

vergadering **11**
zittingsjaar 2018-2019

Woordelijk Verslag

Plenaire Vergadering

van 5 december 2018

INHOUD

OPENING VAN DE VERGADERING	4
VERONTSCHULDIGINGEN	4
ONDERZOEK VAN DE GELOOFSBRIEVEN EN EEDAFLEGGING	4
POLITIEKE FRACTIES	
Wijzigingen in de samenstelling	5
SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIES	
Wijzigingen onder de vaste en plaatsvervangende leden	5
INGEKOMEN DOCUMENTEN EN MEDEDELINGEN	6
ACTUALITEITSDEBAT over het klimaatbeleid van de Vlaamse Regering – 1 (2018-2019)	6
REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN	45
ACTUELE VRAAG van Chris Janssens aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de impact van de federale regeringscrisis op de werking van de Vlaamse Regering	45
ACTUELE VRAAG van Elisabeth Meuleman aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het lerarentekort, naar aanleiding van de klacht van een aantal schooldirecteurs bij de Kinderrechtencommissaris over het gebrek aan zorgondersteuning	
ACTUELE VRAAG van Caroline Gennez aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de impact van het lerarentekort op de zorgondersteuning voor leerlingen	46
ACTUELE VRAAG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de Vlaamse leerkrachten die op basis van hun klaservaring aangeven dat het niveau van ons onderwijs daalt	52
ACTUELE VRAAG van Franc Bogovic aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over digitaal leren	56
ACTUELE VRAAG van Bart Van Malderen aan Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding, over het uitblijven van concrete antwoorden op de stijgende armoedeproblematiek bij specifieke groepen	59
ACTUELE VRAAG van Orry Van de Wauwer aan Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn, over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor mensen met een visuele en motorische beperking op de 'meer mobiele lijnen'	64
ONTWERP VAN BESTUURSDECREET – 1656 (2017-2018) – Nrs. 1 tot en met 5	
Algemene bespreking	67
Artikelsgewijze bespreking	73

ONTWERP VAN DECREET betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs – 1752 (2018-2019) – Nrs. 1 en 2	
Algemene bespreking	73
Artikelsgewijze bespreking	84
MOTIE van Katrien Partyka, Björn Anseeuw, Gwenny De Vroe, Jelle Engelbosch, Valerie Taeldeman en Piet De Bruyn tot onderzoek door het Rekenhof naar de wettigheid en regelmatigheid van de uitgaven die gedaan zijn in het kader van de activiteiten van huisvestingsmaatschappij Vitare – 1764 (2018-2019) – Nr. 1	
Bespreking	84
ONTWERP VAN BESTUURSDECREET – 1656 (2017-2018) – Nrs. 1 tot en met 5	
Hoofdelijke stemming	86
ONTWERP VAN DECREET betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs – 1752 (2018-2019) – Nrs. 1 en 2	
Hoofdelijke stemming	86
MOTIE van Katrien Partyka, Björn Anseeuw, Gwenny De Vroe, Jelle Engelbosch, Valerie Taeldeman en Piet De Bruyn tot onderzoek door het Rekenhof naar de wettigheid en regelmatigheid van de uitgaven die gedaan zijn in het kader van de activiteiten van huisvestingsmaatschappij Vitare – 1764 (2018-2019) – Nr. 1	
Hoofdelijke stemming	87
MOTIE van Björn Rzoska, Bruno Tobback, Joris Vandenbroucke en Johan Danen tot besluit van het op 5 december 2018 in plenaire vergadering gehouden actualiteitsdebat over het klimaatbeleid van de Vlaamse Regering – 1773 (2018-2019) – Nr. 1	
Hoofdelijke stemming	87
MEDEDELINGEN VAN DE VOORZITTER	87
REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN	88
BIJLAGEN	
Aanwezigheden	90
Individuele stemmingen Vlaamse Volksvertegenwoordigers	90

OPENING VAN DE VERGADERING

Voorzitter: de heer Jan Peumans

– *De vergadering wordt geopend om 14.04 uur.*

De voorzitter: Dames en heren, de vergadering is geopend.

VERONTSCHULDIGINGEN

De voorzitter: Ik deel aan de vergadering mee dat er verontschuldigingen zijn ingekomen van de volgende leden:

Karim Van Overmeire: ambtsverplichtingen;

Yamila Idrissi, Ann Soete, Freya Van den Bossche, Paul Van Miert: gezondheidsredenen.

ONDERZOEK VAN DE GELOFSBRIEVEN EN EEDAFLEGGING

De voorzitter: Dames en heren, bij brief van 21 november 2018 heeft de heer Bart Nevens met ingang van 2 december 2018 ontslag genomen als Vlaams volksvertegenwoordiger.

De opvolger die in aanmerking komt om hem te vervangen, is de heer Peter Persyn. De heer Peter Persyn heeft reeds zitting in het Vlaams Parlement als plaatsvervanger. Ik stel dan ook voor niet opnieuw over te gaan tot het onderzoek van de geloofsbrieven en de eedaflegging van de heer Peter Persyn. Is het parlement het hiermee eens? (*Instemming*)

De opvolger die in aanmerking komt om de heer Peter Persyn als plaatsvervanger te vervangen, is mevrouw Elke Wouters.

Bij mail van 25 november 2018 heeft mevrouw Kathleen Helsen met ingang van 2 december 2018 ontslag genomen als Vlaams volksvertegenwoordiger.

De opvolger die in aanmerking komt om haar te vervangen, is de heer Orry Van de Wauwer. De heer Orry Van de Wauwer heeft reeds zitting in het Vlaams Parlement als plaatsvervanger. Ik stel dan ook voor niet opnieuw over te gaan tot het onderzoek van de geloofsbrieven en de eedaflegging van de heer Orry Van de Wauwer. Is het parlement het hiermee eens? (*Instemming*)

De opvolger die in aanmerking komt om de heer Orry Van de Wauwer als plaatsvervanger te vervangen, is mevrouw Jamila Hamddan Lachkar.

De geloofsbrieven van mevrouw Elke Wouters en mevrouw Jamila Hamddan Lachkar werden reeds goedgekeurd in de plenaire vergaderingen van 17 en 25 juni 2014. Het administratieve onderzoek heeft uitgewezen dat sindsdien geen wijziging is opgetreden in de vervulling van de kiesbaarheidsvoorwaarden.

Vraagt hierover iemand het woord? (*Neen*)

Ik roep mevrouw Elke Wouters en mevrouw Jamila Hamddan Lachkar uit tot Vlaams volksvertegenwoordiger en nodig hen uit aan het spreekgestoelte de grondwettelijke eed af te leggen, die luidt als volgt: "Ik zweer de Grondwet na te leven."

– *Elke Wouters en Jamila Hamddan Lachkar leggen de grondwettelijke eed af.*

Mevrouw Wouters, mevrouw Hamddan Lachkar, namens alle collega's heet ik u van harte welkom in het Vlaams Parlement. (*Applaus*)

Mevrouw Wouters, ik heb voor u nog één vraag. Hebt u alle dossiers waarover u deze week een advies moest geven, volledig afgewerkt op uw kabinet? *(Gelach)*

Dat is dan in orde.

Mevrouw Hamddan Lachkar, ik heb begrepen dat u nooit had gedacht dat u ooit in het parlement zou komen. Ik had eigenlijk iets anders voor u klaar, maar dat schijnt toch in de gunstige zin te evolueren. U hebt naast het uitbaten van het café Apollon in Muizen – mij zeer bekend, mijnheer de burgemeester – nu deze schitterende uitdaging.

Ik wens u allebei een zeer vruchtbaar verloop hier als volksvertegenwoordiger. Mocht u problemen hebben, u mag altijd bij mij op mijn kantoor langskomen. *(Opmerkingen. Gelach)*

POLITIEKE FRACTIES

Wijzigingen in de samenstelling

De voorzitter: Dames en heren, bij brief van 30 november 2018 bevestigen de heer Matthias Diependaele, voorzitter van de N-VA-fractie, en mevrouw Elke Wouters dat mevrouw Elke Wouters zich vanaf haar eedaflegging aansluit bij de N-VA-fractie.

Bij brief van 5 december 2018 delen de heer Koen Van den Heuvel, voorzitter van de CD&V-fractie, en mevrouw Jamila Hamddan Lachkar mee dat mevrouw Jamila Hamddan Lachkar vanaf haar eedaflegging deel uitmaakt van de CD&V-fractie.

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIES

Wijzigingen onder de vaste en plaatsvervangende leden

De voorzitter: Dames en heren, voor de N-VA-fractie zijn

in de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand de heer Bart Nevens als vast lid vervangen door mevrouw Elke Wouters,

in de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media de heer Bart Nevens als plaatsvervangend lid vervangen door mevrouw Elke Wouters,

in de Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn de heer Bart Nevens als vast lid vervangen door mevrouw Elke Wouters,

in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin mevrouw Vera Celis als plaatsvervangend lid vervangen door mevrouw Elke Wouters en

in de Commissie voor de Opvolging van het Klimaatbeleid in Vlaanderen de heer Bart Nevens als plaatsvervangend lid vervangen door mevrouw Elke Wouters.

Voor de CD&V-fractie zijn

in de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid mevrouw Kathleen Helsen als plaatsvervangend lid vervangen door mevrouw Jamila Hamddan Lachkar,

in de Commissie voor Onderwijs mevrouw Kathleen Helsen als vast lid vervangen door mevrouw Jamila Hamddan Lachkar en

in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin mevrouw Kathleen Helsen als plaatsvervangend lid vervangen door mevrouw Jamila Hamddan Lachkar.

INGEKOMEN DOCUMENTEN EN MEDEDELINGEN

De voorzitter: Dames en heren, de lijst met de ingekomen documenten en mededelingen werd op de banken rondgedeeld. (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 60/10)

ACTUALITEITSDEBAT over het klimaatbeleid van de Vlaamse Regering – 1 (2018-2019)

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is het actualiteitsdebat over het klimaatbeleid van de Vlaamse Regering.

Het debat is geopend.

De heer Rzoska heeft het woord.

Björn Rzoska (Groen): Voorzitter, u zei daarnet dat als ik een probleem heb, ik altijd bij u mag langskomen. Ik gebruik nu het reglement om bij ordemotie nogmaals de informatie op te vragen die ik al sinds gisterenavond naar het parlement probeer te krijgen in functie van het actualiteitsdebat. Ik had een laatste stand van zaken gevraagd van alle klimaatdoelstellingen die de Vlaamse Regering zich heeft gesteld. Ik had ook gevraagd om alle documenten met betrekking tot het standpunt dat de Vlaamse Regering binnen Europa heeft ingenomen op het vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie naar het parlement te laten komen, zodat we binnen dit actualiteitsdebat zicht zouden hebben op de discussie die in de media is ontstaan met de uitslatingen van minister Marghem.

Ik moet vaststellen, voorzitter, dat ik vandaag nog altijd niets heb gekregen. Ik heb documenten gekregen die ik eigenlijk niet gevraagd heb. Bij deze vraag ik dus opnieuw aan de Vlaamse Regering om die documenten te bezorgen, in functie van dit actualiteitsdebat.

De voorzitter: Ik heb een mail gestuurd naar de kabinetten, met de vraag: zicht op het totaalplaatje van de geleverde klimaatinspanningen, dus bijvoorbeeld geen zaken zoals het klimaatbeleidsplan, want dat hebben we als parlement natuurlijk. We willen heel concreet weten, gerelateerd aan de klimaatresolutie die hier is goedgekeurd, wat de Vlaamse Regering concreet heeft gerealiseerd. Verder is er in de media een discussie waarin Marghem Vlaanderen de zwartepiet toespeelt. Daarom is het van belang om te weten welke positie de Vlaamse Regering ingenomen heeft. Wat heeft de Vlaamse Regering aan de federale coördinerende minister voorgesteld?

Tot nu toe hebben wij gekregen: van minister Schauvliege, voortgangsrapport 2016-2017; van minister Tommelein, een inventaris van hernieuwbare energiebronnen in Vlaanderen. We hebben een stuk gehad 'Vlaamse aandachtspunten CCIM, dossierfiche multi van de UNFCCC Klimaatconferentie te Bangkok.', en tenslotte: 'COP24, briefing en de Belgische positie'.

Björn Rzoska (Groen): Voorzitter, ik vraag sinds gisteren een laatste stand van zaken van alle klimaatdoelstellingen. Ik verwacht van een coördinerend Vlaams minister dat ik dan zicht krijg op alle Vlaamse doelstellingen die de Vlaamse Regering zich heeft gesteld op het vlak van klimaat. En ten tweede vraag ik het standpunt van de Vlaamse Regering richting het federale niveau inzake het standpunt binnen Europa over het aanscherpen van de doelstellingen hernieuwbare energie en energie-efficiëntie. De documenten die we hebben gekregen, zijn eigenlijk documenten die geen antwoord geven op die specifieke vraag. Als ik dan lees dat in de media een federale minister zegt dat het Vlaanderen is dat remt, dan vind ik het merkwaardig dat een Vlaamse Regering niet de kans neemt om hier documenten op tafel te leggen om het ongelijk van die minister aan te tonen.

En dus nogmaals: ik vraag – en eventueel moeten we dan maar schorsen – opnieuw om de juiste documenten aan het parlement te bezorgen. Dat is een kwestie van parlementair controlerecht, dat is kwestie van inzagerecht. En ik moet vaststellen dat de Vlaamse Regering ondertussen heel wat brokken naar dit parlement heeft gegooid, maar geen concreet antwoord heeft op de vragen die ik al heb gesteld sinds gisteravond.

De voorzitter: Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Ik kan antwoorden op de tweede vraag, wat het standpunt betreft van de Vlaamse Regering en het regeringsstandpunt. Dat werkt zo niet, mijnheer Rzoska. Er is geen officieel standpunt van de Vlaamse Regering. Het is de directie-generaal Europese Zaken en Coördinatie (DGE) die het standpunt van België bepaalt in de Europese dossiers, en dat gebeurt op informele wijze. Er is dus geen officieel Vlaams regeringsstandpunt ter zake. Ik heb er nog geen documenten van.

Maar ik kan dat straks allemaal uitleggen in het debat. Maar als ik documenten van een Vlaams regeringsstandpunt moet afleveren: die heb ik niet. Ik kan toch geen documenten afleveren die ik niet heb?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Voorzitter, ik heb alle documenten overgemaakt die wij hebben: de volledige stand van zaken in het voortgangsrapport, maar ook wat overgemaakt is aan de Europese Commissie: de rapportering van alle doelstellingen die wij hebben. Dat is de laatste stand van zaken. Meer dan dat aan documenten hebben wij niet. Maar ik hoor graag wat men nog meer wil dan die rapportage die wij hebben gedaan aan Europa.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik sluit mij aan bij wat collega Tommelein gezegd heeft. Maar laten we misschien straks het debat voeren, en uitleg geven bij de diverse standpuntbepalingen die genomen zijn. Dat is heel anders en veel genuanceerder dan wat gezegd wordt en hier overgenomen wordt.

Heel concreet: als België in zijn totaliteit tegengestemd heeft tegen de voorstellen met betrekking tot efficiëntie inzake energie – want er zijn nog drie andere standpuntbepalingen geweest die ook belangrijk zijn, en die ongetwijfeld aan bod zullen komen – dan is dat omdat alle entiteiten een neen uitgebracht hebben: de federale staat België plus de drie gewesten. Anders kan de vertegenwoordiger van België op die vergadering niet tegenstemmen. Anders leidt dat tot een onthouding.

Die spelletjes in de media kloppen dus niet. Ik kan mij inbeelden dat bepaalde mensen er plezier aan beleven om de zwarte piet door te spelen. Een neen-stem moet gedragen zijn door alle entiteiten, anders kan de ambassadeur – want in dit geval was er geen minister aanwezig – geen neen stemmen. Dat is de spelregel die intrafederaal geldt. En dus niet alleen de drie gewesten, maar ook de Belgische federale overheid heeft neen gestemd.

Björn Rzoska (Groen): Mag ik daar dan uit concluderen dat de Vlaamse Regering ook neen heeft gezegd aan het federale niveau, om het standpunt daar zo te bepalen?

Minister-president Geert Bourgeois: Wij hebben heel wat meer dan dit punt te beantwoorden of mee te delen. Ik wil dat allemaal gerust doen, maar we

kunnen dit puntje voor puntje behandelen. Er zijn diverse thema's aan de orde, ik denk dat het het best zou zijn om het debat te beginnen, in plaats van nu, voorafgaand aan het debat, in een preliminaire vraag naar informatie en documenten, het debat te gronde te voeren – niet dat we het willen ontwijken.

De voorzitter: Als de regering concludeert dat er geen andere, aanvullende informatie is? (*Opmerkingen van Björn Rzoska*).

U hebt natuurlijk een andere vraag gesteld om 13 uur. Ik zal zorgen dat u die stukken wel krijgt, maar ik denk niet dat ik alle mails en andere toestanden binnen dit en een kwartier hier ga krijgen.

Björn Rzoska (Groen): Voorzitter, dat was ook mijn vraag niet. Ik heb dan het instrument van inzagerecht en controlerecht toegepast, en ik vraag dus mails en briefwisseling. Ik heb u dat overgemaakt. Maar ik vraag al sinds gisteravond documenten die het standpunt van de Vlaamse Regering richting federaal niveau, richting de voorbereiding van Europa, zwart op wit op papier zetten.

Ik hoor van minister Tommelein dat er eigenlijk geen standpunt was; ik hoor van de minister-president dat er wel een standpunt was, maar dat alle gewesten hebben moeten steunen, en het was dus neen, want anders kan het geen neen zijn. Er is dus wel degelijk een standpunt, en ik stel alleen maar vast dat het zeer lang duurt, en dat ik tot op de dag van vandaag nog altijd geen documenten heb gezien die dat standpunt onderbouwen. En ik vraag er al naar sinds we dit actualiteitsdebat hebben goedgekeurd in de namiddag van gisteren. En dus ontwijkt de Vlaamse Regering wel degelijk dit debat. (*Applaus bij Groen en sp.a*)

De voorzitter: Naar aanleiding van uw vraag zijn wij onmiddellijk in actie geschoten. We hebben daar een beetje moeten achter zitten, maar goed. Ik kan niet beoordelen – zelfs niet als voormalig voorzitter van de klimaatcommissie – wat de Vlaamse Regering wel of niet heeft. Er zaten een paar stukken bij die bij iedereen al lang bekend zijn: het voortgangsrapport hebben we hier, en de inventaris hernieuwbare energiebronnen hebben we ook. De andere twee stukken kan ik niet beoordelen. Het ene is over de klimaatconferentie in Bangkok, en het andere gaat over de COP24 (Conference of the Parties).

Er zit ook een tabel bij, maar ik heb drie brillen nodig om die te kunnen lezen – maar dat is mijn probleem.

Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Voorzitter, ik heb daarover contact gehad met uw kabinet. Ik heb voorgesteld om de rapporten van de Directie-Generaal Europese Zaken en Coördinatie (DGE) – dat zijn federale documenten, geen Vlaamse – over te maken aan het parlement en dat was niet nodig, zo zeiden ze. Ik veronderstel dus dat die documenten openbaar zijn.

De voorzitter: Ja, nu zal de fout nog bij mijn kabinetschef liggen. Leuk is anders.

De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Ik wilde net voorstellen om het inderdaad concreet te maken, minister Tommelein. U kunt de DGE-verslagen inderdaad misschien gewoon doorsturen.

De voorzitter: Ik veronderstel dat die openbaar zijn?

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Nee, die zijn niet openbaar. Ze moeten worden overgemaakt aan de parlementsleden. Ik wil die graag

inkijken. Daaruit zal natuurlijk het standpunt blijken van de Vlaamse vertegenwoordigers op die vergadering. Dat zal de zaak wel oplossen.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Zoals minister Tommelein zegt, zijn het federale documenten. Ik wil mij er eerst over informeren of de eigenaars van de documenten hun akkoord geven om die mee te delen. Wat mij betreft, is dat geen probleem. Ik heb er ook geen enkel probleem mee om te zeggen waarom alle entiteiten, ook de Belgische Federale Staat – maar beginnen we nu aan het debat of niet? – hebben tegengestemd. Daar zijn zeer gegronde redenen voor. We zullen die redenen niet ontwijken. Daarvoor zitten we hier in het debat.

De voorzitter: Dan gaan we nu over tot het debat.

De eerste fractie die het woord krijgt, is Groen. De spreektijd is 7 minuten.

De heer Rzoska heeft het woord.

Björn Rzoska (Groen): Voorzitter, aangezien de Vlaamse Regering weigert om in te gaan op de terechte vraag van het Vlaams Parlement, vind ik het opportuun dat vandaag vooral het parlement aan het woord komt en wens ik dus niet te worden onderbroken. En dat gaat in tegen mijn natuur. Dat gaat écht in tegen mijn natuur. Maar ik vind dat je een debat moet voeren met gelijke wapens. En als je informatie opvraagt ter controlerecht, dan vind ik ook dat het parlement daar recht op heeft. Met andere woorden, ik wens de volgende 7 minuten echt niet te worden onderbroken door een Vlaamse Regering die wat mij betreft schuldig verzuim pleegt.

Dames en heren, het waren 70.000 mensen die afgelopen zondag hier vlakbij vredevol en met veel respect een duidelijke boodschap uitschreeuwden: 'Wij willen een ander klimaatbeleid. Wij willen een ambitieus klimaatbeleid. En wel nu meteen.'

En wat was het antwoord van de Vlaamse Regering? Een zwijgende minister-president, een Klimaatminister die met foute cijfers een mistgordijn optrekt rond broeikasgasemissies in Vlaanderen en een Energieminister die niet anders kan dan vaststellen dat inzake hernieuwbare energie de weg nog heel lang is. En dan moest de hoofdvogel nog komen wat mij betreft: België stemde tegen in Europa, tegen een grotere ambitie op vlak van energie-efficiëntie. Tegen, collega's. Twee dagen nadat de Vlamingen en de Belgen massaal 'ja' zeiden in de straten van Brussel, zeggen de Belgische Regering en de Vlaamse Regering 'neen'.

En ook meer ambitie op het vlak van hernieuwbare energie steunen België en Vlaanderen dus niet. Ik hoor jullie al luidop denken: 'België is Vlaanderen niet.' Maar het is wél de Vlaamse Regering die twee keer de hakken in het zand zette inzake energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. En als dat niet zo is, dan moet ze maar met bewijzen naar het parlement komen. En dat doet ze tot op de dag van vandaag dus niet.

En het is ook Vlaanderen dat zijn huiswerk verre van gedaan heeft. Want de factcheck van de afgelopen dagen in De Standaard en in andere programma's is duidelijk: de doelstelling voor 2020 qua CO₂-emissies was een reductie van 15,7 procent. En we zitten aan 0,4. Dat blijkt trouwens uit de documenten die minister Schauvliege vandaag nog eens overmaakt aan het parlement. Maar we wisten het toch al. Dus no way dat we die doelstelling halen. No way! En ook de doelstelling qua aandeel van hernieuwbare energie halen in 2020, wordt moeilijk. Er is een waterkans, maar het wordt moeilijk. En dan zwijg ik nog over die van 2030.

En, beste regering, in plaats van met cijfers te gooien op televisie, zouden jullie er ook voor kunnen zorgen dat jullie cijfers hebben om trots op te zijn.

Bestel, zoals in Nederland, driehonderd elektrische bussen in plaats van zeven in Vlaanderen. Driehonderd tegenover zeven! En laat nu eens eindelijk die dieselbussen voor wat ze zijn. Geef de Vlamingen echte alternatieven voor de auto, door te investeren in trein, tram, bus en fiets, in plaats van miljoenen euro's te steken in regionale luchthavens. Ik hoor de minister vorige week zeggen: "Ik zie het wel zitten, een vliegtuigtaks, maar op Europees niveau." Misschien kunt u eerst eens beginnen met uw eigen tuin te onderhouden in plaats van nog altijd die miljoeneninvesteringen in regionale luchthavens, waar iedereen de dag van vandaag vragen bij stelt, zelfs vanuit een economische relevantie, te doen.

Begeleid de Vlamingen, bijvoorbeeld voor de isolatie van gebouwen, zodat we allemaal minder energie verbruiken. Zowel het klimaat als de portefeuille van de Vlaming zullen u dankbaar zijn.

Maar nee, ook internationaal blijft u op de rem staan. Zelfs Polen – en u weet dat dat gevoelig ligt bij mij – stelde deze keer niet teleur en stemde twee keer voor. Twee keer voor! We zitten inzake klimaat zelfs niet eens meer in het clubje van Oost-Europese steenkoollanden, we hangen eronder, collega's. Al voor de zomer lag blijkbaar vooral de N-VA dwars binnen de Europese Raad rond de nieuwe klimaatdoelstellingen rond energie-efficiëntie en hernieuwbare energie. De vraag naar een economische impactstudie was eigenlijk een dekmantel voor de ware intenties van deze meerderheid. Deze Vlaamse Regering wil geen ambitieus klimaatbeleid.

Wat de Vlaamse Regering wel gedaan heeft de afgelopen jaren, is vooral straffe verklaringen afleggen. Minister-president, ik keer terug naar uw toespraken in april 2016 op de klimaatop de klimaatop die u organiseerde. Ik overloop enkele passages, letterlijke passages. "De oplopende broeikasgasconcentraties leiden bij ongewijzigd beleid tot een globale klimaatverandering." U schreeuwde het uit: "Als we nu niet ingrijpen, zijn de gevolgen niet te overzien. (...) Onze trein staat op het juiste spoor, maar hij bolt helaas nog veel te traag. De CO₂-uitstoot vermindert, maar veel te langzaam."

"En tegelijk moeten we ook ons aandeel hernieuwbare energie optrekken." wist u toen te vertellen aan al uw stakeholders. Letterlijke citaten! Woorden zonder daden, blijkt nu. Want het is uw Vlaamse Regering die federaal minister van Energie Marghem dwingt om tegen te stemmen voor meer ambitie op het vlak van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie.

Wat zegt dat eigenlijk over de klimaatresolutie en de manier waarop jullie naar die klimaatresolutie, die hier kamerbreed is goedgekeurd, kijken? Voor uw Vlaamse Regering is die klimaatresolutie blijkbaar een vodge papier, en dan heb ik het nog niet eens gehad over de vaudeville rond het energiepact, door u, minister-president, verwelkomd als een belangrijke ambitienota. Maar u haastte zich wel snel om hier in het parlement te verklaren: "We moeten dat niet goedkeuren, dat moet niet ondertekend worden, we verwelkomen het als een ambitienota."

Om uw klimaatbeleid helemaal te schetsen, grijp ik terug naar uw ambitie rond de betonstop. In december 2016 verdedigde u het idee in de televisiestudio's als onderdeel van "ons ambitieus klimaatbeleid" – letterlijk citaat! En u kondigde een instrumentendecreet aan. Welke tools en instrumenten zijn nodig om inderdaad tegen 2040 te zorgen voor het stoppen van het hoge tempo van het innemen van open ruimte? Want dat het hoogdringend is, toonde vorige week nog maar eens een door uw eigen administratie afgeleverd rapport: de inname van open ruimte neemt nog steeds toe. En het is alweer wachten op die Vlaamse Regering. Wachten!

Minister-president, 70.000 mensen zeiden dat het beter moet. De VN zei dat het beter moet. 26 van de 28 landen van de EU zeiden dat het beter moet. Ja, zelfs Polen zei dat het beter moet. Maar wat doet Vlaanderen? Jullie sluiten de ogen en bedekken de oren.

Minister-president, u eindigde uw toespraak op 19 april 2016 met een duidelijke ambitie. En alweer een letterlijk citaat: "Wij willen de hele samenleving mobiliseren. Ga er niet van uit dat uw kinderen en kleinkinderen de problemen wel zullen oplossen." Uw woorden!

Wel, wie zondag in Brussel was, ziet dat de samenleving zichzelf gemobiliseerd heeft. En onze kinderen en kleinkinderen waarover u sprak, waren massaal in Brussel aanwezig. Het is maar te hopen dat zij de rollen omdraaien en u kunnen mobiliseren. Want dat uw klimaatbeleid vooral uitblinkt in dure woorden en het remmen van ambities, dat is voor mij en mijn fractie duidelijk. Ik beschrijf uw beleid met uw eigen woorden van 2016: "Dit is schuldig verzuim, dit is schuldig verzuim." (*Applaus bij Groen en sp.a*)

De voorzitter: Dames en heren, er is iemand onwel geworden in de publieks-tribune.

We schorsen even de vergadering.

– *De vergadering wordt geschorst om 14.29 uur.*

– *De vergadering wordt hervat om 14.31 uur.*

De voorzitter: De heer Vandaele heeft het woord.

Wilfried Vandaele (N-VA): Collega Rzoska, het is inderdaad belangrijk dat zondag zo'n 70.000 mensen in Brussel op straat zijn gekomen om hun bezorgdheid te uiten over de opwarming van de aarde. 70.000 mensen, niet op een zonnige zomerdag, maar op een buiige en winderige herfst dag. Dat signaal geeft aan dat het draagvlak voor klimaatmaatregelen bij de bevolking groeit en daar kunnen wij als politici enkel blij om zijn.

Collega's, de N-VA is voorstander van een doortastend klimaatbeleid. Wij zeggen er wel altijd bij – u weet dat – dat het beleid duurzaam, haalbaar en betaalbaar moet zijn. De uitstootnormen voor onze bedrijven zo verhogen dat ze de benen nemen naar andere continenten waar de normen lager liggen, brengt dat iets op voor het milieu? Is dat duurzaam? Is dat betaalbaar als we de impact op de werkgelegenheid in rekening brengen? Hoe hoog kan de energiefactuur voor de burgers zijn? We kennen het verhaal van de intussen opgedoekte energieheffing die toch meer dan 400 miljoen euro per jaar opleverde om te investeren in hernieuwbare energie.

Collega's, ook ik ben mijn politiek engagement destijds begonnen met betogingen tegen kernenergie. Maar kernenergie vervangen door bruinkool, zoals Duitsland doet, of door gascentrales en stroomboten, zoals sommigen hier van plan zijn, is dat duurzaam?

Hoe wegen we de voor en tegens telkens af op basis van objectieve, wetenschappelijk onderbouwde informatie? In deze complexiteit, in dit kluwen van techniciteit – zeker in dit dossier – moeten wij als politici onze weg vinden en de juiste beslissingen nemen zonder in een welles-nietesspelletje te vervallen.

De voorzitter: De heer Sintobin heeft het woord.

Stefaan Sintobin (Vlaams Belang): Collega Vandaele, ik hoor u spreken over kernenergie en zeggen dat we misschien moeten nagaan hoe we verder moeten

met kernenergie. Ik weet dat uw collega achter mij waarschijnlijk zal antwoorden, maar ik heb hier een aantal tweets van vorige week, zelfs van in Villa Politica en zelfs een tweet van de burgemeester van Antwerpen waarin staat: 'een snelle kernuitstap onhaalbaar, onbetaalbaar en ecologisch onverantwoord'.

Ik heb een vraag aan u als vertegenwoordiger van de N-VA. Deze discussie sleept nu al sinds het begin van deze legislatuur aan. Net zoals in andere dossiers hinkt u van het ene been op het andere. Ik zou nu toch eindelijk eens willen weten of uw fractie voor of tegen de geplande kernuitstap is.

Wilfried Vandaele (N-VA): Ik denk dat het partijstandpunt bekend is. We hebben het hier vandaag over het klimaat. Wat ik daarnet zei, is dat ik zelf een koele minnaar ben van kernenergie, zoals er nog veel zijn in de N-VA. Als je het vanuit het klimaatdossier bekijkt, dan moet je zeggen dat kernenergie momenteel, als CO₂-neutraal, eigenlijk nog zo slecht niet is en dat we inderdaad nog even moeten wachten.

Stefaan Sintobin (Vlaams Belang): U bent dus tegen de kernuitstap? Dat begrijp ik toch uit uw woorden.

Wilfried Vandaele (N-VA): Collega, ik denk dat een kernuitstap op heel korte termijn geen goede zaak zou zijn voor het klimaat. Als u mij verder laat uitspreken, wil ik ook nog een aantal andere aspecten aanhalen om dit allemaal te onderbouwen.

De voorzitter: De heer Danen heeft het woord.

Johan Danen (Groen): Mijnneer Vandaele, wat ik problematisch vind, is dat we maandenlang een interfederale klimaatresolutie hebben voorbereid waarin we heel straffe dingen hebben gesteld die hier ook kamerbreed zijn goedgekeurd. Er stond onder andere in dat we met Vlaanderen en België koploper willen zijn in Europa. Wat we nu hebben gedaan, is net het tegenovergestelde. Dat begrijp ik echt niet.

Een tweede belangrijke opmerking die ik wil maken, is de volgende. U zegt dat u de grote industrieën en de energie-intensieve industrieën niet buiten Europa wilt sturen. Dat begrijp ik wel, maar wil Nederland dat wel? Wil Frankrijk dat wel? Wil Duitsland dat wel? Het zijn landen die wel die strengere energie-efficiëntienormen hebben goedgekeurd en die ook die industrie in huis willen houden. Ik begrijp niet waar u het haalt dat wij de industrie weg zouden willen sturen als we voor strengere energienormen zouden zijn.

Wilfried Vandaele (N-VA): Voorzitter, ik had misschien moeten zeggen dat ik niet wil worden onderbroken want nu halen we alles wat door elkaar.

Ik dacht dat de minister-president of de regering zou antwoorden op de discussie over het Europese standpunt. Ik wil het ook kort doen voor zover ik op de hoogte ben, want ik zat er natuurlijk niet bij.

Er is inderdaad een onderscheid tussen het onderdeel hernieuwbare energie en het onderdeel efficiëntie. Op het ene heeft België zich onthouden omdat daar geen eensgezindheid was. Op het andere was het een neen. De minister-president heeft uitgelegd hoe dat gaat: iedereen moet neen zeggen om een neen-standpunt in te nemen, wat hier ook is gebeurd. Zoals ik het begrijp, is er in Europa een verschuiving geweest van de normen die men stelde en kon men daar eerst in meegaan. Als men dat doorrekende naar Vlaanderen, dan was dat eigenlijk wel haalbaar. Maar beetje bij beetje schoof dat op tot op een moment dat het niet meer kostenefficiënt is en dat ook de informatie van het impact-assessment veel te laat kwam. Dan heeft men op een bepaald moment gezegd:

'Dit is niet meer haalbaar.' Zoals ik net zei, is dat een heel technische discussie waarbij wij als politici de nodige schroom in acht moeten nemen en de mensen die daarmee bezig zijn, aan het werk moeten laten. Wij hebben natuurlijk ook kabinetten die wél de internationale dossiers goed opvolgen.

Johan Danen (Groen): Maar haalbaar en betaalbaar wat betreft de impact, dat is allemaal relatief natuurlijk. Hoe haalbaar en betaalbaar is een klimaatopwarming van 2 graden Celsius? Hoe haalbaar en betaalbaar is dat? Alle studies zeggen dat dat veel duurder zal zijn dan wanneer we nu de juiste maatregelen nemen. Nogmaals, met alle parlementen samen hebben we via een resolutie beslist dat we koploper willen zijn, maar nu hangen we echt helemaal aan het staartje.

Wilfried Vandaele (N-VA): Neen, dat denk ik niet, collega. Heel belangrijk hier is dat we wat we beloven, ook moeten kunnen uitvoeren. Daarnet zei collega Rzoska dat Polen echte engagementen neemt en dat wij in Vlaanderen niets doen. Zou het niet omgekeerd kunnen zijn, collega, namelijk dat het gemakkelijk is om allerlei beloftes te doen en om sterke engagementen te nemen maar dat het heel wat moeilijker is om die effectief uit te voeren? Als het daarop aankomt, ben ik er voorstander van om misschien de beloften wat te milderen maar te zorgen dat we ze wel kunnen uitvoeren, dat ze haalbaar en betaalbaar zijn en dat ze duurzaam zijn. Als we dan een tandje bij kunnen steken, als we meer kunnen doen dan we beloofd hebben, moeten we dat in elk geval doen, maar laten we proberen om niet meer te beloven dan we aankunnen. Dat is voor mij de discussie. Dat is voor mij de bottomline van dit verhaal. *(Applaus bij de N-VA)*

De voorzitter: Mijnheer Vandaele, u bent iemand die reacties uitlokt.

De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (sp.a): Ik wou reageren toen mijnheer Vandaele zei dat we de mensen op de kabinetten die er verstand van hebben, maar moeten laten doen en dat het parlement zich daar niet te veel mee moet moeien. Ik wou toch nog eens concreet vragen wat dan precies zijn visie op de democratie is. Mijnheer Vandaele, het is natuurlijk wel uw werk en ons werk om na te gaan wat zij precies aan het doen zijn op die kabinetten en in die regeringen, vooral als blijkt dat dat niet heel transparant is. Ik noteer dat uw vertrouwen in deze regering grenzeloos is. Ik acht dat volkomen onterecht. Ik bewonder uw naïviteit.

Ik wil er ook nog even op wijzen dat in de discussie over kernenergie, als de kabinetten van de regering, waar uw partij tot nader order nog altijd op een of andere manier deel van schijnt uit te maken, toelaten dat er vandaag straalmotoren met kerosine worden ingezet om elektriciteit te produceren, dan is dat natuurlijk ook het gevolg van het feit dat ze gedurende vier jaar lang in bijzonder weinig alternatieven hebben voorzien voor die nucleaire centrales waarvan u zegt dat u ze dicht wilt. Wel, als uw partij ze dicht wil, mijnheer Vandaele, dan kan ze misschien eens haar ministers controleren op het moment dat zij moeten zorgen voor alternatieven anders dan die straalmotoren, want die zijn wel op uw rekening en niet op die van de mensen die de kerncentrale dicht willen. Misschien had u de voorbije vier jaar ook daar even op moeten letten, want ik stel vast dat dat blijkbaar met veel dossiers bij de N-VA niet is gebeurd in de Federale Regering. *(Applaus bij sp.a)*

Wilfried Vandaele (N-VA): Mijnheer Tobback, het valt me vreselijk tegen van u dat u mijn grapje over de kabinetten gemist hebt.

'Betaalbaar', zei collega Danen. Wat is betaalbaar? Daar kunnen we natuurlijk over blijven discussiëren, maar we moeten toch weten dat het Vlaamse Gewest tot nu toe 20 miljard euro heeft geïnvesteerd in hernieuwbare energie en de Federale Regering in 14,5 miljard euro, waarvan nog 13 miljard doorgerekend

moet worden naar de burger. Zoals u weet, collega, heeft Vlaanderen alleen al aan zonnepanelen 14 miljard euro geïnvesteerd, door te rekenen tot 2032 aan 700 miljoen euro per jaar. Dat is niet niks. U zegt: 'Wat is betaalbaar?' Dat is natuurlijk relatief, maar dat zijn wel harde cijfers.

Ik wil toch eens terugkeren naar mijn verhaal, hoe moeilijk dat ook is. Ik denk, collega's, dat onze Vlaamse ambities, zoals hernieuwbare energie, hoog zijn. Tegen 2030 willen we onze capaciteit aan zonnepanelen meer dan verdubbelen, minister Tommelein, met een factor 2,5. We willen de capaciteit aan windmolens bijna verdubbelen en die van warmtepompen bijna verviervoudigen met een factor van 3,8. Dit alles terwijl we weten dat met het wegvallen van de Max Green biomassacentrale 3500 gigawattuur hernieuwbare energie – want zo wordt het nog altijd beschouwd – verdwijnt en terwijl de houtverbranding van de huishoudens terugloopt. Houtverbranding betekent in de ogen van Europa – horresco referens – nog steeds groene warmte. Gelukkig loopt die terug, want zoals u weet is dat een groot probleem op het gebied van fijn stof.

Ik denk dus dat we er alles aan moeten doen, ook al zijn dat ambitieuze doelen, om die doelen te halen, collega's. Zoals ik zei: als we meer kunnen doen, moeten we dat vooral niet laten. Maar het is beter, volgens mij, om in de praktijk meer te doen dan we beloofd hebben; dat is beter dan onze beloftes niet waar te maken en dan daardoor boetes of dure facturen voor uitstootrechten gepresenteerd te krijgen.

Doen wij iets? Ik denk het wel. Want er wordt voortdurend gezegd dat er niets gebeurt. Collega Rzoska zei: "Er gebeurt niets."

We hebben gisteren de documenten gekregen van de ministers. We hebben in dit parlement al een paar keer een rapportage gekregen van de verschillende ministers over wat er wel gebeurt. De voorbeelden die we aanhalen, zijn vaak dezelfde, maar ze zijn dan ook heel belangrijk. De belasting op de inverterstelling is vergroend. De kilometerheffing voor vrachtwagens is ingevoerd. Minister Homans investeert volop in de renovatie en isolatie van sociale woningen, bijna 4 miljard euro deze legislatuur. We investeren 62 miljoen in onze eigen overheidsgebouwen op het gebied van energiebesparing.

We vergroenen het eigen wagenpark, dat is minister Weyts, vanaf 2019. Collega Rzoska, het ging hier over diesels. Wel, vanaf 2019 zijn de nieuwe bussen van De Lijn geen diesels meer. Dat hebben we afgesproken.

We bouwen nieuwe energieneutrale kantoren bij de treinstations. We plaatsen ledverlichting langs de snelwegen. We investeren in innovatie en ontwikkeling. Want ik geloof ook – op dat gebied ben ik vrij optimistisch – dat daaruit oplossingen zullen voortkomen voor de toekomst. We investeren in waterwegen, in fietsnetwerken, in pomp- en waterkrachtcentrales, bijvoorbeeld bij de sluizen op het Albertkanaal. Dat gebeurt dus allemaal. Als je dat allemaal optelt, is dat niet niets. Zeggen dat er niets gebeurt, vind ik eigenlijk intellectueel niet correct.

Er zijn nog stappen te zetten, zeker. Sommige dingen staan in het Klimaatplan en andere niet. In 2030 moeten alle nieuw verkochte personenauto's koolstofarm zijn en minstens de helft emissievrij. Vanaf 2025 mogen er enkel nog koolstof-arme bussen rijden in stedelijke omgevingen en is de distributie in de stadskern emissieloos. We hebben deze week nog in het nieuws vernomen dat er met de woningpas concrete maatregelen aangereikt worden per woning in dat EPC+-verhaal.

De voorzitter: De heer Sanctorum-Vandevoorde heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Mijnheer Vandaele, het klopt dat we niet mogen zeggen dat er niets gebeurt. U hebt ondertussen al ongeveer de helft van het klimaatbeleidsplan opgesomd.

Wilfried Vandaele (N-VA): Neen hoor.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Maar, collega, we moeten toegeven dat de impact al bij al beperkt blijft. Daarnet is het cijfer 0,4 procent gevallen. Tussen 2005 en 2016 was er een daling van broeikasgas-uitstoot van 0,4 procent. Daar mogen we eigenlijk niet tevreden over zijn.

Toegegeven, er liggen nieuwe ambities op tafel. Ik zal dat niet ontkennen. In het plan voor 2021-2030 staan een aantal aanzetten, maar die zijn dan weer niet concreet. Ik geef een voorbeeld: de slimme kilometerheffing. Ik ben blij dat het er eindelijk instaat, maar buiten het feit dat er gezegd wordt dat het budgetneutraal moet zijn, weten we er eigenlijk nog niets over. We weten niet wat die zal inhouden en dus kennen we ook de impact niet die dit met zich mee zal brengen.

Dus, collega Vandaele, het spijt ons zeer dat vanuit het parlement een beetje kritisch wordt gekeken. De impact blijft al bij al beperkt. De feitelijke impact en de voornemens zijn voorlopig nog theoretisch.

Johan Danen (Groen): Mijnheer Vandaele, u zegt dat u de plannen uitvoert die er zijn en dat dit sterk is. U suggereert daarmee dat de andere landen dat allicht niet zullen doen. U mag daar straks iets over zeggen.

Ik vind het vooral problematisch dat de belangrijkste plannen die een aantal jaren geleden zijn ingezet, helemaal niet op schema zitten. Ik heb het over het plan 'Clean Power for Transport': 7,5 procent emissievrije voertuigen in 2020. Nu zitten we aan 0,63 procent, bij lange na niet op schema. Ik heb het ook over alles met betrekking tot energierenovatie. De bedoeling was om de energierenovatiegraad te verdubbelen of te verdrievoudigen. Wel, we zitten nog altijd onder 1 procent. Dat zijn twee heel belangrijke werven waar we bij lange na niet op schema zitten. U zegt dat u de plannen uitvoert: zelfs dat gebeurt niet!

Wilfried Vandaele (N-VA): Het geeft natuurlijk ook aan hoe moeizaam het inderdaad is.

Mijnheer Sanctorum, wat u zegt, klopt. Ook dat onderbouwt wat ik zeg. In de periode 2005-2016 hebben we 0,2 miljoen ton CO₂ bespaard. Van 46,3 naar 46,1 miljoen ton, of een besparing met 0,5 procent. Tegen 2030 betekent dit dat de CO₂-uitstoot – het gaat dan over non-ETS – moet dalen tot 30,1 miljoen ton. Dat betekent nog 34,5 procent te gaan. De vraag is of dit haalbaar is. Is dit haalbaar?

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Mijnheer Vandaele, het moet haalbaar zijn.

De voorzitter: Laat de heer Vandaele eerst antwoorden, alstublieft. Laat die mens eens uitspreken. Hij heeft het al zo moeilijk. *(Gelach)*

Wilfried Vandaele (N-VA): Dat is de slappe koord waarop we staan. We willen ver gaan, maar het moet haalbaar zijn en het moet betaalbaar en duurzaam zijn.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Mijnheer Vandaele, het is geen kwestie van een keuze. We moeten het halen. Dat is gewoon een feit. De discussie zou eigenlijk alleen maar mogen gaan over welke maatregelen we zullen nemen en hoe we die concreet zullen invoeren. We gaan toch niet beginnen discussiëren of de doelstelling tegen 2030 haalbaar is? Dan zijn we terug naar af! Daar gaan we toch niet meer over discussiëren in dit parlement.

Bruno Tobback (sp.a): Er bekwam mij toch ook heel even het zeer ongeruste gevoel dat de heer Vandaele, die samen met ons de resolutie en de doelstellingen heeft goedgekeurd, zegt dat we er afstand van zullen nemen omdat het moeilijk

zal zijn. In dat geval stel ik voor dat, als u niet geloofde dat het nodig was om het te doen, u het niet had moeten goedkeuren. Als u het wel hebt goedgekeurd en gelooft dat het nodig is om te doen, dan stel ik voor dat we stoppen met zeuren over het feit of het haalbaar en betaalbaar is. *(Opmerkingen bij Wilfried Vandaele)*

Ik heb het woord, mijnheer Vandaele. Ik stel voor dat we zoeken naar manieren om het haalbaar en betaalbaar te maken. Als u niet gelooft dat dat kan, zeg het dan duidelijk en zeg dat u die doelstellingen niet wilt halen, maar stop met daarrond te zwalpen als een schip zonder stuurman. *(Applaus bij sp.a en Groen)*

Johan Danen (Groen): Is het dan zo ver gekomen dat we in Vlaanderen zo achterlopen, dat de ons omringende landen wel allemaal technologische oplossingen op het vlak van innovatie hebben om de doelstellingen haalbaar en betaalbaar te maken? Ik vind het een heel vreemde redenering dat Vlaanderen zegt te doen wat het kan, maar zeker niet méér omdat het allemaal erg moeilijk is. Ik vind dat een heel vreemde redenering.

Wilfried Vandaele (N-VA): Het is toch zo gemakkelijk om alles door elkaar te halen. Mijnheer Tobback, natuurlijk hebben we die doelstellingen samen afgesproken en natuurlijk staan we daarachter. Natuurlijk zullen we die uitvoeren, en hoe rapper, hoe liever. Als het iets meer kan, graag. Maar wat nu gebeurt, is dat men die doelstellingen verscherpt. Daar hebben we het over. En het gaat niet om één keer, maar twee keer of drie keer verscherpen, vaak zonder voldoende consultatie, zonder voldoende wetenschappelijke onderbouwing. Dan zeggen we: "Ho, ho". Als we zien wat er de voorbije tien jaar is gebeurd, hoe moeizaam het ging, dan moeten we oppassen met nieuwe engagementen. Als we die aangaan, moeten we ervoor zorgen dat we ze kunnen uitvoeren. Dat is mijn verhaal, maar u haalt alles door elkaar en dan is het natuurlijk niet zo moeilijk.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik betreur de teneur van het debat. Er wordt hier gedaan alsof er 'believers' en 'non-believers' zijn, alsof er mensen zijn die ambitie hebben voor het klimaat en anderen die dat niet hebben, alsof er mensen zijn die geloven en mensen die niet geloven. Dit is het dus niet. Ik kijk zeer graag uit naar voorstellen van de oppositie om te komen tot meer verregaande constructieve maatregelen, maar ik heb die nog niet gehoord. Ik heb van de Groen-fractie een verwijzing gehoord naar Nederland met de aankoop van driehonderd bussen. Het spijt me zeer, maar daarmee zal je alle doelstellingen niet halen. *(Opmerkingen van Bruno Tobback)*

Ik heb het woord, mijnheer Tobback. U houdt er niet van om onderbroken te worden. Mag ik misschien ook mijn redenering volmaken?

Vlaanderen is een heel dichtbevolkt landje. Wij hebben een ruimtelijke orde die is wat ze is, met een zeer grote versnippering. Vandaar dat wij het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) hebben geïnitieerd. Als u op het Instrumentendecreet wacht, wel de uitnodiging ligt er om dit in het Vlaams Parlement te behandelen. De Vlaamse Regering heeft haar werk gedaan.

Wij zijn het logistieke centrum van Europa. Wij zijn de oost-westcorridor, een enorm groot transitland, en wij hebben, gelukkig zou ik zeggen, een zeer sterke industrie, met daarbovenop nog eens een zeer intensieve landbouw. Dat zijn de gegevens voor dit land.

Ik ben onlangs naar Marokko geweest. Daar is een zee aan open ruimte en een mogelijkheid aan windkracht. Let wel: Siemens Vlaanderen heeft daar net een windpark geïnstalleerd, mijnheer Somers, met de capaciteit van Doel 4. Helaas

gaan wij die onshore windparken in Vlaanderen moeilijk kunnen plaatsen. Hetzelfde met zonne-energie. Onze beperkingen zijn wat ze zijn.

Ik zeg dat wij met ons Vlaams Klimaat- en Energieplan zeer verregaande ambities hebben geformuleerd en tegelijk ook zeer verregaande maatregelen. Wie dit ontkent, en ik ben blij dat de heer Sanctorum genuanceerd is in zijn betoog, doet de waarheid geweld aan.

Ik hoor u graag verwijzen naar anderen die zeer voluntaristisch hun handtekening onder zeer verregaande doelstellingen zetten. Ik zeg u dat de uitstoot – het is natuurlijk ETS en dat wordt landelijk niet meegeteld, maar het is uitstoot – van de vijf grootste steenkoolcentrales in Duitsland tot 2,5 keer de uitstoot hebben van de hele Vlaamse non-ETS. Om maar een voorbeeld te geven. Ik heb met belangstelling naar Nederland gekeken, dat inderdaad verder wil gaan. Ik heb aan de Nederlandse collega's met wie ik af en toe spreek, gevraagd wat de concrete maatregelen zijn. Hun antwoord is dat men daarover nog aan het polderen is. Ik heb gekeken naar wat de federale plannen zijn. Ons plan is ingediend, wij wachten nu nog op het federale actieplan. Ik heb ook naar Wallonië gekeken. Ik zeg u: Vlaanderen heeft binnen België op dit ogenblik het meest ambitieuze en meest concrete plan. Ik wil me niet afzetten tegenover anderen, maar ik ga wel onze plannen verdedigen.

Wie beweert dat wij in het luchtledige fietsen, dat we geen concrete maatregelen nemen, is verkeerd. Er zijn zeer concrete maatregelen op het vlak van transport. We hebben de kilometerheffing voor vrachtwagens ingevoerd, we hebben beslist dat de kilometerheffing voor personenwagens er komt. Ik daag u uit, collega's, om dit op één, twee jaar te realiseren. Dit is van een ongehoorde complexiteit, van een ongehoorde techniciteit, om alle binnenlandse en buitenlandse personenwagens op dit systeem te kunnen afstemmen. Dit moet fiscaal worden bekeken. Dit moet op tal van vlakken worden bekeken. Maar de beslissing is genomen. Ik denk dat dit een heel moedige beslissing is, samen met de maatregelen die de heer Vandaele heeft opgesomd in verband met koolstofarme wagens, de distributie in de centra en dergelijke meer.

Voor de gebouwen, de tweede grootste non-ETS-sector, hebben wij voor nieuwbouw zeer verregaande energienormen geïnstalleerd. Bevraag u maar eens bij de Confederatie Bouw. Bevraag u maar eens bij de architecten welke zware normen er voor nieuwbouw zijn opgelegd. Vorige week is op voorstel van minister Tommelein de vervolgstap naar 2020 E-peil 70 bij ingrijpende energetische renovaties gezet. De verdere stap is om in 2025 naar E-peil 60 te gaan.

Wij hebben beslist, en ik heb nog geen enkele andere partner, land of entiteit ontmoet die dat doet, om voor alle woningen die notarieel worden overgedragen – en we hebben bekeken dat die tegen 2050 in overgrote mate zullen worden overgedragen – energetisch moeten worden gerenoveerd binnen de vijf jaar. Drie van de zes maatregelen, waarvan twee betrekking hebben op de buitenschil, moeten genomen worden.

Als men, zoals de Commissie zegt, tegen 2050 naar volkomen klimaatneutraal wil gaan, dan zeg ik u nu dat alle gebouwen in Vlaanderen afgebroken en heropgebouwd moeten worden. Wij hebben het Herman Teirlinckgebouw state of the art gebouwd. State of the art! Ook ongeveer het allerduurste wat je kunt doen. Wij halen dat op dit ogenblik niet. Er worden her en der in Afrika al gebouwen neergezet waarvan men beweert dat ze zero emissie hebben, wij kunnen dat op dit ogenblik niet kostenefficiënt halen met de stand van de techniek.

We leggen onze industrie, die al zeer efficiënt is, op om per jaar nog eens 1 procent efficiënter te worden.

Daar worden convenanten voor gemaakt. Onze industrie is zeer efficiënt. Wij doen dat ook en onze industrie is zich daar zeer van bewust. Ik heb het parlement hier al uitgedaagd: gaan we morgen de industrie bannen, gaan we Arcelor Mital weggagen, misschien naar China, waar de normen minder streng zijn? Gaan we onze chemische industrie die state of the art is en die jaar na jaar beter wordt, weggagen of gaan we ze behouden? We hebben op het vlak van de afvalsector heel concrete maatregelen genomen en we zijn die allemaal, stuk voor stuk, aan het uitrollen. Er zal wel nog werk zijn, ook tijdens de volgende regeerperiode.

Laat ons het debat voeren met gedeelde ambities over waar we naartoe willen, maar dan, mijnheer Rzoska, verwacht ik concretere voorstellen dan te zeggen dat er zoveel honderd elektrische of op waterstof aangedreven bussen moeten komen. Het is veel, veel, veel omvattender dan dat, het gaat over de transportsector, over de gebouwensector, over de industrie, over de landbouw en over de afvalsector. We hebben al die maatregelen in kaart gebracht.

Ik herhaal – en u zou de regels moeten kennen – dat België niet kan tegenstemmen wanneer er geen akkoord is over het geheel. Iedereen heeft tegengestemd omdat bovenop de norm die wij hadden goedgekeurd om tot 30 procent energie-efficiëntie te komen, nu gezegd werd dat we tot 32,5 procent moeten komen en het daarbovenop, ook in tijden van economische groei, nog eens 0,8 procent per jaar energiebesparing moeten doen.

Onze industrie heeft er in economische groei voor gezorgd dat de efficiëntie gerealiseerd is, in die zin dat er geen toename of verslechtering is. In tijden van economische groei is dus een nulscore gehaald. Dat betekent dat onze industrie jaar na jaar efficiënter wordt. Daarbovenop zouden we, ook met groei, naar min 0,8 procent moeten gaan, maar daarop heeft heel België gezegd dat we dat niet halen, en dat we voortwerken op de manier waarop we nu bezig zijn.

Zeggen dat dit niet ambitieus is, klinkt zeer gemakkelijk. Wij willen ambitieus zijn en ik reken er persoonlijk op dat er nog grote innovatieve doorbraken komen. Ik hoop dat wij groene energie zullen kunnen opslaan, we hebben winter en zomer en dal- en nachturen. In de huidige stand van zaken hebben wij een zeer ambitieus plan. Ik heb tot nu toe in nog geen enkel buurland zulke concrete maatregelen gezien als deze die wij nemen. *(Applaus bij de meerderheid)*

De voorzitter: Daarmee is het debat afgelopen, u hebt replek gekregen van de regering.

Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Ik wil even kort reageren op een aantal zaken. Aan het eind van het debat zal ik antwoorden op alle tussenkomsten en zal ik mijn mening en een aantal zaken verduidelijken.

Ik wil even reageren op het feit dat men heel graag verwijst naar andere landen, net alsof de andere landen vandaag hun doelstellingen op hun dooie gemak behalen. Dat is helemaal niet zo. En als men dan verwijst naar Nederland dat het stukken beter zou doen met de aankoop van meer bussen dan wij, dan wil ik erop wijzen dat Nederland vandaag zijn tussentijdse doelstellingen voor hernieuwbare energie niet haalt. Idem voor Frankrijk. Wij halen die momenteel wel. Mijnheer Rzoska, het verbaast me dan ook dat u daar vanop het spreekgestoelte zegt dat wij waarschijnlijk onze doelstellingen 2020 niet zullen halen of dat het heel moeilijk zal worden. Maar u vermeldt er niet eens bij dat u hebt vastgesteld dat wij die in 2016 wel hebben gehaald. U zegt er ook niet bij dat we die in 2017 hebben gehaald en dat we ze ook in 2018 zullen halen. U brengt hier een pessimistisch verhaal terwijl wij in een aantal zaken koploper zijn in Europa. Qua zonnepanelen per vierkante kilometer staan wij op de tweede plaats in Europa en

wat windmolens betreft, op de derde plaats. Als u dan hier zegt dat het allemaal een probleem is en heel moeilijk gaat, dan vind ik dat niet correct.

Mijnheer Rzoska, ik heb u ook met de grootste verbazing horen uithalen naar de regionale luchthavens.

Zoals u weet, begin ik op 1 januari met uw partij te besturen in Oostende en ik citeer wat in het bestuursakkoord staat: "De haven en de luchthaven zijn economische groeipolen, ze krijgen alle kansen om deze rol te vervullen en dit met respect voor het milieu en de omwonenden." Alstublieft, mijnheer Rzoska. *(Applaus bij de meerderheid)*

Björn Rzoska (Groen): Minister Tommelein, misschien hebt u geluk dat Wouter Devriendt aan tafel zat en niet Björn Rzoska, maar goed. *(Opmerkingen. Rumor)*

Collega's, als mijnheer Vandaele zich een grapje mag permitteren, dat trouwens niemand gehoord heeft, dan mag ik toch ook eens iets zeggen om te lachen, of niet soms? *(Opmerkingen. Rumor)*

Minister Tommelein, ik wil gerust erkennen dat de kans er inderdaad in zit dat we voor 2020 onze doelstellingen nog halen, al heb ik daarnet wel gezegd dat het een waterkans is. Dat is grotendeels – en daar heb ik geen problemen mee, zoals ik eerder ook al heb gezegd – uw verdienste van hernieuwbare energie terug aantrekkelijk te maken. We moeten echter wel toegeven dat we er nog niet zijn en dat we naar 2030 toe nog een heel groot gat dicht te lopen hebben. Dat hebt u trouwens ook al gezegd in dit halfroond en in de commissie.

Minister-president, u haalt zeer veel cijfers aan. Wat ik aan de Vlaamse Regering heb gevraagd, is om het parlement eens een impactanalyse te geven over waar we nu staan. Het enige cijfer dat de laatste dagen in het nieuws zat, was eigenlijk de impact op broeikasgasemissies en, als we de cijfers zien, dan zijn we het er toch over eens dat ons beleid nauwelijks impact heeft. En de impact van het beleid, dat gaat niet over de papieren plannen, maar over de lucht hierbuiten.

We zijn erin geslaagd om onze broeikasgasemissies met 0,4 procent naar beneden te halen, terwijl we ons geëngageerd om ze met 15,7 procent te doen zakken. Als we dan de laatste cijfers tot op vandaag vragen, dan begrijp ik nog altijd niet waarom de Vlaamse Regering bijvoorbeeld het cijfer van 2017 niet op tafel legt. Dan zouden we ten minste kunnen zien waar we zitten, want het laatste gekende cijfer is dat van 2016. Ik zeg u dat de impact buiten deze stulp wel degelijk ook een impact heeft op de mensen die daar dagelijks in rondlopen, en dat zijn wij allemaal. Dan is het logisch dat het Vlaams Parlement vraagt of we niet moeten gaan bijsturen en of we niet sneller moeten gaan inzetten op 'clean power for transport', op emissieloze voertuigen. Ik zie dat die aankopen in het buitenland wel degelijk gebeuren. Onze eigen Vlaamse bedrijven die op dat punt innovatief zijn, zetten meer bussen aan de grond in het buitenland dan hier in Vlaanderen. Dat zijn dingen die mij zorgen zouden baren.

Wat de overheidsgebouwen betreft, hebt u daarnet gezegd dat we alles bij wijze van spreken moeten weghalen, als we richting emissieloze en zelfvoorzienende overheidsgebouwen willen gaan, omdat we dat anders nooit gaan halen. In uw eigen visie 2050, die ik zeer goed bekeken heb, staat dat we particulieren, die vaak een heel familievermogen geïnvesteerd hebben in hun huis, moeten helpen om de transitie te maken. Dan verwacht ik inderdaad dat je als Vlaamse Regering meer doet dan het cijfer dat collega Danen naar voren schuift, een impact van 1 procent, want dan gaan we er niet raken.

Het klopt dat ik met de Groenfractie al eerder concrete voorstellen op tafel heb gelegd. Ik heb zelfs een alternatieve zuurstofbegroting op tafel gelegd voor uw

begroting, waar al die klimaatinvesteringen mee in zaten. Na het stevige signaal van de samenleving hierbuiten met de duidelijke vraag om sneller vooruit te gaan – en de impactcijfers van uw eigen Vlaamse Regering smeken daarom – is het logisch dat ik een sterker antwoord verwacht dan gewoon alles af te lezen wat jullie op papier nog van plan zijn, minister-president en collega Vandaele.

Johan Danen (Groen): Er zijn drie belangrijke parameters als het over klimaat gaat. Je hebt hernieuwbare energie, de CO₂-uitstoot en de energie-efficiëntie. Het klopt inderdaad dat er op het vlak van hernieuwbare energie goede dingen zijn gebeurd de laatste jaren. Op alle andere domeinen lopen we echter achter op onze plannen en op de ons omringende landen.

Minister-president, indien u vindt dat de regeringen van andere landen gratis hebben getekend, vraag ik u heel duidelijk of u dat aan de betrokkenen ook zegt als u hen eens onder vier ogen spreekt. Ik vind dat een heel zware uitspraak en ik zou daar graag wat meer uitleg over krijgen.

Minister-president Geert Bourgeois: Mijnheer Danen, u moet me geen woorden in de mond leggen. Ik heb gezegd dat het gemakkelijk is op voluntaristische wijze bepaalde voorstellen te doen en zeer verregaande normen voorop te stellen om vervolgens niet in staat te zijn om de concrete maatregelen te nemen die daartoe leiden. Ik beweer in alle rust dat de maatregelen die wij hebben genomen zeer verregaand zijn.

Mijnheer Rzoska, dat geldt ook met betrekking tot gebouwen. Als ik het over gebouwen heb, heb ik het uiteraard niet enkel over de overheidsgebouwen. Ik heb het over alle gebouwen. Ik daag u uit om het bestaande gebouwenpatrimonium in Vlaanderen, dat zeer oud is en dat een zeer belangrijke bron van CO₂-emissies is, op een andere manier in orde te brengen en te conformeren aan de maatregelen die wij hebben genomen. Ik denk dat we zeer innovatief zijn. Het alternatief is dat we alles afbreken en opnieuw bouwen. Ik daag u echter uit daarmee naar de mensen te trekken die hun spaarcentjes in hun woning hebben gestopt. Ik zou graag van u alternatieve maatregelen horen.

Ik zeg dit alles met de hopelijk gedeelde ambitie tot goede resultaten te komen. We delen die ambities allemaal. We hebben lang nagedacht over de vraag hoe we het bestaand gebouwenpatrimonium kunnen aanpakken. Wat de normen voor de gloednieuwe gebouwen betreft, zijn we koploper. U mag niet vergeten dat dit grote kosten met zich meebrengt. Zodra we aan de dieselmotor, de houtkachel of de mazoutketel raken, zien we wat de sociale reactie is.

We hebben de moed gehad verregaande maatregelen te nemen. We doen hetzelfde voor het bestaand gebouwenpatrimonium. We gaan ervan uit dat we nu een ideaal momentum hebben. We zeggen niet tegen alle mensen die nu in een woning leven dat ze onmiddellijk zwaar moeten investeren. Dat moet echter wel gebeuren binnen vijf jaar na de eigendomsoverdracht.

Ik blijf erbij dat we met betrekking tot onze gebouwen zeer goede maatregelen vooropstellen. U mag altijd opzoeken of die maatregelen ook worden genomen in andere landen met dezelfde klimatologische omstandigheden. Wat onze gebouwen betreft, hebben we onszelf de norm opgelegd het elk jaar 2,09 procent beter te doen.

We vragen de lokale besturen hetzelfde te doen. Ik zou alle burgemeesters in dit halfroond die de convenanten hebben ondertekend dan ook willen vragen hoe ver ze staan met de uitvoering, hoe moeilijk het is dit te doen en welke kosten dit met zich meebrengt. Ik heb de eerste ramingen ontvangen om twee gebouwen aan het Martelarenplein energetisch aan te passen. We spreken over meer dan 25 miljoen euro om twee gebouwen aan te passen. Ik vraag alle burgemeesters

die de convenanten hebben ondertekend welke maatregelen ze hebben genomen en hoe die worden geconcretiseerd.

Ik zeg hier dat het zeer moeilijk is hiertoe te komen. We hebben daarover nagedacht. Ik durf hier te stellen dat we zeer goede en verregaande maatregelen hebben genomen. Deze ploeg is bereid verder te gaan. We sluiten niets uit. Als de technieken, de materialen en de innovatie er zijn, neem ik aan dat volgende regeringen die normen in de aanloop naar 2030 en 2050 zullen bijstellen.

Binnenkort zal ArcelorMittal zijn CO₂ met een pijplijn naar Zeeland brengen om daar in bio-ethanol en nieuwe producten te worden omgezet. Daar zal een enorme reductie van de CO₂-emissie plaatsvinden. Onze bedrijven zijn hiermee bezig. Ik herhaal wat ik al dikwijls heb gezegd. Het moet onze ambitie zijn economische welvaart en groei in Vlaanderen met een koolstofarme samenleving te combineren.

We gaan daar ver in. We horen van alle actoren dat de maatregelen die we nemen in bepaalde mate pijn zullen doen en zware inspanningen vergen. Ze zijn echter realistisch en haalbaar. Heel de regeringsploeg is bereid verder te gaan als het mogelijk is. We willen echter niet tot zware boetes en mislukkingen komen alvorens we de stappen hebben gezet die we nu hebben uitgetekend. (*Applaus bij de N-VA*)

Wilfried Vandaele (N-VA): Er resten ons in deze legislatuur nog slechts vier maanden. In haar zomerakkoord heeft de Vlaamse Regering beslist een aantal maatregelen die al heel lang op tafel liggen nog tijdens deze legislatuur uit te voeren. Ik zou de Vlaamse Regering en met name minister Schauvliege dan ook willen oproepen om die dossiers nu snel door de Vlaamse Regering te loodsen en naar het Vlaams Parlement te brengen.

Ik denk dan met name aan het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het wervende verhaal waar tal van concrete maatregelen aan worden opgehangen. We hebben altijd gezegd dat het voor ons om het totaalpakket ging, dat in zijn geheel moet worden gerealiseerd, en niet als gekapt stro. Zo is er het terugdringen van de verharding, het ruimtebeslag van 6 hectare per dag terugbrengen naar 3 hectare per dag in 2025, en naar 0 in 2040. Ik noem de bescherming van de meest waardevolle bossen, bossen die onmisbaar zijn voor de opslag van CO₂. Na een eerdere mislukte poging met de boskaart besliste de regering nu tot een meer generieke bescherming. Ik zou zeggen, minister, laat maar komen, wij wachten erop.

Signaalgebieden, waterzieke gronden met een harde bestemmingen zoals industrie of wonen, gaan we eindelijk niet langer bebouwen. Het parlement deed zijn werk. Wij hebben ons werk gedaan, de regering moet de kaart nog vaststellen. Ik zou zeggen, minister: doen.

We willen de slecht gelegen woonuitbreidingsgebieden schrappen, want de klimaatfactuur om die wel aan te snijden, is te hoog. Ook daarvoor zijn we klaar met dit parlement om dat nog af te werken. De strik rond dat alles is het fameuze Instrumentendecreet met vergoedingen en compenserende maatregelen voor de mensen.

Collega's, ministers, als we de komende maanden benutten om dat werk af te maken – het is ruim voorbereid, we kunnen het afmaken, de N-VA is in elk geval bereid om er voluit voor te gaan –, dan hoop ik dat we dat nog kunnen. (*Applaus bij de N-VA*)

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik vraag het woord omdat ik ondertussen een antwoord heb op de vraag van de volksvertegenwoordigers om

mededeling te krijgen over de verslagen van de DGE. Ik heb op 3 juli 2018 in de commissie al geantwoord en toen informatie ingewonnen bij de FOD Buitenlandse Zaken. Die antwoordt: "Deze DGE-verslagen zijn eigendom van de FOD Buitenlandse Zaken. Een vraag om inzage kan bij de DGE van de FOD Buitenlandse Zaken ingediend worden." Wij kunnen die dus op geen enkele manier meedelen, heb ik gezegd.

"De derde, in dit geval de FOD, moet daarmee akkoord gaan. De FOD bestempelt deze DGE-verslagen als 'vertrouwelijk' en 'niet voor verdere verspreiding'. De FOD Buitenlandse Zaken zegt bovendien dat ze vallen onder de bepaling van de wet betreffende de openbaarheid van bestuur, die een uitzondering bevat, namelijk de verspreiding die de bescherming van de federale internationale betrekkingen van België zou schaden. De FOD staat daar dus op een zeer strikt standpunt."

Ik deel u mee dat, zoals ik zei en vermoedde, dit niet onze verslagen zijn. Men kan proberen ze op te vragen bij de FOD Buitenlandse Zaken, maar wij kunnen daar niet over beslissen.

De voorzitter: Gewichtigdoenerij van de FOD Buitenlandse Zaken, dat kennen we. We zullen een verzoek richten vanuit het parlement tot de FOD Buitenlandse Zaken. We hebben daar toch goede contacten mee – met Spanje en zo – dus dat is geen enkel probleem. (*Gelach*)

De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (sp-a): Ik denk in ieder geval dat we de verslagen van de FOD Buitenlandse Zaken niet nodig hebben om te zien dat er in Europa en zelfs in dit land toch een aantal dingen aan het bewegen zijn, en zelfs vrij drastisch aan het bewegen zijn op het vlak van klimaatbeleid. De Europese Commissie stelt voor om tegen 2050 absoluut klimaatneutraal te worden, er zijn landen die bindende klimaatwetten voor zichzelf stemmen en aangaan. Er is ondertussen zelfs een Nederlands oliebedrijf, Shell, waarvan ik heb gelezen dat de CEO zijn loon heeft verbonden aan het halen van CO₂-reductiedoelstellingen die eigenlijk vrij drastisch zijn.

De tanker is blijkbaar nogal aan het draaien, en in dit geval zelfs letterlijk. Het is dus des te pijnlijker en gênanter om te zien dat op het moment dat die tanker aan het draaien is, België en Vlaanderen – want België kan niet neen zeggen zonder dat Vlaanderen ook neen zegt, heb ik begrepen uit de commentaar van de minister-president – neen hebben gezegd. We proberen allemaal een beetje achter die tanker te hangen als een klein anker om hem te proberen afremmen, want voor ons zal het toch een beetje lastig zijn. Dat is eigenlijk de essentie van deze discussie, de zin om ons op deze manier te gedragen en de zin om op die basis beleid te voeren.

Collega's, in de natuur bestaan er bij dreigend gevaar drie manieren waarop dieren reageren. In het Engels klinkt het mooi omdat het allitereert: 'fight, flight or freeze'. In het Nederlands: vechten, gaan lopen of stilstaan, dat laatste in de hoop dat het gevaar vanzelf zal verdwijnen. Een overtreffende trap van dat stilstaan is de struisvogel die zijn hoofd in de grond steekt, waarschijnlijk omdat de toestand daardoor overzichtelijker lijkt.

Collega's, wat ook de natuurlijke instincten van iedereen zijn, geconfronteerd met de aanstormende trein die de klimaatverandering is, zoals steeds duidelijker wordt, is er maar één realistische oplossing. Bij gebrek aan een planeet waar we vlot met de auto naartoe kunnen, minister, is vluchten niet echt een optie. Er is geen 'planeet B'. Ook onze kop in het zand steken is niet echt een comfortabele optie omdat dat zand met de minuut natter wordt.

De gevolgen van de klimaatverandering zijn niet alleen voor de toekomst. Ze zijn niet alleen voor onze kinderen en kleinkinderen. Die zullen al erg genoeg zijn, maar ze zijn er ook al vandaag voor ons. Dat zou tot wat meer urgentie mogen leiden.

Minister Schauvliege, we hebben gisteren in de commissie gediscussieerd over watervervuiling als gevolg van het feit dat door de droge zomer bij de eerste regenbui de mest in onze rivieren stroomt en bijgevolg onze watervoorziening in gevaar brengt. Dat waren niet de cijfers van dit jaar maar van vorig jaar. Dit jaar was de zomer nog droger en is de situatie nog erger.

Minister, het Vlaamse budget voor openbare werken staat vol met en zelfs bol van de investeringen om bijvoorbeeld onze kust te beschermen tegen het rijzende zeepeil. Ik kan u nu al zeggen dat hoe hoog u de dijk ook moge bouwen waarop minister Tommelein binnenkort als burgemeester van Oostende zal flaneren, met wat we er vandaag aan doen zal het maar juist genoeg zijn om te maken dat hij binnen twintig jaar kan dienen als dure fundering voor een offshore windmolenpark.

Dat is vandaag de realiteit. Dat is de aanstormende trein waar we voor staan. Onze kop in het zand steken en blijven wachten zal dus niet helpen. Nochtans is dat vandaag blijkbaar de eerste aandrang van onze regeringen. "Het zal moeilijk zijn, laat ons nog maar efkens wachten. We doen al veel en we doen ons best, maar we gaan het onszelf toch niet te moeilijk maken." Op een moment dat een grote meerderheid van de Europese landen die boodschap wel begrijpt en vooruit wil met ambitieuze doelstellingen naar een klimaatneutraal Europa, zouden we op de eerste rij moeten staan om dat mee te onderschrijven. Maar op dat moment, jammer genoeg, staan wij op de rem.

'Joke says no. Marie-Christine says no. And Bart says a lot' – maar vooruitgaan doet het niet echt. (*Applaus bij sp.a en Groen*)

We doen wel wat. Uw lijstjes zijn inderdaad indrukwekkend. Ze zijn aangekomen. Ik ga niet te pas en te onpas verwijzen naar de tienduizenden die zondag naar Brussel zijn gekomen. Dat is al meermaals gebeurd. Maar een ding was wel duidelijk voor wie daar was – en ik was daar : zij vragen in het licht van de reële dreiging dat wij handelen, dat wij strijden. 'Fight', als eerste optie. Dat is ook de enige keuze die ons iets kan opleveren, en daar gaat het in dit debat te weinig over, Minister-president, ook in uw antwoord. Er is immers een reden waarom een land als Nederland, dat eerder om zijn koopmansgeest bekendstaat dan om zijn geitenwollen sokken, een bindende klimaatwet aangaat en die doelstelling onderschrijft. Er is een reden waarom de Europese Commissie er voluit voor gaat om die lat zo hoog te leggen. De reden is dat zij hebben begrepen dat streven naar klimaatneutraliteit de industriële revolutie van deze tijd is.

Ik heb het op deze tribune al een paar keer gezegd. De Commissie heeft voorgerekend dat er de komende jaren voor 175 tot 290 miljard euro jaarlijkse investeringen zullen nodig zijn om die evolutie/revolutie waar te maken. Dus ja, minister-president, het zal geld kosten, ook voor de Vlaamse overheidsgebouwen. Maar de Commissie heeft ook voorgerekend dat Europa, als het zijn afhankelijkheid van fossiele brandstoffen zou terugbrengen van 55 tot 20 procent, 2000 tot 3000 miljard euro kan besparen. Stelt u zich voor hoeveel jobs we kunnen creëren met die miljarden investeringsmiddelen. Stelt u zich voor hoeveel nieuwe innoverende bedrijven in Vlaanderen ermee kunnen ontstaan. Stelt u zich voor, collega's van de regering, hoeveel scholen we met die bespaarde middelen kunnen bouwen, hoeveel pensioenen we kunnen betalen en hoeveel betaalbare woningen.

De vraag is of ze ook hier bij ons zullen gebeuren en of we in Vlaanderen in staat en bereid zijn om de keuze te maken om mee op die trein te stappen, of dat we blijven tegenspartelen omdat we nu eenmaal een logistieke hub zijn, een grote

'doorvoerregio'. Ja, minister-president, er wordt aan onze mouw getrokken door bedrijven die graag hebben dat het gaat zoals het nu gaat, omdat dat voor hen voordelig is. Dat klopt. Maar er zijn er evengoed een hoop andere die wel vooruit willen. Ik wil u er toch even op wijzen dat er een tijd is geweest dat er ook in de Borinage internationaal concurrentiële en fantastisch sterke bedrijven waren die aan het beleid zeiden: houd het vooral zoals het nu is, want het gaat hier fantastisch. Wel, ik nodig u uit om vandaag eens in de Borinage te gaan kijken tot wat dat geleid heeft, en dan de keuze te maken of u in Vlaanderen de motor wilt zijn van een nieuwe economie of de beschermer van de dinosaurussen. Ik denk dat de keuze voor onze kinderen en onze kleinkinderen zowel financieel als moreel vrij duidelijk zou moeten zijn. *(Applaus bij sp.a en Groen)*

De voorzitter: De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Er is al vaak naar verwezen: 65.000 mensen, de grootste klimaatmanifestatie ooit in ons land. Het is trouwens ook de eerste betoging waar de opkomst door de politie hoger werd ingeschat dan door de organisatoren. Het is ook een van de eerste betogingen die geen spoor van vuilnis achterliet. Dus, respect en hulde aan eenieder die daar op die manier aan heeft meegedaan.

Het is vooral het bewijs van de terechte en groeiende ongerustheid die heerst over de toekomst van onze planeet. De klimaatdreiging wordt met de dag reëler. Dit Vlaams Parlement is zich daar zeker van bewust, getuige daarvan de ambitieuze klimaatresoluties die hier kamerbreed zijn goedgekeurd.

Vlaanderen is klein, maar het kan en moet meehelpen om het tij te keren. We moeten de uitvoering van de vooropgestelde acties in een stroomversnelling brengen en die consequent aanhouden, willen we ook voorbij 2020 onze internationaal aangegane engagementen effectief nakomen.

Maar, collega's, ook in onze parlementen zitten nog steeds volksvertegenwoordigers die notoire klimaatnegationisten als Trump of minder goede voorbeelden uit Oost-Europese lidstaten inroepen als reden om te pleiten voor klimaatrealisme. Onder het mom dat onze inspanningen toch niets uithalen zolang de Amerikanen en de Chinezen niet volop meedoen, rijden ze met de handrem op en verhinderen ze te vaak dat we snelheid maken op het vlak van energie-efficiëntie en uitstootbeperking. Aan die collega's zeg ik heel duidelijk: er is maar één klimaatrealisme, en dat is dat we tegen eind deze eeuw ver boven de 2 gradengrens zullen uitkomen als we niet volop de kaart trekken van beschermende klimaatmaatregelen en een sterk klimaatbeleid.

Ons klimaat verandert onomkeerbaar en de gevolgen daarvan zullen over de hele wereld merkbaar zijn, ook in ons land: droogte, hongersnood, klimaatvluchtelingen, een stijgende zeespiegel. 'Als de dijken breken' is al lang geen fictie meer. Tegelijk is en blijft de klimaatverandering de grootste economische opportuniteit ooit. Dat zijn letterlijk de woorden van toenmalig minister van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten, John Kerry, twee jaar geleden in Parijs. Een sterk energie- en klimaatbeleid bestrijdt niet alleen de klimaatverandering, maar zorgt ook voor economische groei, voor bijkomende jobs, voor een gezonder leven voor ons, onze kinderen en onze kleinkinderen.

In die optiek is het voor mij en mijn fractie dan ook moeilijk te begrijpen waarom de energiministers van ons land er niet in geslaagd zijn om inzake energiebesparingsdoelstellingen af te stemmen en te kiezen voor een toekomstgerichte doelstelling als het gaat over energiebesparing. Het gebrek aan lef om te kiezen voor een toekomstgerichte energiemix zonder verouderde kerncentrales, verhindert al te lang een stimulerend investeringsklimaat voor de ontwikkeling van alternatieve energie. Niet durven kiezen inzake energiebeleid is al te vaak de voorbode van niets doen. Dat kan en mag geen optie zijn.

Collega's, de globale reductiedoelstelling tot 2020 van 15,7 procent ligt binnen handbereik. Met een aantal bijkomende inspanningen zullen we die globale doelstelling halen. Ik was blij dat collega Rzoska zijn eerdere uitspraken daaromtrent daarnet heeft rechtgezet. Ik ben blij dat Groen dit ook erkent.

Maar dat wil echter niet zeggen dat we niet één, en zelfs niet meer tandjes bij moeten steken, willen we ook na 2020 met Vlaanderen de nodige inspanningen leveren om op middellange en op lange termijn onze doelstellingen te halen.

Naar 2030 en 2050 toe zal Vlaanderen bijkomende inspanningen moeten leveren om de opwarming van de aarde tegen te gaan, en om de doelstelling uit het klimaatakkoord van Parijs effectief waar te maken. De vermindering van onze uitstoot moet dus versneld worden, en het Vlaams klimaatplan richting 2030 dat deze zomer is goedgekeurd, zet daartoe alleszins een belangrijke stap.

Nog vorige week, bij de voorstelling van de klimaatstrategie van de Europese Commissie op langere termijn, werden twee sectoren bijzonder in het vizier genomen: het ging in de eerste plaats over woningen en gebouwen, en anderzijds over de transportsector. Ook daar moet dus een drastische vermindering van de uitstoot gerealiseerd worden.

Energie, mobiliteit, wonen: op al die fronten moet dus winst geboekt worden. We moeten vaststellen dat, bij de bespreking van de beleidsbrieven vorige week en de week daarvoor, de ambities op dat vlak niet of onvoldoende zijn aangescherpt. Er worden niet meer woningen gerenoveerd sinds het Renovatiepact, maar minder. En het aantal elektrische wagens op onze wegen blijft marginaal. De uitstoot door transport zou de komende jaren zelfs nog stijgen.

We doen al heel wat, en de minister-president heeft een heel mooie opsomming gebracht van de acties die Vlaanderen doet. Ook collega Vandaele deed een verdienstelijke poging om een aantal elementen naar voren te brengen. En ik denk dat we allemaal moeten erkennen dat het klimaatbudget enorm is gestegen onder minister Schauvliege. Heel wat bijkomende middelen zijn uitgetrokken om een goed beleid te gaan voeren.

We leggen dan ook graag een aantal bijkomende voorstellen op tafel om die beleidsversnelling hoger te krijgen. Ons voorstel om tegen 2025 geen leasingwagens meer toe te laten met een verbrandingsmotor, moet snel realiteit worden. Op die manier kunnen we echt een gamechanger realiseren als het gaat over de voertuigmarkt en onze mobiliteit.

Ook op vlak van mobiliteit is er veel aan het veranderen op het terrein. Ik zat vorige week samen met collega Vanbesien in een debat van de petroleumfederatie, en ook de automobiellindustrie was daar vertegenwoordigd met de Fédération Belge de l'Industrie de l'Automobile et du Cycle (Febiac). Volgens Febiac komen er volgend jaar maar liefst tweehonderd nieuwe elektrische automodellen op de markt. Als de autoconstructeurs erin geloven, en als de petroleumfederatie gelooft in een omslag, waarom zouden wij er dan niet in geloven? Collega's, ik hoop dat we echt bereid zijn om werk te maken van een fast lane richting elektrische mobiliteit. Het is hoog tijd, en het is broodnodig.

Ook andere maatregelen, zoals een sterker fietsbeleid, of een beter renovatiebeleid als het gaat over ons woonpatrimonium, zijn echt nodig. Collega Taeldeman heeft een conceptnota neergelegd die volgende week wordt besproken, zodat we ook op dat vlak een tandje bij steken. Dat is allemaal noodzakelijk om effectief het verschil te maken op het terrein als het gaat over klimaatbeleid.

Beste collega's, we moeten aan die 65.000 mensen duidelijk maken dat we hun signaal begrepen hebben, dat we onze klimaat- en energiedoelstellingen moeten

aanscherpen, en dat we die inspanningen moeten opdrijven. We hopen dan ook dat het Energie- en Klimaatplan 2021-2030 snel afgerond zal zijn, zodat we hier in het parlement de bespreking ervan kunnen aanvatten, en de noodzakelijke bijsturingen kunnen doen.

De betoging van zondag maakte nogmaals duidelijk dat er draagkracht is voor een vooruitstrevend klimaat- en energiebeleid. Laat ons daar ook daadkracht aan koppelen. (*Applaus bij CD&V*).

De voorzitter: De heer Rzoska heeft het woord.

Björn Rzoska (Groen): Mijnheer Bothuyne, ik heb uiteraard aandachtig naar uw tussenkomst geluisterd. Ik moet eerlijk zeggen dat ik het met zeer veel eens ben. Maar ik heb een zeer concrete vraag voor u: u hebt daarnet zeer duidelijk gemaakt dat, wat de CD&V-fractie betreft, de aanscherping op vlak van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie eigenlijk iets was waarvan u vond dat we daar moesten voor gaan. Mijn vraag is dan: mag ik daaruit afleiden dat CD&V eigenlijk ook die lijn verdedigd heeft binnen de Vlaamse Regering?

Met andere woorden, heeft CD&V ook binnen de Vlaamse Regering die lijn op tafel gelegd, om te zeggen: wij willen wel gaan naar een verscherping van die doelstelling hernieuwbare energie en energie-efficiëntie? Want uit uw tussenkomst is het mij niet helemaal duidelijk.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Voor de regering kan ik uiteraard niet spreken, mijnheer Rzoska. Maar ik denk dat we hier in het parlement bijzonder duidelijk zijn geweest, en wij niet alleen: u ook, de collega's van de N-VA ook, de collega's van Open Vld ook, en de collega's van sp.a ook. In de klimaatresolutie die hier drie, vier weken geleden is goedgekeurd, roepen we de Vlaamse en de Federale Regering op om aansluiting te zoeken en te vinden bij het koppeloton als het gaat over de doelstellingen inzake energiebesparing en hernieuwbare energie – mijnheer Tobback, u bent enthousiast, dat siert u.

Ik kan eigenlijk alleen maar vaststellen dat collega Marghem op dat vlak, op Europees niveau, anders heeft geoordeeld.

Björn Rzoska (Groen): Mijnheer Bothuyne, het wordt een beetje wazig voor mij. Want nu schuift u de zwartepiet door naar minister Marghem, maar misschien moet ik de vraag stellen aan minister Schauvliege. Zij zit namens CD&V in de Vlaamse Regering. Heeft CD&V in de Vlaamse Regering de lijn, die de heer Bothuyne vanuit zijn fractie toch duidelijk schetst, op tafel gelegd voor de aanscherping van de Europese doelstellingen op het vlak van hernieuwbare energie en energie-efficiëntie? Want dat heb ik collega Bothuyne zeer duidelijk horen zeggen. Heeft CD&V binnen de Vlaamse Regering die lijn op tafel gelegd?

Mijnheer Bothuyne, u verwijst naar minister Marghem. Maar ik heb van de minister-president begrepen... (*Opmerkingen van Robrecht Bothuyne*)

Mijnheer Bothuyne, ik begrijp dat minister Marghem opereert binnen het mandaat dat zij krijgt vanuit de gewesten.

Ik vraag dus aan minister Schauvliege: is de lijn die collega Bothuyne schetst de lijn die CD&V in de Vlaamse Regering op tafel heeft gelegd of niet?

De voorzitter: Minister Schauvliege geeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Collega's, in de Vlaamse Regering hebben wij uiteraard, op voorstel van collega Tommelein, onze energievisie, ons Energiepact goedgekeurd. Dat is een collectieve beslissing van de Vlaamse Regering.

De voorzitter: Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Mijnheer Rzoska, ik zal straks uitleggen hoe dat allemaal in zijn werk gaat. Uw vraag maakt opnieuw duidelijk dat u niet juist weet – en ik begrijp dat, want het is zeer complex – hoe zo'n standpuntbepaling tot stand komt. Er is geen standpunt van de Vlaamse Regering in die mate dat de DGE op informele wijze de zaken verzamelt en dan een standpunt inneemt. Er wordt geen standpunt van een Vlaamse Regering gevraagd. Dat standpunt is ook niet ingenomen door de Vlaamse Regering. Ik zal het straks, op het einde van het debat, uitleggen.

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (sp.a): Voorzitter, er werd mij iets duidelijk en nu weer opnieuw iets onduidelijk. Ik heb daarnet begrepen van de minister-president dat de federale minister in zo'n geval alleen maar praat als alle andere regeringen akkoord gaan. Met andere woorden, als de federale minister 'neen' heeft gezegd, heeft de Vlaamse Regering ook 'neen' gezegd. Want anders kan zij dat niet doen. Op een bepaald moment heeft de Vlaamse Regering – tenzij minister Tommelein in zijn eentje op stap is – beslist dat ze akkoord ging om daar 'neen' op te zeggen.

En daarmee is het tweede ding mij meteen ook duidelijk geworden. Waar ik van in het begin, namelijk met die klimaatresolutie waaraan we met sp.a vanuit de oppositie zeer constructief hebben meegewerkt, een beetje bang voor ben geweest, mijnheer Bothuyne, en die angst komt met de dag meer uit, is dat u hier op de tribune er wel naar staat te verwijzen en er mooie verhalen over vertelt, maar als puntje bij paaltje komt, u ofwel niet aan uw minister – want zij vertegenwoordigt uw fractie in de regering – zegt dat zij dat moet naleven, ofwel dat uw minister niet naar u luistert. Het is één van de twee.

In elk geval stel ik vast dat er andere partijen zijn – horresco referens – die niet gegeneerd zijn om ook in het openbaar te zeggen dat ze met bepaalde beslissingen van regeringen waarvan ze deel uitmaken, niet akkoord gaan. Maar u blijft dat op zijn 'tjevens' altijd maar verstoppen. U blijft maar zeggen: we zijn akkoord, we zijn akkoord. Maar in de praktijk doet u er geen bal, maar dan ook geen bal, mee, noch in de regering, noch daarbuiten. 'Put your money where your mouth is', mijnheer Bothuyne, of houd hem dicht. *(Applaus bij sp.a en Groen)*

De voorzitter: 'Yes, we understand it.'

De heer Bothuyne heeft het woord.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Het standpunt van zowel het parlement als mijn fractie is bijzonder duidelijk. Een drietal weken geleden hebben we deze resolutie goedgekeurd. Ik reken erop dat de ministers daarmee aan de slag gaan en dat de ministers van Energie, als ze op het Europese niveau aan tafel gaan, effectief de standpunten van dit voltallige parlement weergeven. *(Opmerkingen van Bruno Tobback)*

Ik hoop dat dat in de toekomst wel gebeurt, mijnheer Tobback. *(Opmerkingen van Bruno Tobback)*

De voorzitter: Eerst zal de minister-president, als regeringsleider, antwoorden.

Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik stel vast dat men niet naar mij luistert. Het is niet zo dat minister Marghem 'neen' stemt omdat de drie gewesten dat vragen, zoals mijnheer Rzoska zegt. Minister Marghem stemt 'neen'

als zij, de federale staat, én de drie gewesten, 'neen' zeggen. Zij kan alleen dán 'neen' zeggen. Ik ben daarin heel duidelijk geweest. U moet dus nu niet doen... *(Opmerkingen van Bruno Tobback)*

Maar natuurlijk, ik heb dat ook duidelijk gemaakt. Luister toch eens naar wat ik zeg. Wij hebben 'ja' gezegd – want dat wil ik wel eens beklemtonen – voor een verhoging van het procent hernieuwbare energie, waarbij het aandeel van België is opgetrokken tot 27 procent. Zoals u weet, komt de Europese Commissie in haar laatste impactstudie tot 16 à 19 procent. Wij hebben gevraagd om een nieuwe impactstudie te maken voor België, om te weten of wij Europees nóg hoger kunnen gaan dan die 27 procent.

Om maar te zeggen, u zegt: 'U remt af, u bent tegen.' Dat is niet waar. Ik zal verder gaan. In de discussie over de CO₂-reductie van de auto's stond Vlaanderen, stond heel België, op het standpunt van het verhogen van een reductie naar 40 procent tegen 2030. U weet dat Duitsland daar op de vier wielen afgeremd heeft. Het is via mijn kabinet gegaan, ik heb daarna contact opgenomen met minister Schauvliege, en ben de avond van de besluitvorming gecontacteerd door het kabinet van de premier om akkoord te gaan met een reductie tot maar 35 procent. Duitsland wou maar 30 procent. Op een bepaald moment kantelt Frankrijk, en ik denk ook Spanje, en gaat akkoord met het compromis dat op tafel ligt. Dan hebben wij – en dat gebeurt allemaal informeel – op het laatste moment beslist om namens België de stem uit te brengen voor 35 procent, omdat dat een verhoging is, ten opzichte van de 30 procent, op één voorwaarde, namelijk als al duidelijk is dat onze blokkering uit handen gegeven is om naar 40 procent te gaan. Want er was een voldoende aantal om naar 40 procent te gaan; maar als Frankrijk en de andere kantelden, viel dit weg. Dan is er op het laatste moment een zeer avondlijk telefonisch onderhoud geweest tussen collega Schauvliege en mij, en het kabinet van collega Tommelein. We hebben finaal gezegd: 'Als we die 35 procent uit de brand kunnen slepen, dan doen we dat. Maar we blijven streven naar die 40 procent.'

Dus ik wil nog eens zeggen: dat wij geen ambitieuze doelstellingen zouden hebben, klopt van geen kanten. Elk dossier bekijken wij apart, en als we het hebben over CO₂-reductie zijn we er allemaal van overtuigd dat het heel belangrijk is dat we die auto-industrie, die een van de grootste vervuilers is, mee krijgen. U kent het Europese verhaal. Er was een blokkering van Duitsland. Frankrijk stond op een zeer ambitieus plan, maar is dan om een of andere reden van standpunt veranderd. De premier heeft ons vooraf gevraagd om mee te gaan, om te versoepelen. Wij hebben gezegd dat we dat niet deden, tot bleek dat Frankrijk en ik geloof Spanje – van dat laatste ben ik nu niet meer helemaal zeker – kantelden van standpunt. En dan hebben wij heel pragmatisch gezegd: 'Nog liever 35 procent dan op 30 procent te blijven.' Zo gaat dat in zijn werk, dat zijn de besluitvormingen op Europees vlak, waar je het niet alleen voor het zeggen hebt, waar we voor de hernieuwbare energie gezegd hebben: 'Oké, naar 27 procent, oké, met studievoorbehoud: we vragen een impactstudie aan de Europese Commissie.' Waar we voor de energie-efficiëntie gezegd hebben: 'Nog eens 0,8 procent energiebesparing boven op de efficiëntie die wij jaarlijks halen, is niet haalbaar.' En het parlement heeft inderdaad een resolutie goedgekeurd om dat anders te doen.

Ik zeg u dit hier zeer openlijk, in alle transparantie, en ik geef u nu drie voorbeelden van het standpunt dat wij als Vlaamse Regering ingenomen hebben. Daaruit gaan afleiden dat wij niet ambitieus zijn, dat we afremmen, dit klopt dus niet.

Dit is geen debat van gelovers en niet-gelovers, dit is geen debat van mensen die voor en tegen zijn, dit is een debat van mensen die allemaal dezelfde doelstellingen hebben. Wij hebben met deze Vlaamse Regering zeer ambitieuze, zeer

concrete maatregelen genomen. We gaan die ook uitvoeren, ook al zijn die vaak niet populair, en we gaan ervan uit dat we in de loop van de jaren nog hogere ambities zullen kunnen formuleren, omdat we sterk geloven in een gedragswijziging.

Collega Tobback, u hebt daarstraks het voorbeeld aangehaald van de CEO van Shell, maar ik kom in Vlaanderen evenzeer bedrijfsleiders tegen die daar voorloper in zijn, die daar werk van maken. Die gaan naar enorme emissiereductie, die gaan naar hernieuwbare energie op alle vlakken. We geloven ook in een gedragswijziging bij de burger, ook in de dagelijkse manier waarop we ons verplaatsen: kijk hoeveel mensen de wagen gebruiken voor verplaatsingen tot 1 kilometer, hoeveel mensen de wagen gebruiken voor verplaatsingen tot 5 kilometer. Ook daar is een omslag aan het gebeuren: gedragsverandering, investeringen, nieuwe materialen, en vooral innovatie. Ik geloof dat innovatie, zeker op het vlak van opslag van energie, heel grote vooruitgang mogelijk zal maken.

De voorzitter: De heer Rzoska heeft het woord.

Björn Rzoska (Groen): Dus, minister-president, ik vat samen. Het parlement heeft een resolutie goedgekeurd, u hebt ze eigenlijk gewoon als een vodge papier naast u neergelegd, en dus de neen op energie-efficiëntie is ook uitgesproken door de Vlaamse Regering. Dus ook door CD&V. Mijnheer Bothuyne, ik stel dus vast dat ook CD&V blijkbaar binnen de Vlaamse Regering de klimaatresolutie naast zich neer heeft gelegd en een duidelijk neen heeft uitgesproken op vlak van energie-efficiëntie. Dat is mij zeer duidelijk. Tot daar eigenlijk een duidelijk standpunt. *(Applaus bij Groen)*

Minister-president Geert Bourgeois: Collega Rzoska, ik heb u niet mogen onderbreken. Ik vond uw betoog al omgekeerd evenredig met de sterkte van uw andere betogen, maar u bent ook een trage verstaander. Ik heb het al een half uur of drie kwartier eerder gezegd en u komt nu tot die conclusie. Ik heb het heel duidelijk gemaakt en ook gezegd waarom: omdat we wel degelijk gaan voor een toename van de energie-efficiëntie en dat we die behalen, omdat we er bij een sterke economische groei sinds 2008 in geslaagd zijn om nul te bewaren met onze industrie en omdat we vonden dat, om daar bovenop nu nog eens 0,8 in absolute cijfers te leggen, met zware boetes er bovenop, dat niet kon. Op het moment dat dat wel kan, gaan we er heel zeker in mee.

Alstublieft, dit is een plan op lange termijn. Dit is aanpak op lange termijn. Dit zijn doelstellingen richting 2030. Op voorstel van collega Tommelein hebben we voor de renovatie van de woningen de normen verstrengd, nog eens vanaf 2020, bij grondige energetische renovatie. In 2025 komt er nog eens een stap bij. Dit is een stappenplan. Je kunt dit niet allemaal met een vingervinger knip oplossen.

Ik vind die beschuldigingen heel jammer. *(Opmerkingen van Björn Rzoska)*

Ja, toch wel: 'een vodge papier' en dergelijke meer. Wij gaan er heel ernstig mee om. Ik heb u net twee voorbeelden gegeven waarin we heel ver gaan. U hebt een grote omzeiling gemaakt rond de concrete maatregelen die ik heb opgesomd. U had het alleen over de aankoop van elektrische bussen, maar het gaat over heel veel meer dan dat.

Robrecht Bothuyne (CD&V): Mijnheer Rzoska, ik ben eigenlijk wat teleurgesteld, teleurgesteld in de manier waarop u inderdaad omgaat met die klimaatresolutie. U noemt ze een vodge papier omwille van één onderdeelje waar we de doelstelling nog niet hebben kunnen aanscherpen zoals wij gezamenlijk willen. De klimaatresolutie is een dertig of veertig pagina's lange tekst waar we weken samen aan hebben gewerkt, met een veelheid aan ambities, doelstellingen en

concrete acties. Ik stel vast dat de Vlaamse Regering er al een heel deel van heeft overgenomen, maar ik hoop dat er nog meer wordt overgenomen.

We moeten vooral samen verder aan de kar trekken. Laat ons dit niet reduceren tot één aspectje van dat verhaal. Laat ons het totale klimaatbeleid en de totale ambitie voor ogen houden. Wat CD&V betreft, ligt de lat hoog en moet ze in de toekomst nog hoger, zoals de minister-president aangaf. Vanuit dit parlement hebben we alvast een aantal duidelijke sporen getrokken.

Björn Rzoska (Groen): Mijnheer Bothuyne, voor mij is het vrij simpel. Ik heb een zeer grote parlementaire reflex. Ook de minister-president is hier ooit begonnen met te zeggen: 'Ik heb een grote parlementaire reflex.'

Als wij aan de Vlaamse Regering een mandaat geven via de klimaatresolutie, dan ga ik ervan uit dat, als dat mandaat zo wordt gedragen, die Vlaamse regering het brede mandaat vastpakt en een tandje bij steekt voor energie-efficiëntie. We zijn een van de weinigen die het niet hebben goedgekeurd.

U moet mij geen woorden in de mond leggen. Ik vind dat de Vlaamse Regering onze klimaatresolutie, waar we samen aan hebben gewerkt en waar goede dingen in staan, behandelt als een vodge papier. De minister-president heeft zeer veel woorden nodig, beschuldigt mij zelfs van 'omgekeerd evenredig aan de kwaliteit van uw andere betogen', maar het is omdat het hem raakt. Hij heeft het mandaat van het Vlaams Parlement genegeerd. Hij had duidelijk een 'ja' moeten zetten.

De voorzitter: De heer Sintobin heeft het woord.

Stefaan Sintobin (Vlaams Belang): Voorzitter, misschien eerst tot de collega's die begrip vragen – en ik heb begrip – voor de 65.000 betogers die vorige zondag in Brussel waren: ik zou evenveel begrip willen vragen, collega Rzoska, voor de petitie die momenteel loopt en die reeds meer dan 100.000 mensen hebben getekend, tegen een bepaald pact dat aan de overkant wordt behandeld.

Minister-president, ministers, het is wellicht onuitgegeven in dit land. Een federaal minister van Energie die meeloopt in een betoging tegen haar eigen beleid en die van de gelegenheid gebruik maakt om twee Vlaamse ministers de mantel uit te vegen. Het komt misschien eigenaardig over vanwege een oppositielid, maar zo zie ik het wel. Afgelopen zondag schoof minister Marghem inderdaad, zonder schaamte, zou ik zeggen, de zwartepiet door naar de Vlaamse Regering met betrekking tot het verhogen van de klimaatambities.

Meer nog, zowel minister Schauvliege als minister Tommelein kregen het etiket van leugenaar opgekleefd. Van enig diplomatiek talent is bij minister Marghem weinig sprake, dat is eerder al gebleken. Of de Vlaamse Regering nu al of niet op de rem staat bij de onderhandelingen met betrekking tot de verdeling van de klimaatdoelstellingen voor de periode 2020-2030 laat ik hierbij in het midden, maar het lijkt onze fractie logisch dat de discussie over de verdeling van de klimaatgelden inderdaad pas begint nadat minister Marghem de redactie van het Belgisch klimaatplan heeft afgerond.

In de marge, collega's: een federale minister van Energie die er prat op gaat dat ze op een halve dag met een privévliegtuig heen en weer naar Katowice vliegt, is in mijn ogen niet echt geloofwaardig. Trouwens, collega's, misschien kan iemand van jullie berekenen wat de ecologische voetafdruk is van alle deelnemers aan de klimaatconferentie in Polen.

Collega's, ik wil mij niet verliezen in een gehacketak over cijfers maar ik wil hier voor eens en voor altijd van de gelegenheid gebruikmaken om enkele misverstanden, collega Bothuyne, uit de wereld te helpen inzake onze visie met

betrekking tot klimaat en energie. Is onze fractie niet begaan met ons klimaat en de impact daarvan op onze aarde? Wel integendeel. Zijn wij klimaatnegationisten? Absoluut niet, wel realisten met een stevige dosis gezond verstand. Zijn wij, zoals sir David Attenborough gisteren en vandaag, collega Tobback, doemdenkers die denken dat het einde van de wereld nabij is? Neen, aan paniekzaaiërij doen wij niet mee. Erkennen wij dat er problemen zijn met een te hoge CO₂-uitstoot? Uiteraard.

Collega's, wij zijn inzake het maatschappelijk debat met betrekking tot de energietransitie altijd voorstander geweest van een en-en-verhaal. De terechte aandacht voor de noodzaak om de wereldwijde CO₂-uitstoot en het aandeel fossiele brandstoffen te verminderen, zou juist moeten betekenen dat voor kernenergie wel degelijk nog een plaats zou moeten zijn in de energiemix.

Collega's, er bestaat blijkbaar nog steeds een kans dat we vroeg of laat worden geconfronteerd met een stroomtekort. En wat is het antwoord van de Vlaamse Regering? Afschakelplannen, het verbieden van houtkachels, het opstarten van vervuilende gascentrales, het inzetten van stroomboten en zelfs het van onder het stof halen van motoren uit straalvliegtuigen. En dit allemaal anno 2018. Gekker moet het niet worden.

Collega's, ik herhaal hier dus ons pleidooi voor een realistisch klimaat- en energiebeleid waarbij betaalbaarheid, betrouwbaarheid, bevoorradingszekerheid, veiligheid én duurzaamheid de sleutelwoorden zijn. De kosten voor onrealistische en dogmatische doelstellingen mogen niet worden afgewenteld op de modale burger en de industrie. De Vlaamse Regering moet waken over de concurrentiekracht van de bedrijven en over de kostprijs voor de gezinnen. Laat ons dus, collega's, terugkeren naar het gezond verstand.

Voorzitter, minister-president, ministers, collega's, ik besluit. Stop de 'race to the bottom' en kies voor een haalbaar en verantwoord ecorealisme. (*Applaus bij het Vlaams Belang*)

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Collega's, het klimaatdebat is soms iets technischer dan de clichés die hier worden rondgestrooid. Mijnheer Sintobin, u weet ongetwijfeld dat het vandaag gaat over de doelstellingen die niet in het zogenaamde ETS-systeem (emissions trading scheme) zitten. Want energieproducenten en energie-intensieve bedrijven zoals ArcelorMittal, hebben een apart systeem waarbij ze jaar na jaar minder mogen uitstoten. Dat heeft met kernenergie niets te maken. Het gaat hier vandaag over de besparingen die gerealiseerd kunnen worden in de huishoudens, in de mobiliteit, in de dienstensector.

Maar algemeen gesteld, collega's: internationale organisaties, wetenschappelijke comités, burgerprotesten, alle geledingen van de maatschappij vragen vandaag één ding: meer ambitie voor het klimaat. Bovendien – er werd al een paar keer naar verwezen – zijn er tal van resoluties. De parlementen zijn ook collectief wakker geschoten. Ze zijn niet meer bevreesd om uitspraken te doen om die ambitie te vertolken. We zijn er zelfs in geslaagd om een soort parlementaire diplomatie op te stellen, om met alle parlementen van België een gezamenlijk standpunt te formuleren. Niet slecht, zou ik zeggen. Misschien een voorbeeld voor het Europees Parlement.

De tegenstem van België in de Europese Raad is dan ook een blamage voor onze positie. Ik vind dat een blamage. Waarom? Omdat het onterecht is. We hebben hier net een lijst gekregen van de klimaatinspanningen die deze regering heeft genomen, en terecht. Deze regering heeft meer budget vrijgemaakt dan ooit voor

klimaatbeleid. We doen van alles. Ik juich dat klimaatbeleid dus ook toe en moedig het aan. Ik ben daar trots op.

Minister, u moet luisteren als ik spreek. Die neen-stem is een blamage omdat ze onterecht is, omdat ik zeg dat deze regering van alles doet, omdat wij hier in deze parlementen tal van decreten hebben goedgekeurd en mechanismen op poten hebben gezet die goed zijn, die resultaten kunnen opleveren. De minister-president heeft ernaar verwezen. De voorgaande sprekers hebben ernaar verwezen.

Waarom hebben we dan neen gezegd, als we toch zo'n robuust klimaatkader hebben? Als we een van de regeringen zijn binnen Europa die waarschijnlijk minder praten en meer doen, waarom hebben we dan toch neen gezegd? Misschien uit schrik voor de kostprijs? Misschien uit schrik voor de impact? Ik heb hier de impactanalyse gehoord: we weten niet hoeveel het zal kosten.

Wel, collega's, het punt is eigenlijk dat we te weinig weten over hoeveel klimaatwinst welke maatregelen opleveren. We hebben van het kabinet van mevrouw Schauvliege heel het rapport van 109 bladzijden gekregen met de stand van zaken van ons klimaat, de uitstoot per sector en de verschillende maatregelen. Maar er is geen klimaatbegroting. We kunnen niet weten wat de vergroening van de autofiscaliteit kost en wat die opbrengt qua milieumaatregelen. Of misschien verdienen we er wel aan? Inderdaad, er zijn tal van maatregelen waarvan, als je ze consequent doorvoert, de begroting uiteindelijk beter wordt en waarvan de burgers beter worden.

Collega's, ik denk dat we enkel vooruit geraken in het klimaatdebat als we open met elkaar spreken, niet alleen in het parlement, niet alleen wanneer er een betoging is, maar constant, met alle geledingen van de partij, met burgers, bedrijven, overheidsinstellingen, ngo's, regeringen en parlementen. We moeten dus kunnen weten hoeveel verschillende maatregelen kosten en wat ze voor het klimaat opbrengen. Want inderdaad, minstens zo belangrijk als ambitieuze doelstellingen stellen is ook resultaten boeken.

Dat frustreert mij vandaag wel een beetje: dat ik hier vol trots kan vertellen dat Vlaanderen een robuust klimaatbeleid op poten gezet heeft, maar dat ik moeilijk kan aantonen wat nu de winst is. Welke waren goede maatregelen? Waar hebben we echt een sprong vooruit genomen? Wat is te danken aan de conjunctuur? Ik kan dat niet weten en dat is vervelend. Als ik dat zou kunnen weten, dan is mijn case, minister-president, tegenover andere Europese landen veel sterker. Dan kan ik aantonen: dat moet u niet doen, want dat werkt niet. Dat kost te veel en dat brengt te weinig op voor het klimaat. Of: als wij nu eens samen met de Beneluxlanden die stap in de fiscaliteit zetten, of die stappen in de normen inzake mobiliteit, dan is dat de winst voor onze maatschappij. Op die manier kun je aan de mensen die betogen, zeggen: dit is wat wij doen en dit is wat het kan opbrengen.

De omslag naar een schone economie, dat is zo'n boutade geworden waar iedereen zich achter schaaft. Dan moeten we vaststellen dat wij in Vlaanderen meer dan in andere regio's de trein van die omwenteling naar schone energie niet mogen missen. Hij brengt ons welvaart. Hij brengt ons welzijn. Alleen staat vandaag het water aan de lippen, financieel aan de lippen, bij veel mensen. Protesten tegen hoge brandstofprijzen lijken in te gaan tegen de bezorgdheid voor het klimaat. Dat is natuurlijk een dramatische tegenstelling die wij als regeringen, die wij als parlementen moeten wegnemen. Omdat die omslag naar een schone energie, collega's, naar een schone en propere economie, de enige mogelijkheid is om in onze contreien opnieuw welvaart op te bouwen, opnieuw een welvarende economie te creëren. Door die omschakeling nu te maken, kunnen we ervoor zorgen dat iedereen mee kan. Dat is natuurlijk vanzelfsprekend nodig. Het water staat vandaag voor vele mensen aan de lippen.

Als we niets doen, dan staat het water ons waarschijnlijk allemaal letterlijk aan de lippen over enige tijd. Maar opnieuw, leden van de oppositie, we hebben geen doemscenario's nodig om te weten dat een vervuiler-betaalt-principe gezond is of dat schone producten goedkoper moeten zijn dan vervuilende producten. Dat is de logica en de rechtvaardigheid zelve.

We weten ook dat duidelijke cijfers nodig zijn om na te gaan wat werkt en wat efficiënt is en wat een slag in het water is. We weten ook dat met een beetje hulp niets zo sterk is als de kracht van mensen, van bedrijven, van parlementen en hun vermogen om van onze regio de meest bloeiende ter wereld te maken. We doen dat nog veel te weinig, die kracht aanboren, die ambitie tonen. Die ambitie kunnen we alleen maar losmaken als we die ook zelf tonen, als onze regeringen die samen tonen. De parlementen hebben ze getoond. Nu moeten de regeringen die tonen. Na al het werk dat in de parlementen is geleverd, is die tegenstem eigenlijk onaanvaardbaar.

Ik wil daarom vandaag een oproep lanceren. Geachte leden van de regering, waarom, als wij als Belgische parlementen tot één standpunt kunnen komen, is het niet mogelijk om internationale klimaatstandpunten op voorhand te bespreken in de parlementen, zodat wij uw werk mee kunnen verdedigen op de straten en in de betogingen, en omgekeerd, dat de betogingen en de parlementen u in uw regeringswerk kunnen steunen? (*Applaus bij Open Vld en CD&V*)

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Onafhankelijke): Ik ben het honderd procent eens met wat de heer Schiltz zonet heeft gezegd.

Uw laatste punt, namelijk het bespreken van standpuntbepalingen in het parlement is ook al jaren een vraag van mij. Ik ga er dan ook volledig mee akkoord.

Het andere punt dat u uitgebreid aankaart, is zo mogelijks nog belangrijker, namelijk de zogenaamde klimaatbegroting. Het is ook al jarenlang een frustratie van mij dat we eigenlijk niet goed weten wat precies werkt, welke maatregelen welke reducties opleveren. Minister, ik wil daarmee niet zeggen dat de voortgangsrapporten niet kwalitatief zijn of dat er geen transparantie is. Het document waar de heer Rzoska daarnet naar vroeg, bestaat vandaag nog niet. We hebben eigenlijk geen degelijk overzicht, zeker niet jaarlijks. Kan het niet de conclusie van het debat van vandaag zijn dat we daar wel werk van maken? Ik kijk even naar de regering. Kunt u een engagement nemen met betrekking tot de formule van de klimaatbegroting?

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Dank u wel om mij te ondersteunen, mijnheer Sanctorum.

Geachte leden van de regering, enkel door op zo'n transparante manier te werken met een klimaatbegroting en een open debat over de standpunten in de parlementen, kunnen we zeggen wat we doen en kunnen we doen wat we zeggen.

Björn Rzoska (Groen): Mijnheer Schiltz, net als de heer Sanctorum kan ik zeer veel van wat u zegt, ondersteunen. Het is ook mijn frustratie wat de impact is. Wat heeft het echt aan impact? We zijn een grote voorstander van een klimaatbegroting en een klimaatwet, zelfs een bindende klimaatwet zoals die bestaat in een aantal landen.

Een punt is voor mij duidelijk. U hebt het daarnet gehad over een blamage met betrekking tot het standpunt dat we hebben ingenomen binnen Europa over het aanscherpen van de energie-efficiëntie. Een blamage. Daarnet heeft de heer Bothuyne ook de lijn van CD&V gelegd. Als we nu hier in dit Vlaams Parlement een spel zouden spelen 'Wie is de Mol?', dan heb ik hem gevonden. De Mol is de N-VA.

Wilfried Vandaele (N-VA): Het hield mij nog even bezig toen de heer Rzoska zei dat we de resolutie hier hebben goedgekeurd en dat dit een vodje papier is voor de Vlaamse Regering. Het is niet altijd gemakkelijk om snel dingen terug te vinden, maar ik heb in elk geval iets teruggevonden dat relevant is en dat in onze resolutie staat.

Over het onderdeel hernieuwbare energie staat in de resolutie – kamerbreed goedgekeurd – dat we akkoord gaan met het doel van 27 procent op Europees vlak. Niemand, ook niet binnen deze Vlaamse Regering, heeft dat ooit in vraag gesteld of gezegd dat we daarop willen terugkomen of er vanaf willen. Toen ik daarnet sprak, zei u dat we willen terugkomen op engagements die hier zijn genomen. Neen, het zijn de nieuwe dingen die er bovenop komen waar we vragen bij hebben. Dat blijkt hieruit. Over die 27 procent op Europees vlak is toen een impactassessment, waarnaar u vraagt, gemaakt. De kostenefficiëntie voor België lag tussen 16 en 19 procent. De minister-president sprak over 16 en 17 procent. Hij zat er dichtbij. *(Opmerkingen van minister-president Geert Bourgeois)*

Dat was toen kostenefficiënt. Eigenlijk dachten wij dat 18 procent voor België haalbaar was. Dat zit ook heel dicht bij wat het Nationaal Klimaat- en Energieplan zegt, dat komt op 18,4 procent. Dus daar is niks aan de hand. Onze resolutie zegt dat het akkoord gaat met die 27 procent die Europa oplegt. We zullen die kostenefficiëntie wel halen, ook al is het niet gemakkelijk.

Maar nu gaat het over de nieuwe situatie in Europa en de onthouding die er is gekomen op dat onderdeel hernieuwbare energie. En – dat heb ik nu teruggevonden, mijnheer Rzoska, ik antwoord op uw vraag, niet op die van de heer Schiltz – dan ging het niet langer over 27 procent, maar ineens over 32 procent. Daar is dan blijkbaar geen impactassessment voor gebeurd. Als je dat dan uitrekt, dan kwam je aan 20, 21 procent voor België. Dan kwam er nog een stapje bij en vroeg Europa eigenlijk 25 procent. Als je dan in die context – maar misschien zal de minister dat straks helderder dan ik uitleggen – zegt dat we ons hier moeten onthouden, dan is dat niet eens zo’n stomme beslissing. Je wijkt dan helemaal niet af van de resolutie die hier en ook in de interparlementaire commissie is goedgekeurd.

Voor het onderdeel energie-efficiëntie en -besparing, wat ook nog eens twee verschillende dingen zijn, heb je precies dezelfde uitleg en redenering. Daar gaat het nog verder en komt men tot een neen van alle entiteiten: federaal, Vlaams, Waals, Brussels. Want als je geen vier keer neen hebt, heb je een onthouding.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Dank u, mijnheer Vandaele. In die resolutie staat natuurlijk meer. Die resolutie is vooral een oproep om ambitieus te zijn. Als ik het over een blamage heb, dan gaat het er niet over dat er geen intellectuele, technische, interessante en belangrijke redenen kunnen zijn om toch niet mega-enthousiast te zijn over het optrekken van die energie-efficiëntie – nog los van het verhaal of die 0,8 procent extra haalbaar is of niet. Ga jij dat buiten uitleggen? Wij hebben inderdaad geen impactanalyse en er zijn redenen waarom dat niet zo evident is. Maar je kunt niet uitleggen dat wij, samen met Tsjechië, tussen al die andere Europese landen het enige land zijn dat zegt dat het niet gaat, terwijl we een waslijst aan superinteressante dingen hebben die ons wel ambitieus tonen. Dat is mijn punt. Wij doen veel meer, en laat het dan efficiënt zijn of niet, dat moeten we nog uitklaren, dat kunnen we vandaag niet weten. Dan tegen de wereldgemeenschap zeggen dat we toch niet helemaal zeker zijn? Dat gaat niet. Als je ambitie toont, dan toon je ambitie, dan zorg je dat je je cijfers op tijd op een rijtje hebt en dat je volle kracht vooruit kunt gaan. *(Applaus bij Open Vld)*

Wilfried Vandaele (N-VA): Voorzitter, het is allemaal prima wat de heer Schiltz zegt. Maar wat ik daarnet heb gezegd, wil ik herhalen. Ik heb liever dat we minder beloven, maar het wel doen, dan dat we veel beloven, maar onze beloftes

niet kunnen waarmaken. Dat was daarnet mijn punt en dat blijft mijn punt. Dan moet Europa ook helder zijn en de lidstaten voldoende informeren, zodanig dat we dat traject samen kunnen afleggen. Als je het dan over die efficiëntie en besparing en 0,8 procent hebt, dan heeft het tot juni geduurd voor Europa zei dat het niet alleen over de import van energie ging. 0,8 procent besparen op de import bleek ineens over 0,8 procent besparen op het totale energiepakket te gaan. Import, maar ook de eigen productie. Verschillende landen – en ik heb hier een citaat van Finland – hebben gezegd dat dit niet ernstig is. Waarschijnlijk hebben ze zich op het einde van de rit toch geconformeerd aan het standpunt om maar niet te lastig te doen. Als je daar dan een opmerking over maakt, moet dat kunnen. Dat heeft helemaal niets te maken met een gebrek aan ambitie en helemaal niets met een gebrek aan wil om er te raken of een tandje bij te steken. Dat is een kwestie van heldere afspraken, uitvoerbaarheid en degelijk bestuur.

Johan Danen (Groen): Mijnheer Vandaele, u verwijst denk ik naar de resolutie van 2016. Daarin staat wel degelijk het aandeel van 27 procent. Dat klopt. Maar ik zou naar de resolutie van 2018 willen verwijzen, dat is een veel recentere. Wat ik daaruit vooral onthoud, is dat we in Vlaanderen en België koploper in Europa willen zijn. Met deze stemmingen is het omgekeerde het geval.

De voorzitter: Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Ik zal daar onmiddellijk op antwoorden, mijnheer Danen. Het is duidelijk dat hier over verschillende resoluties wordt gesproken. Als ik het over de resolutie van 2016 heb, is dat de resolutie die op dat moment geldig was.

Want de beslissing waar we het hier over hebben, zeker wanneer het gaat over energie-efficiëntie, dateert van juni 2018. De klimaatresolutie waar u nu naar verwijst, mijnheer Danen, is volgens mijn informatie hier een aantal weken geleden neergelegd. Met andere woorden, de beslissing waar we hier over discussiëren, was al genomen in juni. En als ik de resolutie bekijk van 2016 op het vlak van energie, energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en de verschillende zaken betreffende de energievisie en het energiepact, dan stel ik vast dat op het vlak van energie bijna alle maatregelen die gevraagd waren in de resolutie van 2016, ook zijn uitgevoerd. Er is dus heel weinig speling tussen wat het parlement wilde in 2016 en wat er vandaag op het vlak van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie is gerealiseerd.

Voor alle duidelijkheid, wij hebben ambitie in Vlaanderen en ik ben als minister van Energie ook heel bezorgd over het klimaat. Ik vind dat een minister niet moet betogen, ik heb dat eerder deze week al gezegd, maar als ik geen minister was geweest, dan had ik zondag waarschijnlijk ook in Brussel gestaan omdat ik dat belangrijk vind voor de toekomst van iedereen.

We hebben vastgesteld dat er heel wat betogers waren. Er is sprake van 65.000 volgens de Rijkswacht en van 75.000 volgens de organisatoren. *(Opmerking van Bart Somers)*

Ik ben niet meer van de jongsten, mijnheer Somers. Ik behoor niet tot uw generatie.

De voorzitter: Mijnheer Somers, wilt u in de microfoon herhalen wat u net hebt gezegd?

Bart Somers (Open Vld): Minister Tommelein zal als burgemeester ontdekken dat de Rijkswacht niet meer bestaat.

Minister Bart Tommelein: Het is duidelijk dat de betoging van zondag absoluut een belangrijk signaal was waarmee we rekening moeten houden. Maar minstens even belangrijk, collega's, is dat wij in onze samenleving al een hele tijd nog een

ander aandachtspunt hebben. Heel wat mensen zijn bezorgd over de betaalbaarheid en de haalbaarheid van een aantal zaken die worden vooropgesteld in die Europese doelstellingen. Ik hoef u niet te zeggen dat er de voorbije weken heel wat betogingen zijn geweest, in het begin met een heel groot draagvlak bij de bevolking wat de gele hesjes betreft, achteraf iets minder omdat het de spuitgaten uitliep. Maar ook daar moeten wij dus rekening mee houden.

Dat we ambitie hebben, blijkt uit alles wat we doen. We hebben de laatste jaren getrokken en gesleurd aan de zonnepanelen. Ik denk dat iedereen het daarover eens is. Voor het eerst hebben we weer evenveel PV-installaties als in 2012. En eindelijk zijn ook de bedrijven vertrokken. Aan het begin van de rit die ik hier moest rijden, waren het vooral particulieren, de gezinnen, die zonnepanelen plaatsten en niet de bedrijven. Ik verwijs naar Volvo waar nu al enkele duizenden mensen participeren in het verhaal van zonnepanelen op de daken van het bedrijf. Ik ga vanavond naar Decathlon in Roeselare waar zonnepanelen worden geplaatst met participatie van de omwonenden.

Wij staan aan de top van Europa wanneer het gaat over het aantal vierkante kilometer op het vlak van zon en wind. En als we dan kijken naar het vermogen dat er jaarlijks bij komt, dan zitten we op schema voor wat onze doelstellingen hernieuwbare energie betreft, wat daar ook over gezegd wordt en wat bepaalde politici afgelopen weekend ook hebben verkondigd in de media. Het is onjuist dat wij onze doelstellingen niet zouden halen, wij halen die wel degelijk, zelfs na het schrappen van geldverslindende biomassacentrales.

Ik heb tijdens de voorbije maanden met de andere vier ministers van Energie aan het Energiepact gesleurd en getrokken, wat in Vlaanderen – als eerste – heeft geleid tot een uitvoeringsplan: het Vlaams energie- en klimaatplan dat nu naar Europa moet worden verzonden om na te gaan hoe wij onze doelstellingen halen.

Wat energie-efficiëntie betreft, hebben wij hogere premies ingevoerd voor sociale doelgroepen. We hebben een totale renovatiebonus en een burenpremie ingevoerd, vorige week nog hebben we een premie voor warmtepompboilers ingevoerd, we hebben de energiehuizen hervormd. Mijnheer Rzoska, u vroeg daarnet op welke manier we de mensen zouden begeleiden. Wel, vandaag op het terrein staan de energiehuizen in Vlaanderen klaar om advies en begeleiding te geven aan de mensen, om hen te helpen die omslag te maken op het vlak van isolatie en van andere energie-efficiënte maatregelen die moeten worden genomen.

Ik hoop inderdaad dat in alle Vlaamse bestuursakkoorden werk wordt gemaakt van de energie-efficiëntie en de energieomslag, ook in steden en gemeenten. Wat mijn stad betreft, zal dat zeker het geval zijn, mijnheer Rzoska, maar ik hoop dat het overal toch wel een speerpunt zal zijn. Ik denk ook dat de maatregelen in ons Vlaams Energie- en Klimaatplan uitgevoerd zullen worden. Ik ga ze niet allemaal opsommen, alle maatregelen en plannen die in de voorbije jaren naar voren zijn geschoven.

Collega's, ik wil toch even dit zeggen. We moeten niet uitsluitend ambitieus zijn, maar ook realistisch. We moeten eindelijk durven erkennen dat we een dichtbebouwde regio zijn met een moeilijke ruimtelijke ordening en een energie-intensieve industrie. Die is er en op dat vlak zijn wij effectief speciaal in Europa. Wij hebben niet de grote oppervlakte. We zijn zeer dichtbevolkt. De minister-president heeft gezegd dat we een zeer energie-intensieve industrie hebben en daar moeten we rekening mee houden. Wij hebben op het vlak van hernieuwbare energie niet de mogelijkheden die anderen wel hebben. Anderen hebben waterkrachtcentrales omdat ze heuvelachtig zijn of bergen hebben of hebben een hele lange kustlijn waar ze heel veel windmolens kunnen bouwen. Ik denk dat we er rekening mee moeten houden dat we als regio een aantal beperkingen hebben.

Samen met negen andere lidstaten hebben we onze tussentijdse doelstellingen behaald, mijnheer Rzoska, niettegenstaande wij een specifieke regio zijn in Europa. Ik ben ook bekommerd om de haalbaarheid en betaalbaarheid. We moeten daar absoluut rekening mee houden, want ook daar liggen de mensen wakker van. Ik wil u zeggen dat er 75.000 mensen in Brussel waren zondag en ik erbij had kunnen staan, was ik geen minister geweest, maar er zijn nog vele honderdduizenden mensen in Vlaanderen die wakker liggen van de haalbaarheid en betaalbaarheid van wat de Europese Commissie van bovenaf oplegt, zonder veel rekening te houden met de mogelijkheden van de mensen.

Het zijn inderdaad wij die ervoor moeten zorgen dat dat realistisch wordt, mijnheer Tobback. Ik heb u daarnet horen zeggen dat het mijn taak is. Ik kan alleen maar vaststellen dat de vorige minister daar een paar jaar geleden, toen ik het overnam, veel te weinig rekening mee had gehouden, getuige de factuur die de hoogte in moest gaan.

We hebben de laatste weken opnieuw gevoeld dat we niet altijd iedereen mee hebben. Als we onszelf dat willen wijsmaken, dan is dat verkeerd. Sommige mensen staan met het water aan de lippen en krijgen energieprijzen die hen absoluut niet meer kunnen bekoren en die dus voor hen niet meer verder omhoog kunnen. We voelen dus een tweestrijd, collega's. Enerzijds heb je Europa, dat de ambities voor het klimaat terecht hoger legt – terecht – en anderzijds krijgen wij een aantal mensen niet mee, blijven er mensen achter. Heeft het dan nut om van bovenuit de lat altijd maar hoger te leggen, als we weten dat we er niet over kunnen raken, als we niet weten hoe we iedereen mee kunnen krijgen en als we niet weten hoe we alles betaalbaar kunnen houden? Dat is wat meegespeeld heeft in de positiebepaling van ons land.

De voorzitter: Minister, als ik even mag.

Mijnheer Tobback, ik stel voor dat de minister eerst zijn verhaal doet en dat u dan kunt repliceren. We zijn nu al twee uur aan het debatteren en iedereen is voortdurend kunnen tussenkomen, ook naar minister Tommelein toe. Minister Tommelein geeft nu een repliek op alle sprekers en daarna mag u weer reageren.

Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Dat is wat meegespeeld heeft in de positiebepaling van ons land. Dat is gebeurd, collega's – ik wil het nog eens herhalen – in juni, zes maanden geleden. De verhalen dat België twee dagen na de klimaatmars opeens een beslissing heeft genomen, zijn onjuist. Die beslissing is genomen in juni.

Voor alle duidelijkheid ga ik nog eens herhalen wat de minister-president heeft gezegd. Het is onjuist dat het alleen Vlaanderen was. Als er om welbepaalde redenen een neen-stem geweest is op het vlak van energie-efficiëntie, die ik ook liever anders had gezien, dan is dat een neen-stem geweest van alle gewesten, dus ook van Brussel en Wallonië, en de federale overheid. Als Vlaanderen, Brussel, Wallonië en de federale overheid niet gezamenlijk neen zeggen, dan kan er ook geen neen-stem zijn. Voor alle duidelijkheid: daarover is ook geen regering bijeengekomen. Dat was natuurlijk wel de slotsom toen de positie ingenomen moest worden.

Ik moet eerlijk gezegd toegeven, in antwoord op uw vraag, mijnheer Sanctorum, dat een dergelijke positiebepaling heel complex verloopt en dat ook hier tijdens dit debat heel duidelijk blijkt dat niemand exact weet op welke manier dergelijke beslissingen tot stand komen.

Ook tijdens dit debat is duidelijk geworden dat niemand exact weet op welke manier dergelijke beslissingen tot stand komen. Het zou misschien beter zijn dat

het Vlaams Parlement eerder bij dergelijke beslissingen zou worden betrokken, maar de bevoegde ministers zouden hier minstens op een andere manier mee moeten kunnen omgaan.

Ik heb een paar maanden geleden, voor alle duidelijkheid, gevraagd als regionaal minister rechtstreeks met de Europese Commissie te kunnen spreken. De minister-president is mijn getuige. Op dit moment is dat onmogelijk. Alle officiële contacten met de Europese Commissie verlopen via de federale minister. De gewestelijke ministers komen niet rechtstreeks en formeel in contact met de Europese Commissie. Ik betreur dat. Ik zou liever de rechtstreekse contacten zelf kunnen voeren. Meestal gaat de federale minister van Energie naar de Europese Raad, ook als het om een zuiver gewestelijke materie gaat. Energie-efficiëntie is een gewestelijke materie, maar toch moet een federaal minister de standpunten uitleggen. Een paar maanden geleden heb ik er in het Overlegcomité op aangedrongen dat in de toekomst een van de drie gewestelijke ministers de gewestelijke standpuntbepaling zou kunnen meedelen.

Wat de procedure betreft, willen we met de Europese Commissie in debat treden. We zijn ambitieus. In alle Belgische verklaringen die zijn afgelegd, staat ook heel duidelijk dat we ambitieus zijn. We willen de klimaatomslog effectief realiseren, maar willen ook uitzoeken hoe het zit met die hogere ambitie die een aantal landen niet halen. Ik stel met veel verwondering vast dat een aantal landen met het grootste gemak hogere doelstellingen goedkeuren terwijl ze de huidige doelstellingen niet eens halen. Het is natuurlijk gemakkelijk te zeggen dat we de lat wat hoger moeten leggen terwijl de lat op dit ogenblik niet eens wordt benaderd. Het is duidelijk dat we heel weinig tijd hebben gekregen om dit uit te zoeken.

Als er hogere doelstellingen komen, krijgen we daar, voor alle duidelijkheid, de middelen niet voor. Ik heb er al meermaals bij verschillende Europese Commissarissen op aangedrongen ons toe te laten een aantal zaken te doen. Ik ben vragende partij om het btw-tarief voor sloop en heropbouw in heel Vlaanderen in plaats van in een aantal gemeenten op 6 procent te brengen. We hebben dit nu met een eigen maatregel opgevuld. Als we de vraag krijgen maatregelen te nemen om de energie-efficiëntie te verbeteren, moeten we ook de middelen krijgen om dat te realiseren. Als het om hernieuwbare energie gaat, vraag ik me af waarom het btw-tarief voor zonnepanelen 21 procent moet zijn, terwijl dat perfect 6 procent zou kunnen zijn.

Ik kan niet rechtstreeks met de Europese Commissie in contact komen, maar ik kan vanop deze tribune zeggen dat als altijd maar top-down nieuwe en verhoogde doelstellingen worden opgelegd, we ook de middelen moeten krijgen om die doelstellingen te halen.

Indien we nu opnieuw het standpunt zouden moeten bepalen dat we zes maanden geleden hebben ingenomen, zouden we misschien wat meer aarzelen. We voelen immers dat het draagvlak bij de bevolking groeit om er echt iets aan te doen. We voelen, zoals de minister-president daarnet al heeft gesteld, dat dit ook bij de bedrijven het geval is. We komen bedrijfsleiders tegen die ervoor willen gaan, maar dat moet van onderuit komen.

Dat is een heel duidelijke vaststelling na de verschillende jaren waarin ik hier minister van Energie heb mogen zijn. Het moet echt van onderuit komen. Nu is er een opbod tussen de Europese Commissie, de Europese Raad en het Europees Parlement om altijd maar hogere doelstellingen te maken, maar dan zonder de mensen mee te krijgen. Dat verhaal is echter eindig. Op een bepaald ogenblik moeten die doelstellingen worden gehaald en moet worden gemikt op realisaties in plaats van op altijd maar verhoogde doelstellingen.

Persoonlijk ben ik niet zo gelukkig dat we als enige land hebben tegengestemd. We hadden meer bondgenoten kunnen vinden, maar dat is dus niet gebeurd. De

realiteit is echter dat die doelstellingen er zijn. Dat we ons hebben verzet en hebben tegengestemd, is een discussiepunt, maar de doelstellingen zijn goedgekeurd. Dit betekent dat we die doelstellingen in Vlaanderen zullen moeten halen.

Als we er allemaal, burgers, bedrijven, overheid en iedereen die erin gelooft, samen voor gaan, kunnen we die doelstellingen halen. Het moet dan wel gedaan zijn met twijfel te zaaien en ervoor te zorgen dat een aantal zaken in twijfel worden getrokken. Ik denk dan aan een aantal zaken die vandaag nog op de agenda van het Vlaams Parlement staan.

Dat zal niet evident zijn, dat beseft ik. Mijn opvolger zal ook oplossingen moeten zoeken, samen met u. Ik zal dat ook mee helpen doen. Wat uiteindelijk telt, collega's, is waar we op het einde van de rit uitkomen, niet waar die lat precies wordt gelegd of waar Europa de lat legt, maar waar we allemaal samen over kunnen springen. Daar gaat het over.

Ik moet zeggen dat ook de bedrijven dat moeten doen. De bekommernis is vooral geweest dat een hogere energie-efficiëntiegraad leidt tot hogere facturen voor de gewone mensen. Nogmaals, we moeten daar meer oplossingen voor zoeken en we moeten daar meer beducht voor zijn.

Ik hoor in dit debat sommige bedrijven opnieuw zeggen: "laat de bedrijven gerust, verplicht de burgers om een aantal zaken te doen." Ik denk niet dat we het zo moeten doen, ik denk dat we de zaken samen moeten aanpakken. Ik weiger bijvoorbeeld om burgers te laten betalen voor de energieomslag. Ik hoop dat mijn opvolger daar strikt over zal waken. We moeten duidelijk zeggen dat we alleen met iedereen samen, met een groot draagvlak en met een grote betrokkenheid van de burgers, die zaken kunnen realiseren.

75.000 burgers hebben zich bereid verklaard om dit te doen. We zijn met veel meer Vlamingen – wat geen afbreuk doet aan de manifestatie van vorige zondag – we moeten iedereen meekrijgen, elke Vlaming moet overtuigd zijn van het feit dat we minder energie moeten verbruiken, dat we efficiënter energie moeten verbruiken en dat we ook meer hernieuwbare energie moeten produceren. Dat zal alleen lukken, collega's, als we een oplossing zoeken, niet alleen om doelstellingen te leggen, maar om het voor iedereen haalbaar en betaalbaar te houden. Dank u wel. *(Applaus bij de meerderheid)*

De voorzitter: De heer Tobback heeft het woord.

Bruno Tobback (sp.a): Minister, het moet mij van het hart dat ik aan de ene kant enig voluntarisme hoor. U zegt graag veel. Aan de andere kant is het bijzonder ongelukkig dat u tot twee, drie keer toe in uw toespraak probeert te zeggen dat u enthousiasme wilt creëren, maar tegelijk telkens opnieuw de link legt tussen de drang om energie te besparen en CO₂ te reduceren, en de druk dat het geld kost. Uw job, minister, is precies te maken dat het ene en het andere met elkaar wordt verzoend.

Waarom is het vandaag een probleem dat de dieselaccijnzen zijn opgetrokken? Omdat tegelijk de Vlaamse en de Federale Regering ervoor hebben gezorgd dat de alternatieven om met die dieselwagen rond te rijden – de bus op de buiten en de trein die op tijd rijdt – er niet zijn. Uw taak in de regering is dus niet zitten wachten tot mensen uit zichzelf hun auto afgeven. Als u echt een draagvlak wilt creëren en van onderuit iets wilt doen, is het uw taak om daar een richting aan te geven, de nodige investeringen te doen en de alternatieven aan te bieden, zodat u inderdaad aan mensen kunt vragen om die alternatieven te gebruiken.

Als u een beleid blijft voeren waarbij u het ene afbouwt en vervolgens het andere probeert op te leggen, dan zal het inderdaad niet gaan. Maar dan bent u het en is

het uw beleid dat tekortschiet om mensen te helpen mee te gaan in de omwenteling die ze allemaal willen. Want het zijn heus niet alleen maar die 65.000 of 75.000 van vorige zondag die zich zorgen maken over het klimaat. Zo werkt het niet in een betoging. Dat is een vertegenwoordiging van een veel grotere groep mensen. En een hele grote groep die vandaag zelfs met een geel hesje zou betogen, zou zeer graag hebben dat u hun de alternatieven biedt waarmee ze kunnen doen waarvan we allemaal denken dat dat het goede is.

Dus, stop alstublieft met zelf die tegenstelling te blijven creëren in uw woorden, maar ook in uw beleid, want het zijn wel jullie regeringen die dit doen, en dat is nog het ergste. De energieprijs, dat is de 21 procent btw die 6 procent had moeten zijn, en dat hebt u gedaan. De reden waarom men op de buiten niet in staat is om zonder een bus weg te geraken, zit daar. *(De spreker wijst naar minister Ben Weyts)*

Dat is de basismobiliteit die u hebt afgeschaft voor De Lijn. Het feit dat men niet op een andere manier op zijn werk geraakt, dat zijn de treinen die onder uw regeringen, nu meer dan ooit, te laat rijden. Het is dus aan u, minister, om een beleid te voeren dat de alternatieven mogelijk maakt, en niet om aan de mensen te verwijten dat ze ze niet gebruiken. *(Applaus bij sp.a en Groen)*

De voorzitter: We gaan het debat niet opnieuw beginnen te voeren. We hebben hierover drie uren gedebatteerd. Op een bepaald moment is het genoeg geweest. Ik ben een van de weinigen die hier al drie uren heeft geluisterd. Dat is zo. Ik stel vast dat heel veel mensen niet luisteren naar wat hier wordt gezegd.

Minister Tommelein heeft het woord.

Minister Bart Tommelein: Mijnheer Tobback, ik heb waardering voor u. Ik denk dat u een hardwerkend parlements lid bent. Maar u hebt toch een aantal zaken gemist.

Ik heb de voorbije jaren niets anders gedaan dan alternatieven gezocht voor mensen die niet in de mogelijkheid waren om te investeren in hernieuwbare energie. De energieleningen bedragen voor een heel grote doelgroep in ons land, een heel groot aantal gezinnen, 0 procent. De bedragen zijn verhoogd en de termijnen zijn verlengd. Het dooddoenertje dat deze regering niets heeft gedaan om een aantal mensen mee op de boot te krijgen en op het sociale vlak een aantal zaken te realiseren, kunt u met andere woorden denken, maar het is niet de realiteit en het is ook niet de werkelijkheid.

Mijnheer Tobback, ik heb ervoor gezorgd dat een aantal mensen investeringen konden doen, en dat steden en gemeenten op dit moment volop zonnepanelen plaatsen op de daken van sporthallen, zwembaden, bibliotheken en gemeentehuizen, waar de burgers mee in kunnen participeren. We hebben met andere woorden een aantal zaken aangereikt, we zijn volop bezig. En u verwijt mij nu dat er geen alternatieven waren. Die alternatieven worden opgebouwd, ze werden gecreëerd door de regering.

Ik zal niet blijven naar het verleden wijzen, toen u in een aantal zaken helemaal niet geslaagd was. We hebben die zaken ondertussen rechtgetrokken, mijnheer Tobback. Dat mag ook eens gezegd worden.

Ik ben er mij dus ten volle van bewust dat de betrokkenheid van de mensen en de participatiegraad van de Vlamingen op het vlak van hernieuwbare energie effectief moeten verhoogd worden, maar ik denk eerlijk gezegd dat u iets hebt gemist als u beweert dat dat de laatste drie jaren niet gebeurd is.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik verwacht dat collega Rzoska zijn woorden terugtrekt. Hij heeft hier gezegd dat wij de resoluties van het Vlaams Parlement als een vodje papier behandelen. Ik had die data niet voor ogen. De resolutie die ons bindt, en die ons bond toen er een standpunt moest worden ingenomen, vraagt de Vlaamse Regering om akkoord te gaan met 27 procent energie-efficiëntie. Ik lees letterlijk: "inzake energie-efficiëntie de Europese indicatieve doelstelling van 27 procent tegen 2030 te ondersteunen".

Er is inderdaad een nieuwe, zeer recente, interparlementaire resolutie van enkele maanden na de stemming, die in het Comité van Permanente Vertegenwoordigers (COREPER) heeft plaatsgehad in juni. Toen bestond die nieuwe resolutie, die trouwens geen cijfer vooropstelt en die alleen maar aan ons vraagt een ambitieus energiebeleid te voeren, gelet op de noodzakelijke omslag naar hernieuwbare energie en de absolute noodzaak van meer energie-efficiëntie. Wij hebben daar toen wij stemden gevolg aan gegeven. Dat van dat 'vodje papier' en dergelijke, dat klopt niet.

En dan is er de insinuatie dat er een mol zit in de regering. Ik aanvaard dit niet. De regering beslist in consensus. Ik weet ook niet of de N-VA in de Waalse Regering zit, of de N-VA in de Brusselse Hoofdstedelijke Regering zit. Groen insinueert graag, maar dit zijn de feiten.

Voorzitter, iets ernstigers is dat diverse parlementsleden hebben gezegd dat er een mandaat zou moeten zijn voorafgaand aan het parlement. Bij mijn weten is er maar één land in Europa dat dit doet, Denemarken. Dat leidt er herhaaldelijk toe dat de Denen geen positie kunnen innemen omdat op het laatste moment al die posities wijzigen, onderhandelingen worden gevoerd en dergelijke meer.

Bovendien leert mijn beperkte ervaring op interministeriële conferenties mij dat dit binnen België, op de DGE en het Overlegcomité, niet kan werken. Dan heb je een Vlaams Parlement dat zus zegt, en een Waals Parlement dat zo zegt en een Brussels Hoofdstedelijk Parlement dat iets anders zegt, en het Federale Parlement nog iets anders. Neem de dynamiek voor de auto's. Het kabinet van de premier vraagt om daarin van standpunt te veranderen omdat Duitsland daarop aandringt. Dat is dan een dynamiek van de laatste uren. Met permissie, maar dan kun je alle parlementen in dit land niet meer bijeenroepen, laat staan dat je ze op één lijn zou krijgen.

De voorzitter: De heer Rzoska heeft het woord.

Björn Rzoska (Groen): Minister-president, als u de chronologie aanhaalt, moet u ze juist aanhalen. De stemming binnen Europa was deze week.

Voorzitter, ik ga mijn woorden niet terugnemen. Het is voor mij nog altijd niet duidelijk. Ik heb de documenten ter inzage opgevraagd, ik wacht erop.

Ik hoor het hier zowel van CD&V als van Open Vld. Ook minister Tommelein zegt dat hij als hij persoonlijk had mogen kiezen, liever zou zijn meegegaan met de aangescherpte doelstelling met betrekking tot de energie-efficiëntie.

Minister-president, ik heb de documenten opgevraagd. Ik roep u op om volledig transparant te zijn voor het parlement. Dan zullen we zien. Ik heb de collega's goed beluisterd en ik blijf erbij: er zit wel degelijk een mol in de Vlaamse Regering.

Minister-president Geert Bourgeois: Groen doet niets anders dan insinueren en ik word dat een beetje beu, collega. U geeft blijk van een ontstellend gebrek aan kennis van dossiers. U weet ten eerste niet hoe de interfederale besluitvorming tot stand komt. U beweert dat België 'neen' gestemd heeft omdat

Vlaanderen 'neen' gestemd heeft. Dat klopt niet. U bewijst dat u de zaken niet kent. Ik herhaal dat alle entiteiten 'neen' moeten zeggen. Ik vraag u naar de invloed van de N-VA in de Waalse Regering en de Brusselse Hoofdstedelijke Regering.

Op de Raad heeft de ambassadeur – of wie daar was, ik weet het niet – gestemd conform de beslissing op COREPER die toen vastlag, in juni. Er is sindsdien zelfs geen DGE meer geweest. Er is geen vraag geweest aan Vlaanderen. U bewijst de zaken niet te kennen. De Raad stemt op COREPER gestemd is. Die stemming op COREPER is er gekomen na de DGE.

Dus voordat u valse beschuldigingen lanceert en insinuaties uit, zorg dat u uw dossiers kent. U zou beter dan ik de resoluties van dit parlement moeten kennen. De interparlementaire resolutie is van een paar weken geleden. Die zegt niet eens welk cijfer er moet worden beoogd, ze vraagt alleen om naar meer energie-efficiëntie te gaan. Toen er een standpunt is ingenomen, is het standpunt ingenomen dat conform was met de resolutie die ons bond, namelijk die van 2016. Geef nu eens toe dat dat de feiten zijn. Al de rest is insinuatie.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Voorzitter, collega's, het is hier deze namiddag natuurlijk niet alleen over energie en energie-efficiëntie gegaan, maar ook over CO₂ en broeikasgassen en het al of niet minder uitstoten daarvan in Vlaanderen.

Ik begin met drie woorden die ik hier deze namiddag heel veel heb gehoord: haalbaar, betaalbaar en maatschappelijk aanvaardbaar. Als we één les kunnen trekken uit de betoging van zondag, is het toch wel dat er inderdaad een draagvlak is en dat dat maatschappelijke draagvlak ook steeds meer toeneemt. Dat is natuurlijk goed nieuws, want we weten dat als we de ambitieuze doelstellingen willen halen, we met zijn allen bijkomende inspanningen zullen moeten doen. We zullen daar iedereen voor nodig hebben. Het zal heel belangrijk zijn dat de burger ook zal inzien en begrijpen waarom een aantal beslissingen moeten worden genomen.

Er is hier heel veel gezegd. Er is ook gegoocheld met het al of niet halen van doelstellingen, collega's. Hoe zit het nu eigenlijk met de uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen? Ik zal beginnen met de eerste periode, die we al hebben overbrugd en die al definitief is: de Kyotoperiode. Die liep tot 2012. Ik kan u zeggen dat Vlaanderen vlot de doelstellingen van die Kyotoperiode heeft gehaald.

Hoe zit het nu met de periode 2013-2020? Dat is de periode waar we nu in zitten. We hebben nog twee jaar te gaan. Ik herhaal dat we op schema zitten om de uitstootnormen in de periode 2013-2020 te halen. Het zal nipt zijn. Het zal 'net halen' of 'net niet halen' zijn, maar we zitten op dit moment op schema.

Voor de collega's die het niet willen begrijpen of het nog altijd niet willen geloven: het is zo dat onze doelstelling voor die periode is uitgedrukt in een totaalpakket van miljoenen ton broeikasgassen. Er is internationaal afgesproken, ook in Europa, dat het over de volledige periode gaat. Dus als je een jaar hebt waarin je veel minder uitstoot hebt, of een jaar waarin het minder goed gaat, bijvoorbeeld door een strenge winter, dan kun je dat cumuleren en compenseren, juist om die klimatologische effecten te gaan verrekenen over die hele periode.

Er is hier gezegd dat het niet transparant is en dat men er niet aan uit kan, maar als er nu één beleidsdomein is dat bijzonder transparant is, dan is het toch wel het klimaatbeleid. We hebben ons klimaatbeleidsplan, waarin heel concreet opgelijst staat wat iedereen zal doen en wat dat in de praktijk betekent. En elk jaar hebben wij een voortgangsrapport, dat wordt voorgelegd aan de Vlaamse Regering en dat ook hier in het parlement zeer uitgebreid wordt besproken. Alles

wat wij doen, alles wat wij rapporteren, gebeurt ook richting Europa. En dat gebeurt volgens vaststaande afspraken die binnen Europa zijn gemaakt.

Het is dus niet zo dat wij zelf iets uitvinden, en dat wij zomaar iets overmaken aan Europa. Dus ik denk dat het wat dat betreft niet transparanter kan. Het is heel duidelijk.

Ik heb hier de vraag gehoord, en ik begrijp die vraag: laat ons naar een soort klimaatbegroting gaan. Wij hebben in Vlaanderen een Klimaatfonds. Dat is een nieuw instrument dat wij hebben opgericht. Dat is nieuw, daar zit 440 miljoen in, en we hebben eigenlijk een begroting opgemaakt om te beslissen welke maatregelen we gaan financieren uit dat Klimaatfonds. Ik heb voorstellen gevraagd aan de verschillende collega's, en we hebben gekeken hoeveel die kosten, en hoeveel minder CO₂-uitstoot daarmee wordt gerealiseerd. Op basis daarvan hebben wij de maatregelen geselecteerd die verhoudingsgewijs met het minste budget de meeste winst boeken op vlak van CO₂-uitstoot.

Wat dat fonds betreft, hebben we dus eigenlijk al een experiment gehad met die klimaatbegroting. Dat is niet evident; onze diensten waarschuwen ons er ook voor dat dat eigenlijk allemaal prognoses zijn. Maar we hebben daar al een beetje mee geëxperimenteerd, en als de vraag er is om dat verder uit te rollen, en hetzelfde te doen met een reeks andere maatregelen, dan zijn wij zeker bereid om dat te doen, wetende dat het altijd een soort van prognoses zijn die vooropgesteld worden. En die kunnen, eenmaal het wordt uitgerold, in de praktijk natuurlijk ook wel eens anders uitdraaien.

Hoe zit het nu met onze ambitie: zijn we ambitieus? Ik vind dat wij absoluut ambitieus zijn. Als je kijkt naar de periode 2021 tot 2030 – dat is de periode waarvoor we nu een kersvers nieuw klimaatbeleidsplan hebben goedgekeurd in juli met deze Vlaamse Regering – dan zie je dat we daar gaan voor een daling van de uitstoot van broeikasgassen met 35 procent. Wel, dat is ambitieuzer dan de gemiddelde Europese landen. De meeste Europese landen zitten op 30 procent. Wij, als Vlaanderen, gaan voor die min 35 procent. En we hebben daarvoor een nieuw klimaatbeleidsplan goedgekeurd. Dat ligt nu klaar om samengevoegd te worden met de andere klimaatbeleidsplannen van de andere gewesten. Ik hoop dat er ook snel een klimaatbeleidsplan zal zijn van de federale overheid – want daar wachten we nog op – om ook definitief tot een samengevoegd Belgisch klimaatplan te kunnen komen.

Collega's, ik zal ook niet meedoen aan zwartepieten doorschuiven tussen federale entiteiten en gewesten. Ik denk dat niemand daarmee gebaat is, en zeker het klimaat niet. We zullen iedereen nodig hebben om ervoor te zorgen dat we onze doelstellingen halen. Moeten we als Vlaamse Regering beschaamd zijn voor ons klimaatpalmares? Ik denk het niet. Ik ben ervan overtuigd dat we dat niet moeten zijn. We hebben deze legislatuur 1,5 miljard euro uitgegeven aan heel concrete, interne maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen naar beneden te halen. We hebben een Klimaatfonds; 440 miljoen zit daarin. Dat is nieuw. Dat is een nieuw instrument dat wij hebben opgericht net om ervoor te zorgen dat als er specifieke inkomsten zijn gerelateerd aan klimaat, dat we die kunnen uitgeven aan heel concrete interne maatregelen. We hebben dat ook gedaan, en we hebben ook resultaten. Ik ga u er een paar opsommen; een aantal zijn hier uiteraard vandaag al genoemd.

De vergroening van de autofiscaliteit: we hebben daar de omschakeling gemaakt. We hebben ervoor gezorgd dat wie een wagen koopt die minder CO₂, minder fijn stof uitstoot, ook minder betaalt. En dat is geen maatregel om de kas te spijzen. Dat is een budgetneutrale maatregel die gewoon zorgt voor een verschuiving, om mensen te stimuleren om een wagen te kopen die minder CO₂ en minder fijn stof uitstoot.

De volgende stap staat ook in ons plan, en dat is inderdaad de slimme kilometerheffing. Er zijn natuurlijk nog tal van andere voorbeelden te geven. Ik denk aan de ambitieuze renovaties: de subsidies die we geven voor de sociale woningen, maar ook bijvoorbeeld in de culturele sector, in het onderwijs, in de jeugdsector. Al die lokalen en gebouwen worden allemaal gerenoveerd om veel minder energie te gaan verbruiken.

En we doen ook veel rond preventie van voedselverlies, het verminderen van de afvalberg, de circulaire economie – waar we specifiek ook subsidies aan geven –, de green deals die we afgesloten hebben rond circulair aankopen, gedeelde mobiliteit, het waterverbruik, bedrijven en biodiversiteit, een natuurbudget dat nog nooit zo hoog geweest is. We hebben het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, en ik kan zo nog een tijdje doorgaan.

En alsof dat nog niet genoeg is, heeft de Vlaamse Regering ook een Vlaamse klimaatop georganiseerd, waar 175 vrijwillige engagementen op tafel zijn gelegd om in totaal 6 miljoen ton minder CO₂ uit te stoten. Dus we werken niet alleen met een plan dat we goedkeuren vanuit de verschillende beleidsdomeinen; we zorgen er ook voor dat er bottom-upvoorstellen op tafel liggen.

En inderdaad, ook de lokale besturen kunnen daarin een heel belangrijke rol spelen. Dat is ook de reden waarom we uit het Klimaatfonds 5 miljoen euro hebben gereserveerd om lokale besturen mee te ondersteunen in de strijd die zij aangaan tegen de klimaatverandering.

Collega's, er is vandaag gesproken over het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het Instrumentendecreet, de woonreservegebieden, de signaalgebieden. In juli werd dat een eerste keer goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Ik zal dat met veel plezier, collega's, collega Vandaele, binnenkort opnieuw naar de Vlaamse Regering brengen, na de verschillende adviezen van de Raad van State. De Raad van State had wat meer tijd gevraagd, maar de verwerking van die adviezen is ondertussen ook rond. Ik kijk er zeker naar uit om daarmee richting het parlement te komen.

Ik rond af. Er is al heel veel gezegd. En er was deze namiddag inderdaad heel wat verwarring. Er zijn namelijk twee resoluties. Er is een resolutie van 2016 en een andere, interparlementaire resolutie, die drie weken geleden in het parlement werd goedgekeurd. Wat de eerste resolutie betreft, hebben wij reeds heel uitgebreid gerapporteerd aan het Vlaams Parlement. We zullen de recentere resolutie uiteraard ook verder uitvoeren en daar heel graag over rapporteren.

Wij allemaal samen, de Vlaamse Regering, dit parlement, maar vooral ook de bedrijven en de burgers, iedereen zal de schouders moeten zetten onder een ambitieus klimaatbeleid, als we de ambitieuze doelstellingen willen halen. Wij willen dat doen. We gaan ervoor als Vlaamse Regering. En ik ben ervan overtuigd dat we, als we dat allemaal samen doen, zonder zwartepieten naar elkaar door te schuiven, dan een nog beter resultaat zullen boeken. Want we doen al veel, maar het is inderdaad nog niet genoeg. We zullen nog veel meer moeten doen. En daarvoor zal heel veel moed en draagvlak nodig zijn. (*Applaus bij de meerderheid*)

De voorzitter: Vraagt nog iemand het woord? (*Neen*)

Wenst iemand tot besluit van dit actualiteitsdebat een motie of een motie van wantrouwen in te dienen?

– *Sp.a en Groen kondigen aan een motie te zullen indienen.*

De motie moet uiterlijk om 17.15 uur zijn ingediend.

Het parlement zal zich daarover straks uitspreken.

Het debat is gesloten.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

De voorzitter: Dames en heren, we schorsen de vergadering.

– *De vergadering wordt geschorst om 16.43 uur.*

– *De vergadering wordt hervat om 17.02 uur.*

ACTUELE VRAAG van Chris Janssens aan Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de impact van de federale regeringscrisis op de werking van de Vlaamse Regering

De voorzitter: De heer Janssens heeft het woord.

Chris Janssens (Vlaams Belang): Minister-president, we stellen met z'n allen vast dat de crisis in de Federale Regering compleet is. U en uw partij spelen daarin een opmerkelijke rol. De laatste dagen gedraagt de N-VA zich echt als een kat in het nauw. En niemand kan de N-VA nog volgen: in de regering, uit regering, voor het Marrakeshpact, tegen het Marrakeshpact. U bent hier op het Vlaamse niveau voor, de federale ministers van uw partij zijn dan weer tegen. De bocht die de N-VA heeft gemaakt met betrekking tot het pact, is echt ongezien: van actief promoten over enigszins kritisch tot uiteindelijk onaanvaardbaar.

En nauwelijks twee weken geleden ondervroeg collega Van Grieken u hier in het Vlaams Parlement nog over de vergaderingen in verband met dat Marrakesh-migratiepact, waaraan ook de Vlaamse Regering heeft deelgenomen. Volgens u was er helemaal geen vuiltje aan de lucht. U gaat daarmee voorbij aan de gevolgen die nieuwe migratiestromen hebben op tal van de Vlaamse bevoegdheden. U gaat daarmee ook voorbij aan het verzet in Vlaanderen tegen dit migratiepact. Al meer dan 100.000 Vlamingen hebben onze online petitie tegen het Marrakeshpact getekend.

En intussen merken we dat dat Marrakeshstormpje is aangezwollen tot een orkaan die de Federale Regering dreigt te doen vallen. Het is toch uiterst merkwaardig dat u, als Vlaamse Regering, als Vlaamse regeringsleider, blijft doen alsof er niets aan de hand is. Er woedt een federale orkaan en u tracht de indruk te wekken dat u veilig in uw Vlaamse schuilhutje zit.

Minister-president, u kunt de realiteit toch niet blijven ontlopen. Wat zijn de gevolgen van de federale regeringscrisis voor de Vlaamse Regering? Zal deze regering, die bestaat uit dezelfde partijen die op het federale niveau met getrokken messen tegenover elkaar staan, werkelijk blijven doen alsof er niets aan de hand is?

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Het antwoord is heel simpel: geen! *(Applaus bij de meerderheid)*

De voorzitter: De heer Janssens heeft het woord.

Chris Janssens (Vlaams Belang): Er is nog eens applaus op alle meerderheidsbanken. Dat is aan de overkant van de straat blijkbaar niet meer mogelijk. Ik merk ook dat u dezelfde radiostilte aanhoudt als de rest van uw partij wanneer u in een lastig parket zit. Maar toch is mijn vraag niet zo gek, minister-president, want

deze Vlaamse Regering heeft zich nu al de hele legislatuur lang als een filiaal, als een soort van ondergeschikt bestuur van de Federale Regering gedragen. Ik verwijs maar naar de communautaire diepvries die op het federale niveau afgesproken is en waaraan u ook hier op het Vlaamse niveau nauwgezet hebt toegegeven.

Intussen is er in het federale parlement, collega's van de N-VA, een amendement ingediend door de meerderheidspartijen, door CD&V, door Open Vld, waarin gezegd wordt: 'We gaan dit immigratiepact gewoon steunen, en er misschien nog een inlegvelletje aan toevoegen.' En wat doet de N-VA hier in de Vlaamse Regering? Niets. Men doet gewoon alsof er niets aan de hand is, terwijl CD&V en Open Vld jullie recht in het gezicht uitlachen. *(Applaus bij het Vlaams Belang)*

De voorzitter: Wenst iemand aan te sluiten? *(Nee)*

De heer Janssens heeft het woord.

Chris Janssens (Vlaams Belang): Minister-president, ik stel vast dat u en uw partij, ondanks het feit dat u zich in stilzwijgen hult, de voorbije weken en dagen opmerkelijke kronkels hebben gemaakt, met als dieptepunt de onlinecampagne tegen het migratiepact die nog sneller werd ingetrokken dan Lucky Luke en zijn schaduw. Het beeld werd daarmee eens te meer bevestigd dat uw partij luid roept en straf tweet, maar dat er binnen de regering over dit migratiepact niet eens op de rem wordt geduwd. Zelfs Bart De Wever moest toegeven: 'We hebben binnen de regering veel te laat de rode kaart getrokken.'

Ik garandeer u: als u, als uw partij, hier en aan de overkant, dit laat passeren, dit goedkeurt, zal de rechtse kiezer voor u wel degelijk die rode kaart trekken. *(Applaus bij het Vlaams Belang)*

De voorzitter: De actuele vraag is afgehandeld.

ACTUELE VRAAG van Elisabeth Meuleman aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het lerarentekort, naar aanleiding van de klacht van een aantal school-directeurs bij de Kinderrechtencommissaris over het gebrek aan zorgondersteuning

ACTUELE VRAAG van Caroline Gennez aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de impact van het lerarentekort op de zorgondersteuning voor leerlingen

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord.

Caroline Gennez (sp.a): Voorzitter, collega's, minister, in september 2018 kampte het Vlaamse onderwijsveld al met een lerarentekort van 1100 leerkrachten. Tegen 2025 hebben we voor 35.000 euro aan extra leerkrachten nodig. De druk op leerkrachten stijgt zienderogen, volgens een enquête van Het Nieuwsblad. 90 procent van de mensen in het onderwijs voelt zich ondergewaardeerd. 73 procent van de leerkrachten in het basisonderwijs vindt dat ze een zwaar beroep hebben. 58 procent van de leerkrachten in het secundair onderwijs vindt dat ook. En 70 procent van alle mensen in ons onderwijs vreest aan een burn-out ten onder te gaan. Dat is natuurlijk dramatisch, minister, temeer omdat mensen aangeven dat het mooiste beroep ter wereld dat van leerkracht is.

Scholen vinden geen vervangers voor zieke leerkrachten – de griepperiode moet zelfs nog komen. Kindjes zitten in de gang, worden niet onderwezen. Dat bracht de Vereniging Leidinggevend Vlaams Onderwijs, of 1200 directeuren in het Vlaamse onderwijs, tot de noodkreet om klacht in te dienen bij het Kinderrechtencommissariaat om dat lerarentekort aan te kaarten, om die stress aan te kaarten, om die

druk aan te kaarten. Die is wel degelijk het gevolg van het gevoerde beleid, ook op Vlaams niveau: besparingen, een lerarenplatform dat niet werkt. Ik denk dat er echt wel dringende maatregelen nodig zijn.

Minister, wat gaat u hier en nu doen om vandaag die extra leerkrachten dit schooljaar voor de klas te krijgen, en vooral ook het beroep van leerkracht aantrekkelijker te maken op korte, middellange en lange termijn?

De voorzitter: Mevrouw Meuleman heeft het woord.

Elisabeth Meuleman (Groen): Minister, ik heb een gelijkaardige vraag. Buiten dit halfroond zijn er zich allerlei grote crisissen aan het voltrekken, maar ook in het onderwijsveld is er stilaan een kleine crisis bezig.

Er is een lerarenenquête gehouden door Het Nieuwsblad die allerlei cijfers bevat. Een cijfer springt er voor mij echt uit en dat is dat 89,2 procent, of negen van de tien leerkrachten, zegt dat ze handen te kort hebben, dat ze geen tijd hebben om in te spelen op de zorgnoden van de kinderen in hun klas. Als ze dat willen doen, hebben ze gewoon geen tijd meer om zich bezig te houden met sterke leerlingen, die ze aan hun lot moeten overlaten.

Minister, er zijn getuigenissen, ook in het artikel, die me echt pijn doen. Een leerkracht die haar stinkende best doet om voor alle elf zorgkindjes die ze in de klas heeft – eentje met ADHD, eentje met dyslexie, eentje met autisme, eentje dat de taal niet machtig is – grote inspanningen te doen, maar toch ziet dat ze verdrinkt en er niet in slaagt om de sterkere leerlingen uit te dagen.

Directies dienden klacht in bij het Kinderrechtencommissariaat. Twintig hebben dat al gedaan en tweehonderd hebben de problemen aangekaart. Ze zeggen dat het niet meer gaat. Ze hebben de zorgjuf al ingezet, de turnleerkracht, de administratieve krachten, en nog zijn er soms klassen van vijftig kinderen omdat er geen vervanging is.

Minister, het lerarenloopbaanpact is dé gemiste kans van uw beleid. Ik wil u vragen welke maatregelen u op korte termijn gaat nemen om leerkrachten beter te ondersteunen en wat u gaat doen zodat meer leerkrachten voor de klas staan. *(Applaus bij Groen)*

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Collega's, het is zo dat deze week in een krant de resultaten van een enquête staan die bij leerkrachten is gehouden. Morgen en overmorgen komen er nog twee afleveringen.

In uw vragen onderscheid ik twee zaken: de financiering van ons onderwijs, vooral in de vragen van collega Gennez, en het aantal handen dat vandaag en mogelijk ook in de toekomst te kort is in de klassen.

Wat de financiering betreft, wil ik toch wel een duidelijk statement maken dat ik al een paar keer heb gemaakt. Collega Gennez, deze legislatuur zal er meer dan 1 miljard euro recurrent in ons onderwijs worden gepompt. Het secundair onderwijs – en dat weet u ook, mevrouw Gennez – is een van de best gefinancierde ter wereld. Als men in het secundair onderwijs zegt dat men handen te kort heeft, dan zullen we moeten nagaan binnen de structuur van het secundair onderwijs waar de middelen dan blijven hangen. Het zou moeten lukken.

Het basisonderwijs is iets anders. Er is het plan voor het basisonderwijs dat de sociale partners voorstellen in het parlement. Ik denk inderdaad dat er voor het basisonderwijs, naast de investeringen die deze regering al heeft gedaan, nog

extra middelen nodig zullen zijn in de volgende legislatuur. Dat is duidelijk en ik heb dat ook al een aantal keren gezegd. We hebben deze legislatuur al geprobeerd om de kloof te dichten. We hebben specifiek gewerkt rond de directeurs en dat heeft zijn effect.

Het tweede onderdeel van jullie betoog gaat over het tekort aan leraren. Collega's, ik daag jullie allemaal uit om eens de nieuwsberichten te lezen. Ik heb hier eentje van West-Vlaanderen van een half uur geleden waarin alle bedrijven van West-Vlaanderen schreeuwen om arbeidskrachten. Men heeft volk te weinig. Het is ook heel aantrekkelijk om leraren weg te kapen naar andere jobs. Collega Steve Vandenberghe, ik noem u omdat u vaak goede vragen stelt. U hebt me rond deze tijd vorig jaar de vraag gesteld om iets te doen omdat de leerkrachten geen werkzekerheid hebben. Ze vallen van de ene interim in de andere. In de cao hebben we dan de lerarenplatforms in het leven geroepen. U zegt dat ze geen effect hebben, maar ik betwist dat stellig. Duizenden jonge leerkrachten – ik ken er heel veel, en u wellicht ook – hebben dankzij die platforms een vaste job, voltijds betaald, plus eindelijk terug mentorvorming, iets wat in het verleden werd afgeschaft en wat we nu, zeer terecht, opnieuw hebben ingevoerd.

Is het nog nodig om extra leraren aan te trekken in de toekomst? Ja. We hebben jongeren nodig die weer de keuze maken om leraar te worden. Daar hebben we opbouwende communicaties voor nodig. U heb allemaal gevraagd om dat te doen, ik zal dat dus ook doen. We hebben de lerarenopleiding hervormd om meer jongeren aan te trekken die, ook al worden ze master, toch in het secundair les gaan geven. U weet dat de platforms in het secundair niet zo manifest werken omdat het budget vooral naar het lager onderwijs is gegaan en we wilden zien of het wel kan met alle verschillende soorten leerkrachten die er zijn.

Collega's, we zullen ook moeten zoeken hoe we meer mensen die vandaag niet in het onderwijs staan, er toch voor kunnen laten kiezen om in het onderwijs te stappen. Ze zullen een opleiding moeten volgen uiteraard. Daar ligt nog heel veel marge. We moeten vooral zorgen dat de keuze voor het onderwijsberoep, dat qua loon al zeer aantrekkelijk is, door mensen duurzaam gemaakt wordt. Dat moeten we op heel veel fronten tegelijk aanpakken.

We zijn in overleg met Nederland waar het tekort nog veel groter is. Ik ben met onze Duitse collega's in contact omdat daar ook grote tekorten zijn. Als we kijken naar de sectoren bij ons, zeker de zachtere sectoren zoals onderwijs, verpleegkunde en de zorgberoepen, dan zien we dat wanneer er grote arbeidskrapte is, mensen verleid worden om de sprong te maken naar de privé. Ik ben ervan overtuigd dat de platformen die we hebben, helpen om dat tegen te gaan.

Ik zal de directeurs die naar de kinderrechtencommissaris gestapt zijn, uitnodigen om daar eens over te spreken, zeker omdat ze op een bepaald moment zegden dat wanneer iemand in een platform zit, niet in een vacante betrekking ergens anders kan stappen. Dat klopt niet. Leerkrachten kunnen dat perfect doen, ook al zitten ze in een bepaald platform. Ik wil een aantal misverstanden uit de wereld helpen om mee te zorgen dat die vacatures opgelost geraken.

Ik wil tot slot nog meegeven dat vandaag nog 4300 leerkrachten in Vlaanderen werkzoekend zijn. Na de berichtgeving in de krant hebben wij een pak mails gekregen van leerkrachten die vragen waar ze moeten zijn, want zij zoeken nog werk. Dus ook wat de jobmatching betreft, lukt het niet altijd omdat er uiteraard regionale verschillen zijn. Wij proberen alle zeilen bij te zetten om een beetje soelaas te bieden aan de krapte die er vandaag effectief is.

Caroline Gennez (sp.a): Minister, u hebt een aantal heel kleine ingrepen proberen te doen. Maar wat we fundamenteel missen, is een visie en middelen om die te realiseren, en de moed om echt in te zetten op werkzekerheid voor jonge

leerkrachten. Met een platform of een proefproject in het secundair onderwijs blijkt na de herfstvakantie al dat er een groot probleem is, dat kinderen in de gang zitten, dat kinderen geen les krijgen. Dat kan in een beschaafd land waar er 12 miljard euro naar onderwijs gaat, nooit de bedoeling zijn.

U hebt ook kansen gemist. U spreekt over het secundair onderwijs dat goed gefinancierd is. Dat is waar. Maar had u een degelijke onderwijshervorming gedaan met een kleiner en een klaarder aanbod aan studierichtingen, dan had u dat onderwijsniveau deftig kunnen financieren. Maar ook daar heeft deze regering de bal mis geslagen.

Tot slot doe ik een heel concreet voorstel voor nu: maak toch die zijnstroom aantrekkelijker. Er zijn 4000 extra leerkrachten nodig in het secundair onderwijs. Er zijn heel wat mensen in de privé met ervaring die de stap willen zetten naar het onderwijs, morgen al. Maar dan moet je wel hun anciënniteit financieren anders ga je niemand vinden die de overstap maakt. Maar ook daar heeft de regering op dag 1 gezegd: 'Dat gaan we niet doen, daar gaan we niet in investeren.'

Elisabeth Meuleman (Groen): Minister, mijn vraag was heel concreet want er is echt wel een probleem met vervangingen, met de te hoge werklast en met leerkrachten die het echt niet meer kunnen bolwerken op de klasvloer. Mijn vraag was heel concreet welke bijkomende maatregelen u op korte termijn nog zult nemen om ervoor te zorgen dat niet negen op tien leerkrachten zeggen dat ze het niet meer aankunnen, dat niet tweehonderd directeurs brieven sturen en zeggen dat ze geen vervangingen vinden en dat het hen niet meer lukt.

Wat bent u nog van plan? Er is het lerarenplatform geweest. Ik wist dat u dat zou zeggen. Maar ik heb een mail gekregen van een directeur uit West-Vlaanderen die schrijft: 'Hoe gaat het onderwijs dit volhouden?' Hij is anderhalf jaar directeur, hij beseft nu pas in welk mierennest hij zich begeeft. Hij noemt het lerarenplatform een doekje voor het bloeden. Het is voor hen alle hens aan dek. Hij heeft opnieuw zijn zorgleerkrachten moeten inschakelen en zij doen bijna continu vervangingen.

Minister, er zijn bijkomende maatregelen nodig. Wat gaat u nog doen? Want u hebt inderdaad de kans gemist om een groter lerarenloopbaanpact in te voeren. Ik denk dat er nu op korte termijn ook maatregelen nodig zijn.

De voorzitter: De heer De Meyer heeft het woord.

Jos De Meyer (CD&V): Voorzitter, minister, collega's, ik denk dat we het signaal van de Vereniging van Leidinggevenden van het Vlaams Onderwijs zeker niet onder tafel mogen vegen. Ik vind wel, minister – en u hebt er al terecht naar verwezen – dat we het ook ruimer moeten durven stellen. We moeten ook eens kijken naar het aantal openstaande vacatures in de privésector en ons de vraag durven stellen: is het voor de onderwijssector dan zo verschillend?

De belangrijkste vraag voor mij is natuurlijk: hoe kunnen we meer gemotiveerde mensen overtuigen om te kiezen voor het onderwijs en effectief in het onderwijs te blijven? Terecht, minister, verwijst u naar een aantal maatregelen die u genomen hebt: het leerkrachtenplatform, gemakkelijker benoemd kunnen worden, vroeger tijdelijke aanstelling van doorlopende duur (TADD), grotere kans op aanvangsbegeleiding enzovoort. Er is natuurlijk ook het uitvallen wegens de gevolgen van ziekte op dit moment. Op dit moment van het jaar is dat vrij normaal.

Minister, ik heb twee suggesties. Eerst en vooral denk ik dat er bij het loopbaanpact, wanneer dat er ook komt, bijzondere aandacht moet zijn voor oudere leerkrachten. Ook zij moeten werkbaar werk hebben, want bij hen is de ziekte-uitval het hoogst.

Ik vind dat het debat over de zijinstroom wel eens heropend mag worden. Mijn vraag is: hebt u zicht op de kostprijs daarvan?

De voorzitter: De heer Bogovic heeft het woord.

Franco Bogovic (Open Vld): Minister, dank u voor uw uitleg. Er is de laatste jaren een bepaalde negatieve perceptie ontstaan rond leerkrachten. Om kandidaat-leerkrachten te overtuigen, is er dus, zoals u zelf in het verleden ook al gezegd hebt, een campagne nodig. U hebt ook al een aantal keren verwezen naar de positieve campagne om mensen te overtuigen om in dat beroep te stappen in 2019. Maar de vraag die wij hebben, is: hoe concreet is dat nu eigenlijk? Hoe, wat, wanneer? We zien daarvoor bijvoorbeeld in de begroting 0 euro gealloceerd staan. Kunt u toelichten wat er daar deze legislatuur nog voor zal gebeuren?

De voorzitter: Mevrouw Krekels heeft het woord.

Kathleen Krekels (N-VA): Uit de enquête blijkt inderdaad heel duidelijk dat er handen te kort zijn door de toenemende zorgnoden in het onderwijs. Daarom hebben wij van de N-VA altijd gezegd dat we het M-decreet door een heel realistische bril moeten bekijken. We hebben bijstellingen doorgevoerd. Een van die bijstellingen was om kinderen opnieuw sneller naar het buitengewoon onderwijs te kunnen doorverwijzen, omdat dat soms gewoon nodig is.

De eerste grondige evaluatie van het M-decreet verwachten we in september 2019. Minister, belangrijk zal zijn om hierin mee te nemen dat er, naast de ondersteuning die gebeurt door de netten en waarop we sterk hebben ingezet, ook voldoende werkings- en omkaderingsmiddelen aanwezig moeten zijn in de school en in de klas zelf. En de vraag is uiteraard welke maatregelen u zult meenemen om dit te bewerkstelligen en om leerkrachten zo efficiënt mogelijk in te zetten.

Minister Hilde Crevits: Dank u wel, collega's. Dat is een heel rijk palet aan extra vragen. Collega Gennez, u zult het me niet kwalijk nemen, maar ik ben het niet eens met uw woorden dat we hier met deze regering kleine maatregelen hebben genomen. Ik geef een voorbeeld, ook gericht aan collega Meuleman.

Het lerarenplatform en de coaching die daaraan vasthangt, daarin investeren we per jaar 56 miljoen euro. Dat is 56 miljoen euro die er vroeger niet was, ter ondersteuning van jonge leraren en om ervoor te zorgen dat ze, vooral in het basisonderwijs – want daar heerst, met alle respect, het grootste tekort aan handen – job-, loon- en coachingzekerheid hebben. Dat is namelijk iets wat ze misten tot voor enkele jaren.

Ik vind het ook heel spijtig dat een maatregel waarmee alle sociale partners, inclusief de directeurs, heel blij waren, namelijk de lerarenplatforms, dat daarover twee maanden later gezegd wordt dat dat eigenlijk maar niets is. Ze hebben het zelf unaniem uitgewerkt. Ik heb uitgevoerd wat de sociale partners unaniem voorgesteld hadden. Ik denk dat je dat wel een kans moet geven en dat je moet bekijken op welke manier dit platform nu draait. Ik weet in elk geval dat de mensen die ik ken quasi allemaal een job hebben en blij zijn dat ze een job hebben binnen een bepaalde scholengemeenschap.

Wat de onderwijshervorming betreft, collega Gennez, stuit me toch wel iets tegen de borst. U zegt dat ik veel minder studierichtingen genomen moest hebben. Ik heb van alle politieke partijen vragen gekregen om bepaalde studierichtingen toch zeker te laten bestaan.

Als u richtingen wilt schrappen, gelieve ze mij te melden. Het zal ook geen enkele impact hebben op de financiering, want u weet dat het secundair onderwijs

hoofdzakelijk – niet volledig – leerlinggefinancierd is. Dus, als je meer leerlingen hebt, dan heb je ook extra geld nodig. Ik weet niet of u de begroting voor de komende jaren hebt bekeken. Als we kijken naar 2025, dan zal er 400 miljoen euro recurrent per jaar bijkomen voor het secundair onderwijs. Dat zijn zaken die uiteraard de begroting zullen bezwaren. Als het van mij afhangt, zullen we er met plezier effectief in investeren. Het is nooit de bedoeling geweest dat mijn hervorming eigenlijk een besparing moest zijn waardoor ik opnieuw kon investeren. We hebben altijd gezegd dat het geen besparing mocht zijn.

De zijinstroom is een zeer interessant denkkader dat geprobeerd werd tijdens de vorige legislatuur. Mevrouw Gennez, u zegt dat mensen gestimuleerd moeten worden als ze de overstap maken van de privésector naar het onderwijs en dat ervoor gezorgd moet worden dat ze hun anciënniteit kunnen meenemen. Ik volg u daarin, maar alleen in die mate dat dan alle mensen die de overstap al hebben gemaakt, die al lesgeven en hun anciënniteit niet hebben gekregen, ook allemaal hun anciënniteit krijgen. Dat kostenplaatje loopt recurrent jaarlijks heel hoog op. Ik ben zeker bereid om het debat daarover te voeren, maar nu nog eens 100 miljoen euro extra uitgeven, kan niet. We hebben aan het begin van de legislatuur gezegd dat, als we zouden investeren, het vooral in het basisonderwijs zou zijn. We hebben dat ook getoond. Als we zijinstromers toelaten, dan moeten we gelijke rechten geven aan zij die al in het onderwijs staan. Dat mag niet vergeten worden.

Mijnheer De Meyer en mijnheer Bogovic, het klopt absoluut dat we er vooral voor moeten zorgen dat we gemotiveerde jongeren vinden die de studies willen aanvatten. Ik heb tijdens de begrotingsbesprekingen gemeld waar het budget zit. Er staan op dit jaar nog communicatiebudgetten die we kunnen gebruiken omdat de aanbesteding loopt. Het is de bedoeling om dit jaar nog aan te besteden, waardoor de begroting 2019 natuurlijk geen aparte vermelding heeft. We doen het met de budgetten die aanwezig waren.

Ik had dinsdag de eer om een twintigtal jonge dames en heren die het eerste jaar lerarenopleiding lager onderwijs volgen, te ontvangen in het parlement. Het engagement van die jongeren om les te geven, is ontzettend groot. Als ik ze bezig hoor, denk ik: 'Meer van dat'. We moeten ook tonen dat lesgeven in ons onderwijs bijzonder aantrekkelijk is. Zelfs als ik nu zou zeggen dat er duizend extra jobs bijkomen, dan zullen we die nauwelijks of niet ingevuld krijgen. We mogen er niet van uitgaan dat we eender wie voor de klas kunnen zetten. Het is van belang dat iedereen die voor een klas staat of die meehelpt in de klas, een goede opleiding heeft genoten.

Mevrouw Krekels, uw opmerking over het M-decreet volg ik gedeeltelijk. Mevrouw Gennez en mevrouw Meuleman hebben het correct verwoord. De zorgnoden in de klas zijn niet allemaal M-decreetnoden. Ik wil dat echt wel vermelden. In het krantenartikel stonden er heel wat noden van kinderen die sowieso nooit zullen thuishoren in het buitengewoon onderwijs. U hebt gelijk dat we de toegang tot het buitengewoon onderwijs terug soepeler hebben gemaakt voor kinderen met zware gedragsproblemen en dat kinderen die twee jaar in het basisaanbod in het buitengewoon onderwijs hebben gezeten niet sowieso naar het gewoon onderwijs moeten. Naast de werking van het M-decreet, zijn er ook zorgnoden bijgekomen in de klas.

We hebben deze ochtend het debat gehad omtrent radicalisering. Ik heb daar ook vragen gekregen over het feit dat een leerkracht A, B, C of D had moeten zien. We moeten op een bepaald moment wel eens zeggen: 'Hier stopt het. Hier zijn de grenzen bereikt van wat je kan verwachten van leerkrachten.' Naast het debat over hoe ze instromen, mogen we het debat ook wel eens grondig voeren over wat we verwachten en wat we niet verwachten van een leerkracht. Soms heb ik

het gevoel dat alle problemen van de samenleving en alle problemen van ondersteuning en opvoeding van kinderen thuis in de bak van de leerkrachten dreigen te komen. Als minister van Onderwijs zal ik daar echt niet aan meedoen.

Caroline Gennez (sp.a): Het lerarentekort is tijdens deze legislatuur schrikbarend toegenomen met 2000 extra leerkrachten per jaar. Tegen 2025 hebben we 35.000 extra leerkrachten nodig. Dat zou ons toch tot urgentie moeten aanzetten.

Er zijn inderdaad kleine muizenstapjes gezet, maar fundamenteel is het vandaag zo dat negen op de tien van de Vlaamse leerkrachten zeggen dat ze kopje-onder gaan. Dat is niet zomaar iets als een tekort op de arbeidsmarkt in de privésector. Dit heeft rechtstreeks impact op de toekomst van onze gemeenschap, en de handen en de hoofden en de zorg voor onze enige grondstof: onze allerkleinsten en onze jongeren. Dat is een serieuze maatschappelijke verantwoordelijkheid, een serieuze gemiste kans ook die u vandaag, jaar na jaar, steeds meer verkwanselt. *(Applaus bij de oppositie)*

Elisabeth Meuleman (Groen): Minister, er zijn inderdaad een aantal maatregelen genomen, zoals het lerarenplatform. Dat is niet slecht, maar dat is inderdaad nog geen antwoord op de tekorten die er zijn, op de vervangingen. Dat is zeker geen antwoord op het feit dat er echt werkbaar werk voor leerkrachten moet zijn. Ik weet niet of u de prachtige film 'Inclusief' hebt gezien, minister. Die gaat over het inclusief onderwijs en kindjes met een beperking die les volgen in het gewoon onderwijs. Wat zie je daarin? Dat het ongelooflijk moeilijk is, want de film verbloemt niets, maar dat het ook ongelooflijk mooi kan zijn. Maar dan is er echt iets nodig. Dat zijn meer handen en meer ondersteuning op de klasvloer. Dat doe je door persoonlijke assistenten in de klas te brengen, door logopedisten en ondersteunend personeel. Dat doe je door meer zorgleerkrachten in de klas te brengen. Dus, minister, laat onze leerkrachten niet in de steek. Op dit moment zijn er grote noden en het is aan u om die toch echt wel beter te beantwoorden. *(Applaus bij de oppositie)*

De voorzitter: De actuele vragen zijn afgehandeld.

ACTUELE VRAAG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de Vlaamse leerkrachten die op basis van hun klaservaring aangeven dat het niveau van ons onderwijs daalt

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

Koen Daniëls (N-VA): Collega's, daarnet ging het óver de leerkrachten. Hier zijn het de leerkrachten – mensen met een heel rijke ervaring – die zelf aangeven dat ze ervaren dat het in de klas achteruitgaat. We moeten daar natuurlijk al één belangrijke bemerking bij aangeven: het gaat over een gevoel bij de leerkrachten. Ze hebben zelf examens en toetsen vergeleken met hun eigen ervaring, en ze hebben vastgesteld dat het toch een beetje anders loopt.

Die vaststelling halen we ook wel uit internationaal onderzoek. Ik breng het PISA-onderzoek (Programme for International Student Assessment) uit 2015 onder de aandacht. Als we de vergelijking tussen 2003 en 2015 maken, dan daalt onze populatie van sterkst presterende leerlingen van een op de drie naar een op de vijf leerlingen.

Als ik kijk naar begrijpend lezen in het lager onderwijs, tuimelen we van de 8e naar de 32e plaats. Helaas scoren onze 15-jarigen in Vlaanderen in hun ambitie om het goed te doen in het onderwijs het slechtst binnen de OESO.

Dan komen we bij onze leerkrachten, die aangeven of ze nog wel iets mogen of kunnen vragen, want ze worden door allerlei richtlijnen op de vingers getikt. Er zijn zaken die niet meer mogen. Recent klonk er nog op de radio dat ze op een examen of toets geschiedenis niet op zinsconstructies mogen evalueren. Ze begrijpen de leerling, denken dat het juist is wat er staat, maar doordat hij zo slecht taalvaardig is, kunnen ze het eigenlijk niet lezen. Dat is natuurlijk wel iets wat mensen afschrikt om aan de job te beginnen. Want je wilt absoluut trots zijn op wat je aflevert, je wilt inhoud brengen.

Als ik dit alles samenleg, minister, en ook de signalen vanuit het terrein als dit in de kranten komt, dan is dit uiteraard geen reclame voor de job wanneer mensen dat vaststellen. Ik denk dus dat we die klacht en die oproep van de leerkrachten au sérieux moeten nemen. We moeten niet alleen kijken naar de eindtermen, waarover we straks een belangrijk decreet hebben, en we moeten ook niet alleen kijken naar lerarenplatforms en dergelijke meer. We moeten ons wel de vraag stellen hoe we ervoor kunnen zorgen dat we de mogelijkheden die de leerkrachten zelf zien inzake pedagogische aanpak en organisatie van een klas, beter kunnen ondersteunen om er op die manier voor te zorgen dat het beroep aantrekkelijk blijft en zal worden.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Dank u, mijnheer Daniëls voor de vraag. Ik wil wel een kanttekening maken. Ik heb het artikel en de enquête ook gelezen en ik lees daarin inderdaad dat leerkrachten zeggen dat ze het gevoel hebben dat het niveau achteruitgaat. In 80 procent van de gevallen zeggen ze echter dat er op hun eigen school zeker voldoende aandacht is voor de theorie, en in 76 procent van de gevallen voor de praktijk.

Daarmee wil ik zeggen dat er een aanvoelen is bij de leerkrachten – je moet de twee een beetje naast elkaar leggen – dat gelijkloopt met de onderzoeken waar u naar verwijst. Als ik PIRLS bekijk, dan stel ik vast dat begrijpend lezen er niet op vooruit is gegaan. Als ik PISA bekijk, dan zie ik onze beste presteerders minder goed presteren en zie ik dat de groep minst goede presteerders groter wordt en de groep beste presteerders kleiner. Er zijn dus zeker knipperlichten of rode lampen of strepen, zo u dat wilt. Het moet inderdaad beter worden, die ambitie hebt u zelf verwoord, maar de vraag is hoe we daarop kunnen ingrijpen.

Ik zal proberen in de korte tijd van een minuut u tien zaken mee te geven. Zo is er de modernisering van het secundair onderwijs waar we heel veel meer aandacht hebben voor basisvorming, ook in de B-stroom. Er komen extra uren theorie. We hebben alle studierichtingen gescreend.

Er zijn de eindtermen waarbij we nu hopelijk de eerste graad bespreken maar straks hopelijk ook de tweede en de derde graad en het basisonderwijs. We moeten die hele lijn scherp stellen. Er moet voldoende aandacht zijn voor kennis.

Er zijn de leerplannen. De eerste echo's die ik nu hoor, zeggen dat de vrijheid voor de leraar een stuk groter zal worden. Niet elke leraar wil die vrijheid maar in elk geval zullen zij er gebruik van kunnen maken.

Er zijn de controles. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we meer nog dan vandaag investeren in onze peilingproeven om goed te testen of het niveau dat moet worden behaald, ook wordt behaald.

Er is het nieuwe kwaliteitsbeleid waarbij onze inspectie erop zal toezien dat bovenscholse proeven, wanneer scholen daaraan deelnemen, ook worden gebruikt om het kwaliteitsbeleid in de school beter te maken.

Er is de wens van velen om te kijken naar wat leerlingen vroeger konden maar de uitdagingen zijn vandaag een stuk groter geworden. Ik geef twee voorbeelden. Er is de digitale uitdaging, leerlingen moeten digitaal vaardig worden. Daarnaast is er de financiële geletterdheid waarbij er vroeger van uit werd gegaan dat de ouders dat zouden doen. Nu komt dat allemaal richting school, wat de uitdrukkelijke wens was van velen.

We willen dat kinderen heel vroeg starten met de school. Daar is ook nog wat werk aan de winkel.

Er zijn zeker extra investeringen nodig in de toekomst van het basisonderwijs en een plan voor het basisonderwijs dat realistisch is. Voor het hoger onderwijs moeten we duidelijk de lat leggen inzake de verwachtingen die we scheppen.

U stelde daarnet de vraag hoe ver leerkrachten mogen gaan. Ik heb het daar in het verleden al over gehad en ik vind dat eigenlijk vreemd. Zelfs professoren in het hoger onderwijs mogen perfect de taal mee evalueren wanneer ze examens verbeteren. Dat kan ook perfect in elke school in het secundair onderwijs in Vlaanderen als daar goede afspraken over worden gemaakt, ook bij de start van het schooljaar. Het is goed dat ouders weten dat daar een focus wordt gelegd.

Mijnheer Daniëls, ik vind het een grote evidentie dat de manier waarop men zich uitdrukt op een of ander examen, mee een rol speelt in de beoordeling die wordt gemaakt. En wanneer ik ernstige signalen zou krijgen dat dit absoluut verboden is door een of andere instantie, zal ik daar mijn verantwoordelijkheid in nemen. Maar in de manier waarop men dingen overbrengt, word ik verondersteld me zo weinig mogelijk te mengen.

Koen Daniëls (N-VA): Minister, ik dank u voor uw antwoord.

Collega's, ik denk dat we de signalen van de leerkrachten echt au sérieux moeten nemen. Dit is hun vak, hun kennis, hun inhoud. Wij zeggen hier in het parlement dat men dat zeker nog mag doen. Afgelopen dinsdag hoorde ik in Bij Debecker meerdere leerkrachten zeggen dat ze dat niet mogen doen en dat de overheid moet ingrijpen en zeggen dat de leerkracht dat opnieuw mag doen. Gisteren heb ik nog leerkrachten gesproken die beweerden daar geen tijd voor te hebben omdat ze aan het vergaderen zijn over de verplichte fusie van hun school.

Minister, wij blijven hier vanuit de politiek zeggen dat dat niet moet, dat het een keuze is die men links kan laten liggen en dat men andere keuzes kan maken, maar men gelooft ons nauwelijks omdat er signalen van elders komen.

Minister, ik ben blij dat u zelf zegt dat we meer moeten halen uit die gevalideerde proeven maar de vraag is hoe we ervoor kunnen zorgen dat de mededeling dat het wel mogelijk is, effectief bij de leerkracht geraakt, zodat die zich gesteund voelt en weet dat zijn oproep au sérieux wordt genomen.

De voorzitter: De heer Bogovic heeft het woord.

Franco Bogovic (Open Vld): De signalen van de leerkrachten zijn vrij fel en zijn niet nieuw. In vrijwel elk contact dat ik persoonlijk heb met leerkrachten, komt het telkens opnieuw naar voren. Belangrijk om daarbij op te merken is dat deze meerderheid, zoals u zelf al aangaf, minister, grote stappen vooruit zet. Er zijn nieuwe eindtermen, het secundair onderwijs is gemoderniseerd, het basisonderwijs is versterkt, er is een nieuwe lerarenopleiding et cetera. Ik heb dan ook niet zozeer een vraag, maar eerder een suggestie: het zou niet slecht zijn om na te gaan hoe al die verbeteringen en stappen vooruit langzaam aan inbedden en hoe we kunnen zien dat dat op een goede, efficiënte en effectieve

manier gebeurt, zodat we ervoor kunnen zorgen dat de leerkrachten de best mogelijke omkadering hebben om hun job uit te voeren.

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord.

Caroline Gennez (sp.a): Ons onderwijs heeft nood aan ambitie, voorzitter, ambitie om de lat hoger te leggen en ook om de bestaande kloof te verkleinen. Het goede nieuws is dat we straks de kans hebben om in het belangrijke debat over de nieuwe eindtermen toch wel met zijn allen die ambitie te versterken door de ambitie te hebben om elke leerling over de minimumlat in ons onderwijs te halen in plaats van op populatieniveau tevreden te zijn dat leerlingen minimumdoelen halen die wij als samenleving en parlement belangrijk vinden. Dan zullen we er met zijn allen op vooruitgaan en dan zal de kwaliteit van ons onderwijs en het signaal aan de leerkrachten, mijnheer Daniëls, eindelijk versterkt worden.

De voorzitter: De heer De Meyer heeft het woord.

Jos De Meyer (CD&V): De zorg voor kwaliteitsvol onderwijs is natuurlijk een zorg die ons allen eigen is, niet aan één fractie. Dat er knipperlichten zijn, minister, is duidelijk. De kwaliteit is op sommige vlakken mogelijk minder, maar tegelijkertijd moeten we daartegenover stellen dat de kwaliteit op andere vlakken toegenomen is. De vraag voor mij is natuurlijk of we alleen een megafoon moeten zijn van de knipperlichten dan wel of er een strategie is om daar gezamenlijk tegen in te gaan.

Voorzitter, vanavond gaan we het decreet over de eindtermen goedkeuren. Dat is niet onbelangrijk. De minister heeft gewezen op een hele reeks belangrijke beslissingen die reeds genomen zijn en ik meen mij te herinneren dat veel fracties in de loop van de legislatuur uitzonderlijk fier waren op hun inbreng, toen die decreten – en het zijn er nooit zoveel geweest – goedgekeurd werden. Bij ons is dat nog steeds het geval, minister. Ik denk dat de kwaliteit van onderwijs een werkwoord is voor ons allen, zowel voor het parlement, de minister, het werkveld, de leerkrachten en de ouders als voor de studenten.

Minister Hilde Crevits: Collega's, de kwaliteit van ons onderwijs, ik denk dat dat iets is wat ons allen heel fel beroert. Elke ouder wenst dat zijn kind het best mogelijke onderwijs krijgt. Collega Daniëls, u weet dat wij een zeer duidelijke rolverdeling hebben. Als overheid leggen wij vast wat wij verwachten dat onze leerlingen moeten kennen. U weet ook dat ik het niet eens ben met collega Gennez, als ze zegt dat we die eindtermen, die we straks goedkeuren, zomaar voor iedereen persoonlijk bindend hadden moeten maken. U hebt op Twitter wellicht ook de berichten gezien van een aantal leerkrachten die lesgeven op bepaalde scholen, in bepaalde richtingen, en die zeggen dat die eindtermen voor hun leerlingen zeer moeilijk te halen zijn en dat we rekening moeten houden met wat jongeren aankunnen.

Wij hebben ervoor gekozen om zeer ambitieuze eindtermen te maken voor de eerste graad en ik heb nog geen enkele Vlaamse leerkracht ontmoet die ze niet ambitieus vindt. Die eindtermen barsten van ambitie, maar ze moeten ook haalbaar zijn en uitgevoerd kunnen worden. Dat moeten we nu samen doen met scholen, sterke schoolbesturen en onze onderwijsverstrekkers. Wat dat betreft, denk ik dus dat we heel sterk inzetten op dat pad van ambitie en ik vind dat ook een beetje een breuk met het verleden, collega Gennez.

Ik zie dat veel scholen een enorme ambitie hebben om dat uitgevoerd te krijgen en om aan de slag te gaan met de nieuwe mogelijkheden die de modernisering van het secundair onderwijs hun biedt en met onze verwachtingen in verband met wat scholen effectief zullen geven.

Mijnheer Daniëls, u hebt gezegd dat leraren geen tijd hebben om tijdens de verbetering van examens rekening te houden met de taal omdat ze moeten vergaderen over de fusie van de school. *(Opmerkingen van Koen Daniëls)*

In dat geval heb ik u verkeerd begrepen, maar ik vind het bij de haren getrokken. Binnen een school worden afspraken gemaakt over de wijze waarop onder meer met het taalbeleid en met de beoordeling van taal wordt omgegaan. Ik vind het trouwens belangrijk dat de ouders dat ook weten. Ik vind het persoonlijk een goede zaak dat hier extra aandacht aan wordt besteed.

Mijnheer Bogovic, de gevalideerde proeven en de peilingproeven zijn twee verschillende zaken en dat brengt me bij uw opmerking over een goede monitoring. Dit hangt allemaal een beetje samen.

We mogen niet vergeten dat de modernisering volgend schooljaar begint. Sommigen wekken de indruk dat de modernisering al bezig is en klagen nu al over het niveau. Dat is niet correct. Als alles goed gaat, start de modernisering volgend schooljaar.

Mijnheer De Meyer, we doen dit om het niveau zeker voldoende hoog te houden. Ik ben daar trots op en ik ga ervan uit dat de N-VA daar ook trots op is. We hebben veel ambitie met ons onderwijs, maar dit zou niet met de eerste graad van het secundair onderwijs mogen stoppen. We zullen de tweede graad en de derde graad van het secundair onderwijs en het basisonderwijs natuurlijk ook grondig moeten herbekijken. Ik vind het relevant de komende jaren iets vaker te peilen om na te gaan of de lat wordt gehaald, of onze doelstellingen worden verwezenlijkt en of er al dan niet moet worden bijgestuurd. We moeten vooral het werkveld de kans geven met al deze zaken aan de slag te gaan. Ik ben ervan overtuigd dat scholen dit op veel plaatsen in Vlaanderen nu al op de best mogelijke wijze doen.

Koen Daniëls (N-VA): Minister, ik ben blij dat u het discours over ambitie en kennis overneemt. Dit is een van de thema's die we als N-VA van in het begin hoog op de agenda hebben gezet en dat we letterlijk in de eindtermen vertaald hebben gezien. Daar gaat het echter niet over. De leerkrachten geven zelf aan dat het niet de eindtermen zijn die ervoor zorgen dat ze een doelstelling al dan niet halen. Het komt erop aan dat we die ambitie hier heel hard verkondigen en in eindtermen en andere zaken opnemen, maar dat er van de andere kant signalen komen om met de handrem op te rijden. Ik vind het dan ook heel positief dat hier vanop de Bühne in het Vlaams Parlement tegen de leerkrachten wordt gezegd dat ze in alle vakken en voor alle toetsen taalvaardigheid mee mogen evalueren. Ik denk dat dit een belangrijk signaal is dat we dadelijk misschien allemaal moeten tweeten en facebooken, zodat leerkrachten weten dat de signalen dat dit niet mag, onjuist zijn en dat het wel degelijk mag.

Ik denk dat iedereen, zowel de leerkrachten als de overheid en de leerlingen, erbij gebaat is dat we peilingproeven en gevalideerde proeven zullen houden. Zo kan iedereen op een valide en wetenschappelijk betrouwbare wijze zien waar we staan. *(Applaus bij de N-VA)*

De voorzitter: De actuele vraag is afgehandeld.

ACTUELE VRAAG van Franc Bogovic aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over digitaal leren

De voorzitter: De heer Bogovic heeft het woord.

Franc Bogovic (Open Vld): Voorzitter, ik ben blij dat ik vandaag een actuele vraag kan stellen over een ontzettend positief initiatief, namelijk een Vlaamse

start-up die meteen met een pilootproject aan de KU Leuven kan starten. Hierbij krijgen 350 ingenieursstudenten de kans om met behulp van interactieve web-applicaties aan de slag te gaan. Via deze applicaties kunnen studenten op een interactieve manier studeren, met klasgenoten interageren en docenten helpen door leermateriaal te verbeteren.

Minister, er is een perceptie dat Vlaanderen op dat vlak een beetje achterop lijkt te lopen. Ik denk niet dat het dan gaat om de vraag of in de klaslokalen en aan de universiteiten computers en tablets aanwezig zijn. Ik weet niet of u recent nog een gastcollege hebt gegeven. Ik heb er een maand geleden nog eentje gegeven en het geluid van getik op laptops was oorverdovend. Dat was voor mij een compleet nieuwe ervaring. Neen, de aanwezigheid van laptops/tablets, daar ligt het niet echt aan.

Het gaat om de meerwaarde van interactieve tools. Om te begrijpen waar ze hun idee hebben gehaald en hoe ze dit hebben ontwikkeld, heb ik vandaag eens met de mensen achter die start-up gebeld. Ze hebben me gezegd wat ze uit bevestigingen van hun medestudenten te weten zijn gekomen. Namelijk dat de perceptie bij ongeveer drie vierde van de studenten met een Erasmuservaring is dat de universiteit in het gastland verder staat met digitale leerervaringen dan de thuis-universiteit. Als ze dit specificeren op Angelsaksische landen, ligt dat aandeel nog hoger, namelijk rond 95 procent. Ze kwamen ook te weten dat 80 procent van de leerlingen en studenten aangeeft het leuk te vinden op zo'n digitale/interactieve manier te leren.

Minister, hoe kunt u faciliteren dat dit soort initiatieven sneller en verder wordt uitgerold?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord

Minister Hilde Crevits: Collega, ik kan uw uitgangspunt bevestigen. We hebben inderdaad een achterstand in te lopen als het gaat over het introduceren van innovatieve technologie in ons onderwijs. Het is voor mij onmogelijk om iets op te leggen in het kader van het Vlaams onderwijs, omdat de methodieken die worden gebruikt, natuurlijk vrij zijn. Sinds kort werken wij heel intensief samen met imec en een innovatieve groep rond professor Piet Desmet van Smart Education, die een aantal pilootprojecten heeft opgestart om digitale technologie in het onderwijs binnen te brengen.

Hoe werken we? Minister Muyters en ikzelf hebben een budget vrijgemaakt om elk jaar zes projecten te selecteren, waarbij leerkrachten zelf met de onderzoekers uitzoeken wat er ontbreekt op de klasvloer. We hebben de eerste zes projecten nu bekeken, en die gaan van kleuter- tot hoger onderwijs. In het kleuteronderwijs bijvoorbeeld is er een digitale tool ontwikkeld om kleuters toe te laten gevarieerde activiteiten te doen, en meteen ook een opvolgingssysteem van de vorderingen van de kleuters.

Ook voor het basis- en het secundair onderwijs worden projecten ontwikkeld. Het is de bedoeling dat we in de komende jaren elk jaar een aantal van die projecten goedkeuren, die dan door start-ups kunnen worden ontwikkeld en die ter beschikking komen van alle scholen in Vlaanderen via ons digitaal platform binnen Onderwijs.

Mijnheer Bogovic, uw opmerking is terecht. We zijn innovatiemiddelen aan het inzetten om daarmee een doorbraak te helpen realiseren omdat we zeer goed beseffen dat we in Vlaanderen een inhaaloperatie te doen hebben.

De voorzitter: De heer Bogovic heeft het woord

Franç Bogovic (Open Vld): Minister, dank u om dit te bevestigen. Een meer specifiek luik ligt in het secundair onderwijs. We hadden het al over het hoger onderwijs, maar in het secundair onderwijs zijn er verschillende studies, gespreid over de voorbije jaren, die spreken over de innovatieve leerkracht. Er blijken ook drempels te zijn die worden gepercipieerd door die leerkrachten. In sommige gevallen is er een bepaald geloof, bijvoorbeeld dat notities nemen of leren met tablets en computers minder efficiënt zou zijn dan met pen en papier. Evenzeer gaat het om de tijd die eraan kan worden gespendeerd, om hoe men dat aanpakt, dus kennis en expertise enzovoort.

Minister, is daar geen rol weggelegd ...

Minister Hilde Crevits: Ja, ik heb het net uitgelegd.

Franç Bogovic (Open Vld): ... voor de overheid om te zorgen dat onderwijskoepels sommige zaken in gang kunnen zetten?

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Vera Celis (N-VA): Minister, ik ben heel blij dat u zelf al hebt verwezen naar het basis- en het secundair onderwijs. De actuele vraag van de heer Bogovic gaat initieel over het hoger onderwijs, maar het basis- en secundair onderwijs moeten zeker volgen. De mogelijkheid tot digitaal leren is de toekomst, dat staat buiten discussie.

Vanuit de eindtermen maar bijvoorbeeld ook vanuit het platform KlasCement wordt er al zeer goed ingezet om de juiste tools aan te reiken en ermee om te gaan. De ICT-monitor geeft ook aan dat er zeker stappen in de goede richting zijn gezet, maar er worden ook nog vragen gesteld over het verouderde materiaal en de competenties van de leerkrachten. Zeker voor het basis- en het secundair onderwijs blijft dat een bepaald zeer dat moet worden meegenomen.

Alles staat natuurlijk in het teken van leren, maar soms is de intentie om het leuk te maken en om spelletjes te spelen ook een issue om mee te nemen. Maar we moeten echt wel gaan in de richting van het leren.

Minister, hebt u een idee hoe u met het verouderd materiaal en de competenties van de leerkrachten verder aan de slag kunt gaan?

Minister Hilde Crevits: Mevrouw Celis, uw vraag is een beetje van een andere orde dan die van de vraagsteller.

Mijnheer Bogovic, ook in het secundair onderwijs zijn we op dit ogenblik aan het zoeken hoe de digitale revolutie leerkrachten kan ondersteunen: bij opvolgsystemen en bij tal van zaken. Er zijn mogelijkheden. Dat zit ook in de projecten die wij via Innovatie ondersteunen en die vervolgens ter beschikking worden gesteld.

De scholen kunnen vrij kiezen om er al dan niet gebruik van te maken. Er bestaan al heel veel leerling-volgsystemen, die met wisselend succes worden gebruikt. Ik kan als minister niet zeggen wat ze moeten doen. Het parlement kan dat ook niet. Wat ik wel probeer, samen met collega-minister Philippe Muyters, is de innovatie stimuleren. Wij zorgen ervoor dat er steeds meer ondersteuningsmechanismen digitaal ontwikkeld worden, die dan ter beschikking kunnen worden gesteld van onze scholen.

Mevrouw Celis, uw opmerking over het materieel is gedeeltelijk correct. Ik ben het ten dele met u eens. Ik zie in het bijzonder in veel basisscholen de digitale evoluties heel intens binnenkomen. Het materieel is soms wel verouderd. Het verouderd ook heel snel. Dat is ook de reden waarom wij hebben gevraagd om in het kader van de arbeidsdeal bedrijven toe te laten met een fiscaal voordeel

technologische investeringen te doen in scholen, om ervoor te zorgen dat ze blijven en niet met verouderd materieel blijven zitten. Wij subsidiëren natuurlijk, maar we kunnen niet permanent de nieuwste snufjes ondersteunen.

Wat betreft uw opmerking over spelletjes, zie ik wel dat educatieve games steeds vaker in de leercontext worden gebruikt. Maar we moeten er natuurlijk wel over waken dat leren de prioriteit is en dat ook de games een ondersteuning bieden bij het leren. Ik heb daar zelfs bij mijn kinderen heel positieve ervaringen mee gehad. Het leren werd gestimuleerd door de manier waarop ze het op de computer konden oefenen. Ik denk dat de meeste leerkrachten daar op een pedagogisch correcte manier mee bezig zijn. Maar ook hier is bijscholing uiteraard aan de orde. We leven in zeer sterk veranderende tijden, waarin jongeren vaak beter geschoold zijn dan ouderen. Het zal met de nieuwe eindtermen, waarin ook programmeren een plaats krijgt, nog sneller gaan in de toekomst. We staan daar voor een heel grote uitdaging.

De voorzitter: De heer Bogovic heeft het woord.

Franco Bogovic (Open Vld): Minister, dank u voor uw antwoorden. Dat was zeer duidelijk, en u hebt de juiste insteek. Ik herhaal de woorden die ik bij mijn vorige actuele vraag heb uitgesproken: Vlaanderen mag de digitale trein niet missen. Dit soort van initiatieven zijn exact de initiatieven die wij nodig hebben in het onderwijs. Daarenboven is het daarbij betrekken van private spelers daarin de beste aanpak. Zij zitten immers veel dichterbij de marktnoden, zodat zij daar beter op kunnen inspelen. Zij hebben expertise. Zij komen ook vaak met de financiën over de brug. De ingeslagen weg is dus zeker de juiste.

De voorzitter: De actuele vraag is afgehandeld.

ACTUELE VRAAG van Bart Van Malderen aan Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding, over het uitblijven van concrete antwoorden op de stijgende armoedeproblematiek bij specifieke groepen

De voorzitter: De heer Van Malderen heeft het woord.

Bart Van Malderen (sp.a): Minister, deze week stelde het Onderzoekscentrum Ongelijkheid, Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad (OASeS), een instelling van de Universiteit Antwerpen, zijn jaarboek Armoede voor. Deze heel interessante publicatie bevat heel veel cijfers, die ons toelaten een algemeen beeld op te maken van de situatie inzake armoede en de mogelijke antwoorden daarop in België en in Vlaanderen.

De algemene vaststelling – maar dat is een open deur intrappen – is dat doorheen de jaren armoede een bijzonder hardnekkig probleem is. De armoedecijfers blijven, als je het in de 'long run' ziet, hardnekkig stabiel, wat we er ook zouden willen aan doen. We zien op een aantal deelstatistieken vooruitgang, maar er is toch een uitdieping van de armoede in andere categorieën.

Je ziet dat laaggeschoolden, eenoudergezinnen, mensen met een migratieachtergrond het bijzonder moeilijk hebben en het eigenlijk steevast moeilijker krijgen in ons land. Je ziet ook dat goede maatregelen, zoals de uitbouw van kinderopvang en het ingrijpen op de kosten van ziekteverzekering, tenietgedaan worden door kosten die op andere posten stijgen, met name de verhoging van de btw voor elektriciteit. Je ziet ook dat verschillende beleidsniveaus – het federale, het Vlaamse, het lokale – gaandeweg meer drempels zijn gaan inbouwen, toegangen hebben bemoeilijkt, selectiviteit hebben vergroot, waardoor er vandaag eigenlijk sprake is van onderbescherming, van mensen die weliswaar recht hebben, maar

hun recht niet uitputten. Men vraagt, net zoals wij, aan het beleid om daar oplossingen voor te formuleren.

Minister, zult u in het licht van de recente publicatie en de inzichten die OASes ons levert, voor die specifieke doelgroep een extra inspanning doen? Zult u, zoals gevraagd in het parlement, meer werk maken van automatische toekenning van rechten? Zult u bijvoorbeeld in meer structurele ondersteuning voorzien?

De voorzitter: Minister Homans heeft het woord.

Minister Liesbeth Homans: Het is natuurlijk heel moeilijk om in twee minuten tijd een studie van vijfhonderd pagina's te becommentariëren. Ik denk dat dit ook een breder debat verdient, collega Van Malderen, maar ik wil toch een aantal zaken proberen mee te geven.

In uw oorspronkelijke vraagstelling sprak u over een 'zorgwekkend niveau'. Ik herhaal wat ik twee of drie weken geleden in de commissie heb gezegd, bij de bespreking van de beleidsbrief Armoedebestrijding. Het armoederisico – we spreken nog altijd over een risico – ligt in Vlaanderen momenteel op 9,8 procent. In Wallonië zitten we op het hoogste niveau ooit: 21,2 procent. En dan zwijg ik nog over Brussel, met 33,3 procent. Natuurlijk is iedere persoon die een risico heeft om in armoede te belanden of in armoede op te groeien, er één te veel. Daar deel ik uw mening.

Ik heb de studie een beetje kunnen doornemen. De onderzoekers hebben wel heel duidelijk aangegeven dat armoedebestrijding een heel complex gegeven is, mede gelet op de complexiteit van onze staatsstructuur, en dat het absoluut niet de verantwoordelijkheid is van één minister, maar wel van verschillende beleidsniveaus en regeringen. Ik vind het goed dat ze dat beamen. Er kwamen ook heel veel aanbevelingen aan het federale niveau, maar dat zou ons hier te ver leiden.

Hoe pakt de Vlaamse Regering dit aan? Nogmaals, ik denk dat dit een veel breder debat verdient dan een debat van twee minuten. Wij investeren bijvoorbeeld heel veel in inburgering, activering en scholing. U hebt de drie groepen genoemd waar het concreet over gaat. U kunt al die acties terugvinden in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA), u zeer welbekend. Ik ga die dus niet allemaal herhalen. Wij zijn er met deze Vlaamse Regering van overtuigd dat werk nog altijd de sleutel is om uit armoede te geraken of om niet in armoede te belanden. Ik ben mij ervan bewust dat niet iedereen kan werken, voor alle duidelijkheid. Maar voor wie dat kan, moet dat wel zo.

Wat mij wel is opgevallen in die studie, en dat vind ik heel jammer, is dat ze zeggen dat er in de sociale economie duizend jobs zijn verdwenen in deze legislatuur. Dat is manifest onjuist. Vriend en vijand zullen erkennen dat er nog nooit zo'n groot groeipad is geweest. Het is jammer dat de heer Beenders, uw collega, hier niet is, want hij heeft voor gestemd in de commissie Sociale Economie, omdat er in een groeipad van meer dan tweeduizend personen is voorzien. Dat vind ik dus een beetje jammer.

Het klopt dat aan een aantal maatregelen voorwaarden zijn gekoppeld, maar we hebben dat gedaan om heel duidelijke redenen, bijvoorbeeld omdat wij de individuen willen versterken. Ik spreek bijvoorbeeld over de schooltoelage, die ook deel gaat uitmaken van de kinderbijslag. Ik spreek bijvoorbeeld over de taalvereisten bij het toekennen van een sociale woning. Maar aan de andere kant hebben we maatregelen gekoppeld aan voorwaarden, omdat we willen dat de middelen en de voorzieningen terechtkomen bij die mensen die het nodig hebben, bij die mensen die er daadwerkelijk recht op hebben. En dan heb ik het bijvoorbeeld over de tijdelijke contracten bij sociale huur.

De onderzoekers hebben in verschillende hoofdstukken gewezen op het belang van het tegengaan van onderbescherming en het automatisch toekennen van rechten. Maar u zult ook gelezen hebben, collega Van Malderen, dat de onderzoekers zeggen dat het automatisch toekennen van rechten niet altijd de beste optie is. Zij zeggen dat het soms veel beter is dat er een tussenkomst is van bijvoorbeeld een professionele sociale werker. Dat blijft vaak nodig en kan meer betekenen dan het louter helpen realiseren van rechten.

Dus zeggen wij per definitie dat wij een recht niet automatisch willen toekennen? Neen. Ik heb dat ook altijd hier en in de commissie gezegd. Maar blijkbaar geven de mensen van de Universiteit Antwerpen mij en de voltallige regering ook wel gelijk: het is niet altijd beter om zomaar iemand automatisch een recht te geven, zonder dat daar bijvoorbeeld bijkomende hulp aan gekoppeld is.

Ik rond af. Mijnheer Van Malderen, ik denk dat het goed is – maar ik regel de werkzaamheden van de commissie niet – om een studie van vijfhonderd pagina's die gisteren is gepubliceerd, toch iets breder te bespreken dan hier in twee minuten.

De voorzitter: De heer Van Malderen heeft het woord.

Bart Van Malderen (sp.a): Minister, ik ben altijd bereid om het debat wat breder aan te gaan. Dat weet u. Maar ik heb eigenlijk een bijkomende vraag: is het nu zo moeilijk om te antwoorden op de vragen die gesteld zijn? Met name: wat zult u bijkomend doen aan concrete maatregelen ten aanzien van die specifieke groepen? Ik zal het u gemakkelijk maken: zult u doen wat we u gevraagd hebben bij de bespreking van de begroting, bijvoorbeeld werk maken van een eenoudertoets? We weten dat dat de meest preciaire groep is, we weten dat die met heel wat barrières geconfronteerd worden, en we hebben u die vraag gesteld. Zult u dat doen?

Ik deel uw mening en die van de onderzoekers dat het goed is om brugfiguren te hebben, die mensen kunnen begeleiden in hun vaak complexe problematiek. Zult u er bijvoorbeeld voor zorgen dat ervaringsdeskundigen in armoede nu eindelijk eens structureel ondersteund worden? Gaan we daar opleidingen en plaatsen voor voorzien, zodat die brugfuncties ook in de praktijk – niet ad hoc, maar structureel – kunnen worden verankerd? Dat zijn concrete vragen die u al zijn voorgelegd, en waar u ook nu opnieuw geen antwoord op gegeven hebt. Ik geef u nogmaals de kans om ze te beantwoorden.

De voorzitter: Mevrouw Moerenhout heeft het woord.

An Moerenhout (Groen): Ik wil de vraag van collega Van Malderen heel graag kracht bijzetten. Het jaarboek Armoede toont inderdaad dat een aantal deelstatistieken erop vooruitgaan, maar bepaalde groepen, zoals die eenoudergezinnen, laaggeschoolden en mensen met een migratieachtergrond, krijgen het alsmäär moeilijker en moeilijker. Minister, u kunt daar iets aan doen. U kunt een versnelling bijzetten. U kunt inderdaad, zoals mijn collega zegt, meer inzetten op de automatische toekenning van de rechten, meer structurele maatregelen nemen, maar ik denk bijvoorbeeld ook aan meer differentiatie van premies, zoals de huurpremies.

Minister, u had grote ambitie inzake armoedebestrijding aan het begin van de legislatuur. U hebt nu nog ongeveer een zestal maanden om er zo veel mogelijk uit te halen. En we moedigen u er ongelooflijk hard toe aan om een extra tandje bij te steken, in de eerste plaats voor die groepen die het vandaag zoveel moeilijker hebben dan vier, vijf jaar geleden.

De voorzitter: De heer De Bruyn heeft het woord.

Piet De Bruyn (N-VA): Mijnheer Van Malderen, ik was aangenaam verrast met de nuance die in uw initiële vraagstelling zat. We hebben u ooit eerder al vrij

scherp van leer weten trekken, om dan nadien een beetje nuance te brengen. Nu was het omgekeerd. Ik betreur eigenlijk uw repliek na het antwoord van de minister, waar zij enerzijds zegt dat u terecht bekommerd bent om een aantal tendensen die we zien. Ze zegt dat er een heel arsenaal aan maatregelen is dat ingezet wordt. Ze is daar niet exclusief bevoegd voor, zelfs het bestuursniveau is daar niet exclusief bevoegd voor. We hebben daarover uitgebreid met elkaar van gedachten kunnen wisselen in de commissie. En vervolgens komt u met concrete vragen, en beschuldigt u de minister ervan dat ze die niet beantwoord heeft, terwijl u die vragen initieel niet had gesteld. Ik betreur dat een beetje.

Mevrouw Moerenhout, de simpele redenering waarmee u al te vaak doet voorkomen dat dit complex probleem met een of twee bijkomende maatregelen uit de wereld kan worden geholpen, vind ik stuitend, zeker als u ziet hoe complex en ingewikkeld dit debat is, en hoeveel nuance er wordt ingebracht door een studie die absoluut meer aandacht verdient dan deze korte tussenkomst van een paar minuten. (*Applaus bij de N-VA*).

De voorzitter: Mevrouw Franssen heeft het woord.

Cindy Franssen (CD&V): Minister, ik sluit mij eigenlijk graag aan bij de vraag. Het is niet nieuw dat er heel wat doelgroepen zijn die een verhoogd armoederisico hebben. Jaarlijks spreek ik over de V's van armoede: de vervrouwelijking, de verstedelijking, de verjonging en de verkleuring van armoede. Wij zijn wel believers om specifieke maatregelen te nemen naar heel specifieke doelgroepen.

U hebt gelijk als u zegt dat bevoegdheden zich op verschillende beleidsniveaus manifesteren. Maar u hebt natuurlijk een coördinerende bevoegdheid, net als uw collega in het federaal parlement. Ik wil een goedepraktijkvoorbeeld geven als het gaat over armoede bij ouderen. Daar zijn er maatregelen genomen op de twee beleidsniveaus. Denken we maar aan het optrekken van de inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en de laagste pensioenen op federaal vlak, en de maatregelen zoals de zorgverzekering op Vlaams vlak, die eigenlijk mede ervoor gezorgd hebben dat het armoederisico bij senioren, bij ouderen, is afgenomen.

Dus blijven we ervoor pleiten om extra aandacht hebben voor die specifieke doelgroepen. We hopen dat de evaluatie van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA) snel naar het parlement kan komen. Minister, wat is de timing? Ik hoop dat we dit zeker kunnen bespreken vóór de ontbinding van het parlement.

De voorzitter: Minister Homans heeft het woord.

Minister Liesbeth Homans: Nog geen twee weken geleden is de beleidsbrief Armoedebestrijding besproken in de commissie. De mensen die het woord hebben gevoerd, waren er toen ook. We hebben er langer dan een week over gedaan. De bijkomende vragen die hier zijn gesteld, zijn ook allemaal toen gesteld. Dat geldt ook voor uw vragen, mijnheer Van Malderen. U stelt mij nu concrete vragen die ik twee of drie weken geleden al heb beantwoord. Maar uw vraagstelling op papier die ik vanmorgen heb doorgekregen, is dan weer helemaal anders.

Het spijt me, het is uw volste recht, maar we moeten het debat ook wel op een serieuze manier voeren, want we zijn het er allemaal over eens dat dit thema een waardig debat verdient. Maar u vraagt mij hier om in twee minuten over een studie van vijfhonderd pagina's te zeggen hoe we het allemaal zullen oplossen vanuit de Vlaamse overheid. En dat vind ik niet correct. En ik denk dat u dat ook niet correct vindt.

Collega's, voor zover ik die studie heb kunnen doornemen, is het heel duidelijk dat de onderzoekers heel veel verantwoordelijkheden leggen op het federale niveau. Dat gaat heel breed. Het gaat in die studie bijvoorbeeld ook heel duidelijk

over de stijging van het aantal leefloners. Een hele passage gaat over de oorzaken daarvan. In juni heb ik gezegd wat daarvan de reden zou kunnen geweest zijn. Belfius heeft dat nadien herhaald. En zelfs de onderzoekers van de Onderzoeksgroep Armoede, Sociale Uitsluiting en de Stad (OASes) beamen dat de toename van het aantal leefloners onder andere te wijten is aan de toename van het aantal vluchtelingen. *(Opmerkingen van Bart Van Malderen)*

Onder andere. Dat was ook mijn boodschap in juni. Maar toen werd mijn ontslag gevraagd. En nu zeggen vriend en vijand dat het onder andere te maken heeft met de toename van het aantal vluchtelingen. Blijkbaar mag iedereen dat zeggen, behalve ik. Ik ben eigenlijk heel blij dat nu ook de onderzoekers van OASes – die toch bekendstaan om hun neutraliteit en objectiviteit ten opzichte van bepaalde partijen – dat beamen. Ik roep nogmaals op om daarover een grondig debat te kunnen voeren in de commissie.

Mevrouw Moerenhout, ook op uw concrete vraag heb ik twee weken geleden of zelfs vorige week nog zeer uitgebreid geantwoord, in zowel de commissie Wonen als de commissie Armoede. De huurpremie en de huursubsidie zijn gestegen. Dat hebt u kunnen opmerken in de Begroting 2019. Niet alleen is het bedrag van de tegemoetkoming – premie of huursubsidie, afhankelijk van het individueel geval – gestegen, ook de inkomensgrenzen zijn verhoogd, zodat de doelgroep van de mensen voor wie die toelagen bedoeld zijn, verbreed wordt. Dat is gebeurd. U stelt de concreet de vraag of we dat zouden kunnen doen. Ik bedien u eigenlijk op uw wenken, want ik heb het gedaan.

Voorzitter, ik sluit af. De onderzoekers stellen een aantal problemen aan de kaak. Dat is goed. We moeten realistisch zijn. Mevrouw Franssen sprak over de verschillende V's, waaronder verkleuring. Laten we het debat niet uit de weg gaan. *(Opmerkingen van Bart Van Malderen)*

Mijnheer Van Malderen, ik zeg niet dat u dat uit de weg gaat. U moet het niet altijd zo persoonlijk opnemen. *(Opmerkingen van Bart Van Malderen)*

Ja, maar u stelt vragen die ik twee weken geleden al heb beantwoord. Ik zeg u en ik vraag aan de voorzitter van de commissie, hier aanwezig, dat het misschien goed zou zijn om over een belangrijke studie van vijfhonderd pagina's een debat te voeren in de commissie. Ik heb begrepen dat op de commissieagenda van volgende week al een ander rapport wordt bediscussieerd rond armoede. Immers, om de twee weken, om de maand verschijnt er wel een ander jaarboek. Maar in dit geval gaat het wel om een dik jaarboek, met een stevige reputatie. Dus laten we dat daar doen. En daar zal ik op al uw vragen antwoorden. We kunnen dat eventueel – maar nu meng ik mij wel in de regeling van de werkzaamheden – samen doen met de onderzoekers. Het maakt mij allemaal niet uit. Maar dit debat vergt meer dan twee of vijf minuten in deze plenaire vergadering.

De voorzitter: De heer Van Malderen heeft het woord.

Bart Van Malderen (sp.a): Ik neem met veel genoeg kennis van uw bereidheid om het debat in het breed en met de betrokken onderzoekers aan te gaan. Dat is een vooruitgang.

Maar ik wil u gewoon de kans geven om u voor te bereiden op dat debat. Ik zal u nogmaals twee haalbare voorstellen doen die in uw bevoegdheid zitten. Want onder andere u bent bevoegd, en zelfs op twee niveaus.

Wij pleiten onomwonden voor het invoeren van een eenoudertoets, omdat we weten dat het huidige instrumentarium niet van aard is om negatieve effecten van beleidsmaatregelen tegen te gaan voor die groep. Ten tweede pleiten wij onomwonden voor het structureel verankeren van financiering, van opleidingen

voor ervaringsdeskundigen in armoede, omdat zij andere mensen in armoede mee vooruit kunnen helpen, inzicht kunnen geven in hun problematiek en een uitzicht bieden. Dat zijn haalbare voorstellen die we u opnieuw en tot het einde van deze legislatuur zullen voorleggen in de hoop dat eindelijk het licht eens schijnt. (*Applaus bij sp.a*)

De voorzitter: Collega's, we moeten er toch eens over nadenken als we actuele vragen stellen over een rapport van vijfhonderd bladzijden – en het geldt niet alleen voor minister Homans, maar ook voor anderen. Ik ga het toch in overweging nemen om dat soort vragen eigenlijk naar een commissie te verwijzen en niet meer in de plenaire vergadering te behandelen. Dat heeft geen enkele zin. Men vraagt welke maatregelen men gaat nemen op basis van een rapport van driehonderd of vijfhonderd of zevenhonderd bladzijden. Het geldt niet alleen voor minister Homans, het geldt ook voor minister Weyts, het geldt eigenlijk voor de hele regering. Ik denk dat het verstandiger is dat dan dit soort vragen naar de commissie verwezen wordt. Daar hebt u veel meer mogelijkheden om daarover te debatteren. (*Applaus bij de N-VA*)

Spijtig dat alleen de N-VA applaudisseert, maar goed. (*Opmerkingen. Gelach*)

De actuele vraag is afgehandeld.

ACTUELE VRAAG van Orry Van de Wauwer aan Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn, over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor mensen met een visuele en motorische beperking op de 'meer mobiele lijnen'

De voorzitter: De heer Van de Wauwer heeft het woord.

Orry Van de Wauwer (CD&V): Sinds afgelopen maandag, 3 december, beschikt De Lijn over 52 nieuwe meer mobiele lijnen, boven op de 5 reeds bestaande meer mobiele lijnen. De meer mobiele lijnen zijn lijnen waarop alle metro's, trams en bussen volledig toegankelijk zijn, en waar ook het merendeel van de haltes toegankelijk zou moeten zijn. Volgens de cijfers waarover ik momenteel beschik, zien we dat dat over ongeveer de helft van de haltes gaat die toegankelijk zijn mits assistentie voor mensen met een beperking, en slechts over een derde indien er geen assistentie voorzien is.

Tot op vandaag moet je op een niet meer mobiele lijn vooraf een rit reserveren als je gegarandeerd als persoon met een beperking gebruik wil maken van het openbaar vervoer. Op die meer mobiele lijnen is dat niet meer mogelijk. Maar als we zien dat nog steeds meer dan de helft van de haltes op die meer mobiele lijnen niet toegankelijk zijn, zou ik u de vraag willen stellen: is het dan eigenlijk wel een vooruitgang voor die mensen met een beperking die net van die halte gebruik willen maken? Hoe kunt u garanderen dat mensen met een beperking ook op die meer mobiele lijnen waar er ontoegankelijke haltes zijn, alsnog ritten kunnen reserveren? Hoe gaat u ervoor zorgen dat dat recht op het gebruik van openbaar vervoer, dat omschreven is in het VN-verdrag voor mensen met een beperking, er is en dat zij te allen tijde gebruik kunnen maken van dat openbaar vervoer, ook op die meer mobiele lijnen?

De voorzitter: Minister Weyts heeft het woord.

Minister Ben Weyts: Het is een absolute vooruitgang die we hebben gerealiseerd. Het is zelfs een ongelooflijke stap vooruit op basis van de immense inspanningen die we gedaan hebben. De misvatting zit daarin dat je vandaag eenvoudigweg niet kunt reserveren op haltes die niet toegankelijk zijn. Dat is vandaag het geval.

Onze inspanning is dus eigenlijk drieërlei. Enerzijds investeren we in de toegankelijkheid van het rollend materieel, dus bussen en trams. Dat loopt goed. Wat bijvoorbeeld de bussen betreft, zitten we nu al op 95 procent, binnen twee jaar op 100 procent. 100 procent van alle bussen van De Lijn: allemaal volledig toegankelijk.

Het tweede element, en veel moeilijker, is de toegankelijkheid van haltes. We hebben in Vlaanderen 36.000 haltes, die meestal eigendom zijn van lokale besturen, en die daarvoor wel een financiële inspanning moeten doen om die haltes toegankelijk te maken. Dat vereist wel wat financiële instrumenten. Wij gaan hen daarmee ook ondersteunen.

Het derde element is het afschaffen van de reservatieplicht. Heel specifiek daarvoor hebben we gekozen voor het concept van die meer mobiele lijnen. Wat wil dat zeggen? Als je spreekt over 36.000 haltes, zou je kunnen zeggen dat we overal in Vlaanderen tegelijkertijd gaan beginnen met het toegankelijk maken van die haltes en zorgen dat er toegankelijke bussen zijn die net die halte aandoen. Dat is totaal versnipperd. Ik heb gevraagd om te focussen op specifieke lijnen, vervoersassen die belangrijk zijn, die niet zomaar kleine wegen aandoen, maar die in eerste instantie hoofdwegen aandoen.

Er is dan een proefproject gestart met één vervoersas per provincie. Dat was positief en nu gaan we dat doen voor maar liefst 57 assen met zo'n 1500 haltes. We gaan er dus voor zorgen dat op die 'meer mobiele lijnen' minstens de helft van de haltes volledig toegankelijk zijn en dat er geen reservatieplicht meer is. Als persoon met een handicap kan je dan op elk moment van de dag gebruikmaken van een bus. Je moet dus niet meer 24 uur op voorhand bellen om een reservatie te maken. Dat is een absolute vooruitgang. Ik hoop dat dat we dit stelselmatig kunnen uitbouwen zodat we de finale doelstelling bereiken: een inclusief openbaar vervoer.

Orry Van de Wauwer (CD&V): Minister, uiteraard ben ik ook voorstander van die 'meer mobiele lijnen'. Elke stap die wordt gezet naar een meer toegankelijk openbaar vervoer, is een goede stap vooruit.

Als mensen toch een rit willen of moeten reserveren bij haltes die niet toegankelijk zijn, moeten we ervoor zorgen dat die haltes ook kunnen worden gebruikt door mensen met een beperking. Het is dus belangrijk om in kaart te brengen over welke haltes het gaat om dan stelselmatig na te gaan waar we toegankelijke trams en bussen zullen inzetten. In 2017 is dit afgerond.

Ik wil even verwijzen naar de cijfers. Daaruit blijkt dat er toch nog heel wat werk aan de winkel is. Het gaat over 36.000 haltes in Vlaanderen waarvan er 89 procent nog altijd niet toegankelijk is voor mensen met een motorische beperking zonder assistentie. Als ze assistentie hebben, is 73 procent toegankelijk. 95 procent is niet toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. Het merendeel van die haltes valt inderdaad onder een lokale wegbeheerder en is dus niet uw verantwoordelijkheid, maar één op drie haltes, 31 procent, valt wel onder het Agentschap Wegen en Verkeer. Daar kunnen we dus wel iets doen.

Minister, wat wilt u doen als extra inhaalbeweging en als voorbeeld voor de lokale wegbeheerders om de haltes toegankelijker te maken?

De voorzitter: Mevrouw Jans heeft het woord.

Lies Jans (N-VA): Minister, ik wil aansluiten bij het laatste wat collega Van de Wauwer heeft gezegd. Het is zo dat 70 procent van alle haltes langs gemeentewegen ligt en dat hebt u niet in de hand. De lokale besturen zouden het

best ook het principe van 'meer mobiele lijnen' toepassen: welke haltes moeten in mijn gemeente zo snel mogelijk worden aangepakt?

U zei daarnet, en ik weet niet of het een 'slip of the tongue' was, dat u de lokale besturen zou ondersteunen omdat het toch een grote uitdaging is om die haltes aan te passen. Ik kreeg graag meer uitleg over hoe u de lokale besturen zou ondersteunen.

De voorzitter: De heer Keulen heeft het woord.

Marino Keulen (Open Vld): Ik wil me daarbij aansluiten omdat ik ook duidelijk hetzelfde had gehoord. We staan aan het begin van een nieuwe legislatuur en een nieuwe BBC, in mensentaal een meerjarenplanning zowel inhoudelijk als financieel. Je kunt voor mensen het verschil maken omdat het de 'core business' van elk openbaar bestuur raakt, met name dienstverlener zijn. Het zijn investeringen die geen stukken van mensen moeten kosten. Alle hulp is welkom. Ook sensibiliseren is belangrijk want ik vraag me af of besturen daar zelf voldoende bijilstaan.

De voorzitter: De heer Bertels heeft het woord.

Jan Bertels (sp.a): Minister, meer dan vijftig 'meer mobiele lijnen' is inderdaad een stap in de goede richting voor een toegankelijker openbaar vervoer, wat voor onze fractie belangrijk is. We hebben in de zomer al een voorstel van resolutie ingediend over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor personen met een handicap. Het kan volgens ons nog beter.

Minister, u vertrekt van het concept van 'mobiele lijnen' waarvoor ik deels begrip kan opbrengen, maar u kunt ook vertrekken van het concept van 'toegankelijke ritten'. Als de opstaphalte toegankelijk is, als de afstaphalte toegankelijk is, als de bus toegankelijk is, dan zijn de drie voorwaarden vervuld om een persoon met een handicap volwaardig de bus te laten nemen. Dan is er geen reservatieplicht meer nodig, ook niet buiten de 'meer mobiele lijnen'.

Mijn vraag is of u bereid bent om in plaats van te werken met het concept van toegankelijke lijnen, meer mobiele lijnen, te werken met het concept van toegankelijke ritten waarbij we de reservatieplicht nu al kunnen afschaffen, want het is een onredelijke verplichting die u oplegt aan de personen met een handicap.

Minister Ben Weyts: U noemt het zoals u het wilt, maar net op die meer mobiele lijnen zorgen we voor toegankelijke ritten. Dat is het juist. Ik heb trachten diets te maken dat daar geen reservatie geldt en dat je op meer dan 50 procent van de haltes altijd terechtkunt, op elk moment van de dag, zonder reservatieplicht en volledig toegankelijk.

Wat ik daarstraks niet kon duiden omdat mijn tijd afliep, is het volgende. Wij hebben alle 36.000 haltes met 'haltemannen' in kaart gebracht. U mag dat letterlijk nemen. Die haltemannen zijn ter plaatse afgestapt bij al die 36.000 haltes in heel Vlaanderen om te gaan bekijken in welke mate die toegankelijk zijn voor mensen met een fysieke beperking, een auditieve beperking en een motorische beperking. Al die informatie hebben we ingebracht in de routeplanner. U vindt dat ook terug op de website van De Lijn. Voor elke halte is digitaal aangeduid in welke mate de halte toegankelijk is. We gaan dat ook fysiek doen met een bordje. Op basis daarvan gaan we voor de lokale besturen die nieuw aantreden, werken met haltenota's. Daarbij vragen we aan lokale besturen: 'Kijk opnieuw, focus.' We vragen om niet in het wilde weg te beginnen werken aan de toegankelijkheid van die haltes maar om prioritair te investeren in deze of gene halte op een belangrijke vervoersas. Dat adviseren wij hun.

Tot slot geven we ter zake zelf het goede voorbeeld. Ik heb 3 miljoen euro uitgetrokken aan extra middelen voor het Agentschap Wegen en Verkeer om op

de gewestwegen waar we zelf enkele haltes in eigen beheer hebben, het goede voorbeeld te geven. We gaan opnieuw op basis van diezelfde gerichte, gefocuste aanpak, zorgen voor een aanpassing van zo veel mogelijk haltes. Ik kan niet van buiten zeggen hoever we zullen geraken met die 3 miljoen euro, maar we kunnen alleszins heel wat haltes toegankelijk maken en dus werk maken van een inclusief openbaar vervoer.

Orry Van de Wauwer (CD&V): U zegt 3 miljoen euro. Ik zeg dat 31 procent van de haltes op de gewestwegen ligt, dus ongeveer een derde. Daar gelden ook een aantal percentages van wel of niet toegankelijk. Daar is dus echt nog heel veel werk, en ik denk dat er meer nodig is dan die 3 miljoen euro. Maar nogmaals, alle stappen die we vooruit zetten, zijn goede stappen. Maar we mogen misschien wel een beetje sneller gaan.

Wij hebben ook de suggestie gedaan, om het beestje een naam te geven, van meer mobiele lijnen, toegankelijke ritten en werken aan toegankelijke haltes, maar het belangrijkste is dat we allemaal werk maken van die meer toegankelijke mobiliteit. Ons openbaar vervoer kan pas echt openbaar zijn wanneer dat toegankelijk is voor iedereen.

Ik hoop dat ik niet verkeerd begrepen ben wanneer ik in mijn eerste vraag ervoor gepleit heb om de reservatieplicht ook toe te laten op de haltes die niet toegankelijk zijn of op de meer mobiele lijnen indien dat nodig zou zijn. Uiteraard hoop ik dat elke halte in de toekomst toegankelijk is, dat elke bus, elke metro en elke tram toegankelijk is, zodat die reservatieplicht op termijn niet meer nodig is. Al die voorstellen zitten in onze conceptnota, maar ik hoor uit wat u hier zegt, dat u die uiteraard mee vanuit uw fractie zult ondersteunen

De voorzitter: De actuele vraag is afgehandeld.

ONTWERP VAN BESTUURSDECREET – 1656 (2017-2018) – Nrs. 1 tot en met 5

Algemene bespreking

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is het ontwerp van Bestuursdecreet.

De algemene bespreking is geopend.

De heer Kennes, verslaggever, heeft het woord.

Ward Kennes (CD&V): Voorzitter, ik weet dat u geen groot voorstander bent van verslaggeving. U hebt mij dat ook gezegd, maar ik vind het ook belangrijk om de collega's er even op attent te maken dat we een heel uitgebreid, vijf boekdelen dik ontwerp van decreet hebben besproken in de Verenigde Commissies voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid en voor Algemeen Beleid en Financiën en Begroting. Daar worden niet minder dan twaalf bestaande decreten in één decreet in elkaar geschoven. Dat is toch een van de punten waar we kort bij mogenilstaan.

Er wordt gewerkt aan een harmonisatie van allerlei definities, toepassingsgebieden en termijnen die op dit moment heel verspreid liggen over de Vlaamse regelgeving. Dat zal de leesbaarheid en de rechtszekerheid zeker ten goede komen.

Er wordt gewerkt met een publicatieplicht op de centrale webstek zodat er minder rapporten rondgestuurd moeten worden. Er zitten heel wat bestuurlijke vernieuwingen in dat decreet. Zo wordt er onder andere ingezet op participatie. De adviesraden kunnen werken met open publieksconsultaties. Burgers krijgen

ook de mogelijkheid om zelf voorstellen te doen over het functioneren van de overheid, het beleid en de regelgeving.

Een belangrijke vernieuwing is ook de invoering van de experimentwetgeving en regelluwe zones. Ik denk dat dat is iets waar heel wat mensen, diensten en administraties op zitten te wachten om daarmee aan de slag te kunnen gaan. Daarvoor wordt nu ook een decretale basis gegeven.

Een hele tijd geleden hebben we een grote discussie hebben gehad over hoe we de strategische belangen in Vlaanderen kunnen beschermen en specifieke sectoren, bijvoorbeeld de energievoorziening. Er wordt nu een instrument gecreëerd om, wanneer buitenlandse personen het aandeelhouderschap of de beslissingsmacht zouden verwerven in publieke instellingen of instellingen die belangrijke diensten leveren aan de samenleving, daar een rem op te zetten.

We hebben interessante hoorzittingen gehad met de Vlaamse ombudsman en met de ombudsman van de VRT, die nogal sterk stond op de redactionele autonomie. Ik verwijs de collega's hiervoor naar het schriftelijk verslag.

Ook onze voorzitter heeft een niet onaanzienlijke tussenkomst gehouden, in de zin dat hij de belangen van ons parlement heeft verdedigd tegenover de uitvoerende macht, als het ging over onder andere de impact van het ontwerp om rechtshandelingen nietig te verklaren. Hij heeft daarbij duidelijk het grondwettelijke bestel nog eens uiteen gezet. De minister-president is hem daarin bijgetreden.

Er zijn ook de regelingen in verband met de PPI's. Op dat vlak is verduidelijkt dat ze niet vallen onder de "Vlaamse adviesorganen", zoals gedefinieerd in het ontwerp van decreet, hoewel ze aan ons wel geregeld adviezen geven over de Vlaamse beleidsvoering.

Er zijn heel wat collega's tussengekomen, voorzitter, maar ik zal me beperken tot de amendementen. In verband met de strategische belangen van de Vlaamse overheid is duidelijk gesteld dat de handelingen van het parlement niet vernietigd kunnen worden. In verband met de strategische adviesraden is een termijn bevestigd van 30 dagen, die verlengd kan worden als de adviesaanvrager daarmee akkoord gaat.

Er was ook een amendement van collega Van de Wauwer in verband met de technologie-neutraliteit. Dat werd ingetrokken omdat de minister-president bevestigde dat technologie-neutraliteit ook inhoudt dat digitale en andere vormen van overheidscommunicatie gebruikt kunnen worden in het kader van de klachtenbehandeling.

Ik denk dat het decreet voldoende gewicht heeft, voorzitter, om daar kort op terug te komen. (*Applaus*)

De voorzitter: Mevrouw Pira heeft het woord.

Ingrid Pira (Groen): Voorzitter, wij kunnen in het algemeen de bundeling van decreten appreciëren. We hebben toch enkele kritische opmerkingen, die we vooral putten uit de commentaren van de SERV en eentje van de VVSG. Het zijn er vier in totaal.

Met de SERV delen we de visie dat het inderdaad goed is dat decreten worden samengevoegd en dat er punctuele vernieuwingen zijn. Maar de SERV mist een algemene visie. Die zienswijze delen wij.

De tweede opmerking komt van de VVSG. Die kan ook de bundeling appreciëren, maar vindt de tekst moeilijk leesbaar voor lokale besturen, temeer omdat de elementen die belangrijk zijn voor lokale besturen er nogal in verscholen zitten.

VVSG pleit in die zin zeker voor ondersteuning bij de implementatie. Daarnaast heeft VVSG nog een vraag naar bestuurlijke rust omdat de lokale besturen de laatste tijd al veel veranderingen hebben moeten doormaken. Ze staan voor de integratie van de OCMW's in de gemeentebesturen en hebben daarnaast nog het omvangrijke Decreet Lokaal Bestuur. Men vraagt eigenlijk een beetje tijd om het Bestuursdecreet dat voorligt, te leren kennen.

Een andere opmerking gaat over de regelluwe zones, die we zeker kunnen appreciëren. Maar net zoals de SERV, ondersteunen we het pleidooi voor enige terughoudendheid. We zijn het er mee eens dat afwijkingen enkel maar toegestaan mogen worden na goedkeuring door het parlement.

Ten slotte is er een soort van semantische discussie, waar de Raad van State nogal wat belang aan hecht, waarbij de overheidsinstantie niet langer zou 'beschikken' over bestuurlijke documenten maar ze wel zou 'bezitten'. Dat zou volgens Grondwetsartikel 23 in sommige gevallen kunnen leiden tot onbedoelde ontwijkingen van regels inzake openbaarheid van bestuur.

Tot daar onze kritische opmerkingen die zullen leiden tot een onthouding.

De voorzitter: De heer Cordy heeft het woord.

Paul Cordy (N-VA): Voorzitter, minister-president, dames en heren, ik vind het voorliggende ontwerp van decreet belangrijk genoeg om het hier te komen toelichten en vooral toe te lichten welk belang wij eraan hechten.

In ons regeerakkoord stond een ambitieuze passage over hoe we de werking van de Vlaamse overheid konden verbeteren. Wat we vandaag zullen goedkeuren, is daarvan het resultaat. Niet minder dan twaalf decreten worden in een nieuwe structuur gegoten. Het is niet zomaar een patchwork van twaalf decreten die worden samengevoegd. Er is een duidelijke, coherente structuur. De decreten werden ook geëvalueerd en aangevuld waar nodig.

Het geheel behandelt eigenlijk twee grote thema's: enerzijds de bepalingen met betrekking tot de relatie tussen overheid en burger en anderzijds de interne werking van de overheid zelf. We hebben dus op die manier een coherente, consistente structuur waarmee we in de toekomst de werking van de Vlaamse overheid kunnen verbeteren. Het gaat om regels over planning en rapportering, de organisatie van het communicatiebeleid, statistiekbeleid, elektronisch bestuurlijk gegevensverkeer enzovoort. De heer Kennes heeft al een aantal zaken toegelicht.

Belangrijk is ook de manier waarop dit decreet tot stand is gekomen. Dat is zeer zorgvuldig gebeurd met heel veel voorbereiding. We zijn begonnen met een groenboek 'Bestuur' en dan een witboek 'Open en wendbare overheid'. Daar zijn verschillende hoorzittingen en verschillende commissiezittingen aan voorafgegaan. Er is ook een raadpleging van het publiek gebeurd.

Dit is een zeer belangrijk document. Het is iets dat onze overheid en onze lokale overheden in de toekomst verder op het goede spoor zet. Het zijn belangrijke zaken die we hier vandaag zullen goedkeuren. Ik vrees alleen dat de publieke belangstelling, gezien de gebeurtenissen elders, wat aan de magere kant zal zijn. Dit blijft zeer jammer, want het is fundamenteel werk dat we hier vandaag verrichten.

Er staat heel veel in, want het is een heel omvangrijk decreet, maar ik zou er een paar zaken willen uithalen die wij als fractie bijzonder belangrijk vinden. Een eerste is het hoofdstuk over experimentwetgeving en regelluwe zones. Dat is misschien niet zo omvangrijk in het geheel, maar wel heel belangrijk. We verwachten als overheid, als samenleving, dat bedrijven, universiteiten, kennisinstellingen en

iedereen die actief is in onze maatschappij, innovatief zijn, vernieuwen en de werking constant up-to-date houden. Wel, diezelfde eisen moeten we ook aan de overheid kunnen stellen. Ook een overheid dient competitief te zijn, moet durven innoveren en moet dus ook durven innoveren inzake regelgeving. De ruimte die wordt geboden in dit decreet met betrekking tot regelluwte, experiment-decreetgeving, enzovoort maakt dat we die rol als overheid ook kunnen opnemen.

Er zijn ook een aantal bepalingen rond het gebruik en hergebruik van informatie. Die zullen mee de grondslag leggen voor een verdere ontwikkeling naar een zeer performante IT en dataorganisatie binnen de Vlaamse overheid. Dat is voor onze fractie een zeer belangrijk gegeven. Daarnaast is het ook zeer belangrijk dat met dit decreet – en daar werkt onze regering toch sterk aan – aan de ontkokering binnen de Vlaamse overheid wordt gewerkt. Een performante overheid kan niet in aparte gekokerde structuren werken, maar moet inderdaad transversaal en integraal kunnen samenwerken.

Een laatste puntje dat mij persoonlijk zeer nauw aan het hart ligt, is de ruimte die voor burgerparticipatie wordt gelaten en vooral dat de kwaliteit van de burgerparticipatie wordt gewaarborgd. Het gaat dan over zaken als het tijdig en volledig voorzien van informatie aan de burger, maar ook de mogelijkheden en de ruimte die aan burgers wordt geboden om beleidsvoorstellen te formuleren.

Last but not least: practice what you preach. De manier waarop dit Bestuurs-decreet tot stand is gekomen, heeft daar ook gebruik van gemaakt en heeft dus ook meteen die participatie in de praktijk gebracht.

Dit is een zeer belangrijk en omvangrijk decreet. We hebben er een paar zaken uitgelicht. Het is de moeite waard. De lokale besturen zullen er ook mee aan de slag moeten gaan. In elk geval wil ik onze minister-president en zijn ploeg voor dit harde en grote werk bijzonder danken. Het is eigenlijk een werkstuk van dusdanige kwaliteit dat ik me niet kan voorstellen dat er in dit halfroond geen unanieme goedkeuring van dit ontwerp van decreet komt. (*Applaus bij de N-VA*)

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Dank u, voorzitter en ook de vorige sprekers. Het is best wel een huzarenstukje om van twaalf decreten één te maken. Het kan de toegankelijkheid alleen maar vergroten.

Voor mijn fractie had het op het vlak van participatie toch een stukje ambitieuzer mogen zijn. We zijn zeker niet malcontent, maar wel nog altijd ambitieus zoals in de vorige debatten.

Het decreet biedt alvast een kader waarin ook nog ruimte wordt gelaten voor innovatieve participatie-instrumenten. We hopen op een opschaling van een aantal succesvolle lokale projecten, dat die ervoor kunnen zorgen dat er op Vlaams niveau nog meer werk van gemaakt zal worden.

Vooraf op het gebied van participatie en door de grote ruimte die er wordt gelaten voor experimentwetgeving, hopen we dat dit decreet meerdere kwalitatieve initiatieven het licht zal doen zien.

Wij danken ook de minister-president en de commissie voor de intensieve samenwerking.

De voorzitter: De heer De Loor heeft het woord.

Kurt De Loor (sp.a): Voorzitter, ik zal de heer Cordy toch enigszins moeten teleurstellen als het over het kamerbreed gedragen zijn van dit ontwerp van

decreet gaat. Natuurlijk zijn we het er kamerbreed over eens dat voor sp.a een sterke overheid met een efficiënte en kwalitatieve dienstverlening van primordiaal belang is. Dit Bestuursdecreet komt daar inderdaad aan tegemoet. Daarom willen we daarover ook onze waardering uitspreken. We zijn niet alleen. De SERV zegt ook dat ze positief zijn, maar dat het werk nog niet af is en dat ze net als wij hadden gehoopt dat het decreet een stukje verder zou gaan. Dat is jammer genoeg niet het geval. Op een aantal vlakken blijven we, voorzitter en minister-president, op onze honger zitten.

Een bekommernis die we hebben geuit en waar voor een stuk aan tegemoet is gekomen, minister-president, is dat het nogal een complex kluwen is geworden van teksten, zeker voor de lokale en bovenlokale besturen. Ik weet dat u er een stuk aan tegemoet bent gekomen door dat bovenaan te vermelden, maar toch wordt het nog een hele opdracht opdat een kat zijn jongen nog zou terugvinden. De leesbaarheid kon wat ons betreft optimaler.

Het is inderdaad een grondige renovatie van de bestuurlijke decreten die absoluut nodig was. Dat is nu gebeurd met dit Bestuursdecreet. Het had wat ons betreft grondiger en ambitieuzer mogen zijn.

De voorzitter: Minister-president Bourgeois heeft het woord.

Minister-president Geert Bourgeois: Voorzitter, ik wil om te beginnen de verslaggever bedanken voor zijn bondig, maar zeer uitstekend verslag. Hij had het ook over uw tussenkomsten, die inderdaad niet onaangenaam, maar ook belangrijk waren. Dat wil ik ook wel benadrukken omdat dit ten eerste heeft geleid tot een aantal verduidelijkingen in de parlementaire bespreking, en ten tweede tot een aantal terechte amendementen die goedgekeurd zijn en die de kwaliteit van het werkstuk dat voorligt, alleen maar kunnen verbeteren.

Ik dank de collega's die positief hebben gereageerd. Ook bij de oppositie heb ik vastgesteld dat er een algemene positieve beoordeling is van dit ontwerp van Bestuursdecreet dat als eerste grote verdienste heeft dat het twaalf bestaande decreten in één decreet samenbrengt wat de toegankelijkheid en de leesbaarheid van het Vlaamse bestuursapparaat sterk verhoogt. Ik vind het dan ook jammer dat de oppositie op haar standpunt blijft.

De Raad van State had een aantal opmerkingen die zijn overgenomen door de SERV over de leesbaarheid maar daar zijn we aan tegemoetgekomen door in elk hoofdstuk telkens precies te bepalen wat de toepasbaarheid van het hoofdstuk is en door de definities heel klaar en duidelijk te maken. Die kritiek die er aanvankelijk was, is door de aanpassingen die we hebben doorgevoerd naar aanleiding van het advies van de Raad van State, weggefallen.

De SERV vond dat we nog verder moesten gaan, onder andere inzake digitalisering. Ik heb er tijdens de bespreking in de commissie op gewezen dat dit geen actieplan inzake digitalisering is maar dat dit ontwerp wel een aantal grote lijnen omvat over de digitalisering van de processen, het burgerloket en dergelijke meer waardoor we precies invulling geven aan een groot aantal opties. Het actieplan zelf, het plan Radicaal Digitaal, staat natuurlijk niet als dusdanig in het ontwerp van decreet.

Het ontwerp van decreet biedt een grote verbetering inzake de Vlaamse overheid zelf. De bestuurlijke vernieuwingen zijn opgesomd in het verslag. Het gaat onder meer over rechtszekerheid, transparantie, wendbaarheid, resultaatgerichtheid, klantvriendelijkheid, efficiëntie, kwaliteit van de overheid enzovoort. Voor zover dat nog niet het geval was, zijn dat de richtsnoeren voor de Vlaamse overheid en voor de Vlaamse administratie om met deze basisprincipes aan de slag te gaan.

De rechten van de burgers in het kader van het only once-principe worden ook verzekerd. De overheid mag niet meer vragen wat ze al weet of wat een andere overheid weet. Wie voor de zoveelste keer gegevens gevraagd wordt, mag weigeren om die te bezorgen. Het gaat dan over formulieren waarop men telkens opnieuw alle mogelijke gegevens moet bezorgen, terwijl men die op federaal of Vlaams niveau al heeft.

Ik heb geluisterd naar de heer Schiltz, alles kan natuurlijk altijd nog verder gaan maar inzake advies en overleg zetten we zeer grote stappen. Een minister kan nog voor een voorontwerp naar de regering gaan, adviezen inwinnen, waardoor men in een andere situatie terechtkomt. We weten allemaal dat het, eens de teksten door de molen van de interkabinettenwerkgroepen zijn gegaan en voor een eerste keer zijn goedgekeurd door de regering, enorm veel mankracht vergt om nog één komma gewijzigd te krijgen aan die teksten. Wanneer een minister in een vroegere fase advies inwint, kan hij of zij nog een aanpassing doorvoeren. Men kan er ook mee stoppen omdat het advies vernietigend is, maar wanneer men ermee doorgaat, is het in het kader van transparantie en openbaarheid van bestuur zo dat de burger en het parlement kennis zouden hebben van dat preliminaire advies.

Aan de andere kant, en dat staat in het witboek, is het de bedoeling dat de Vlaamse overheid lering haalt uit het lukken/mislukken van een aantal grote projecten. Ik denk dat we vooral hebben geleerd uit het toekomstverbond met de werking van de intendant. De les die we hebben getrokken is dat je bij grote projecten in dialoog moet gaan met verantwoordelijke burgergroeperingen en bewegingen, die finaal, zoals is gebleken met het toekomstverbond, akkoord gaan om die verantwoordelijkheid te nemen en bereid zijn overleg te plegen. Zo niet, zit men in dit land met oeverloze procedures. Het toekomstverbond heeft uitgewezen dat dit ertoe heeft geleid dat alle procedures bij de Raad van State zijn gestopt.

U weet dat ik met federaal minister van Binnenlandse Zaken Jambon in het kader van het investeringspact ben overeengekomen dat we een studie bestellen om te kijken of en in welke mate de procedures bij de Raad van State en bij de Raad voor Vergunningsbetwistingen nog kunnen worden verbeterd zodat we sneller tot een uitspraak komen, meer herstel hebben dan vernietiging en burgers op een andere manier hun gram kunnen halen dan door een totale vernietiging wanneer het particuliere belang is geschonden maar misschien kan of moet worden afgewogen tegenover het algemeen belang.

Dat zijn allemaal vragen die we gaan formuleren en ook in Nederland is daarrond dezelfde beweging op gang gekomen. Wij hebben in Vlaanderen met het bestuursrechtscollege alle aanbevelingen van de commissie-Berx destijds omgezet in wetgeving. Alles is omgezet, maar we willen nu nagaan of we ook in die zin nog een stap verder kunnen gaan.

Mijn oproep aan de oppositie is om hier toch tot goedkeuring over te gaan en ik weet dat dat al gebeurd is bij bepaalde oppositiepartijen. Dat is niet voor mijn eigen ijdelheid, die hoeft niet gestreeld te worden, maar ik denk dat we aan de opmerkingen van de SERV en de Raad van State tegemoet gekomen zijn.

Ik heb ook antwoord gegeven op de vraag rond regelluwe zones. Daar volgt binnen zes maanden een bekrachtiging van dit parlement, maar ik denk dat het belangrijk is om hier een stap te zetten en te durven experimenteren. De overheid zegt hier om de regeltjes en de decreetgeving eventjes buitenspel te zetten, om na te gaan of er andere manieren of mogelijkheden zijn om in samenwerking met de burgers tot oplossingen te komen en daar al dan niet lessen uit te trekken. Ik denk dus, in alle bescheidenheid, dat er heel veel goeds in zit.

Collega Pyra, op uw opmerkingen over 'beschikken' en 'bezitten' heb ik geantwoord. We hebben ons geconformeerd aan de rechtspraak van de Raad van State. Waarom hebben we het woord 'beschikken' niet genomen? 'Beschikken' wordt geïnterpreteerd als gegevens die je kunt gaan opvragen, maar die bij derden zitten, terwijl de correcte formulering inzake openbaarheid van bestuur is: die stukken die je in juridische betekenis bezit – ze moeten daarom niet in je feitelijke bezit zijn –, zijn onderhevig aan openbaarheid van bestuur, maar niet in de betekenis dat je ze kan gaan opvragen bij derden, want dan kan je botsen op onwil. Het is echt niet de bedoeling om dit recht te gaan beperken, maar wel om een zuivere definitie te geven, die trouwens strookt met de rechtspraak van de Raad van State, wat ik trouwens ook gezegd heb tijdens de parlementaire voorbereiding.

Ik hoop dus, voorzitter, met mijn dank voor de toch wel constructieve en positieve benadering op alle banken, dat dit ontwerp van decreet kan rekenen op een algemene of, zo niet, toch op een zeer ruime goedkeuring. (*Applaus bij de N-VA*)

De voorzitter: Vraagt nog iemand het woord? (*Neen*)

De algemene bespreking is gesloten.

Artikelsgewijze bespreking

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de artikelsgewijze bespreking van het ontwerp van decreet.

De door de commissie aangenomen tekst wordt als basis voor de bespreking genomen. (Zie *Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1656/5)

– *De artikelen I.1 tot en met IV.276 worden zonder opmerkingen aangenomen.*

In artikel IV.277, punt 2°, moet de zinsnede "die in werking treden op 23 september 2018" worden gewijzigd in "die uitwerking hebben op 23 september 2018", bij wege van technische correctie. Is het parlement het hiermee eens? (*Instemming*)

– *Artikel IV.277 wordt zonder verdere opmerkingen aangenomen.*

De artikelsgewijze bespreking is gesloten.

We zullen straks de hoofdelijke stemming over het ontwerp van decreet houden.

ONTWERP VAN DECREET betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs – 1752 (2018-2019) – Nrs. 1 en 2

Algemene bespreking

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs.

De algemene bespreking is geopend.

Mevrouw Meuleman heeft het woord.

Elisabeth Meuleman (Groen): Ik wil toch nog een korte reactie geven op een niet-onbelangrijk ontwerp van decreet, met name het ontwerp van decreet dat de nieuwe eindtermen voor de komende jaren en dus de inhoud van ons onderwijs zal bepalen.

Hoewel we vrij lang zeer constructief zijn geweest en we daarna toch aan de kant gezet zijn, kunnen we toch wel toegeven dat er, zeker tot op het moment dat we meegewerkt hebben, maar ook daarna, echt wel goede elementen in het nieuwe ontwerp van decreet gekomen zijn. Ik denk dat er inhoudelijk sterke elementen in het ontwerp van decreet zitten die ervoor kunnen zorgen dat ons onderwijs effectief inhoudelijk zal moderniseren en dat er nieuwe elementen in gebracht zullen worden. De klemtonen zullen worden verlegd, waardoor er op een aantal competenties toch wel stappen worden gezet naar modern onderwijs. Ik denk daarbij aan zaken als burgerschap, de digitale competenties, Science, Technology, Engineering and Mathematics (STEM) en aan economische en financiële geletterdheid.

Even belangrijk is dat zaken als weerbaarheid en mentale gezondheid in de vernieuwde eindtermen sterker naar voren komen. Ik denk dat we tevreden kunnen zijn met de zestien sleutelcompetenties die uiteindelijk in dit ontwerp van decreet een vertaling hebben gekregen.

Er zijn echter een aantal zaken waarbij we ons nog vragen stellen. Dit ontwerp van decreet moest bijzonder snel worden behandeld. Door het aanvankelijk lange dralen in verband met het kaderdecreet moest de ontwikkeling van de eindtermen plots in een heel snelle stroomversnelling terechtkomen. Die eindtermen zullen ook zeer snel moeten worden uitgerold. Dat zal het werk voor de mensen op het werkveld er zeker niet gemakkelijker op maken.

Om dit te laten slagen, zal een zekere mildheid dan ook nodig zijn wanneer de eindtermen worden opgevolgd en de realisatie wordt gecontroleerd. Er zal ook voldoende ondersteuning moeten zijn. Het implementatietraject is een belangrijk punt waarvoor de Vlaamse Regering aandacht zal moeten hebben. Er zullen voldoende vorming, ondersteuning, middelen en infrastructurele aanpassingen moeten zijn. Het is goed te stellen dat we een pak meer zullen inzetten op digitale competenties omdat we dit belangrijk vinden, maar als daar geen middelen tegenover staan en indien de scholen het moeten doen met de infrastructuur die nu beschikbaar is, zal het een heel grote uitdaging worden. Om dit voort te zetten, zal het meer dan nodig zijn tijdens het implementatietraject in de nodige ondersteuning te voorzien.

Dit ontwerp van decreet is verbonden met de modernisering van het secundair onderwijs. Die modernisering is ooit begonnen onder de heer Monard. Ook toen werd al naar meer dan enkel een modernisering, een structuurhervorming en een aanpassing van de inhoud gekeken. Ook toen werd al gezegd dat een lerarenloopbaanpact nodig zal zijn. Als we een modernisering van het onderwijs willen en als we een inhoudelijke vernieuwing willen doorvoeren, zullen we ook moeten nadenken over de wijze waarop dit in de klas pedagogisch zal worden aangepakt. Daarvoor zullen we onze leerkrachten moeten ondersteunen en zullen we het beroep van leerkracht moeten herbekijken.

Dat zijn elementen die hier niet inzitten, maar die toch bijzonder nodig zijn. Ik vind het bijzonder jammer dat die koppeling is losgelaten en ik hoop dat hier toch voldoende aandacht aan zal worden gegeven. Dat zijn natuurlijk de mensen die het moeten uitrollen. In theorie is het zeer mooi te stellen dat met deze nieuwe eindtermen meer vrijheid wordt gegeven, dat leerkrachten veel meer zeggenschap krijgen en dat leerkrachten meer betrokkenheid krijgen bij de leerstof die ze zullen moeten geven. Ze zullen het echter ook moeten kunnen doen. Dat is de discussie die daarnet is gevoerd. Op dit moment is er bijzonder weinig ruimte om met veel nieuwe zaken aan de slag te gaan en ik zou daar echt aandacht voor willen vragen.

Ik vind het ook goed dat het mogelijk zal zijn vakoverschrijdend te werken. De koppeling tussen vakken en inhouden wordt in het onderwijs losgelaten. Dat projectmatig zal kunnen worden gewerkt, is ook een uitdaging die een nieuwe

werkwijze vraagt. Ik denk dat dit het voor leerlingen eindeloos interessanter zou kunnen maken om verbanden tussen vakken te zien, maar dit vraagt de nodige ondersteuning.

Ik vind het jammer dat het om de eerste graad van het secundair onderwijs gaat. Enigszins uit tijdnoed zijn we begonnen met de eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs te ontwikkelen. Natuurlijk zal wat hierop volgt, belangrijk zijn. De leerlijn en de coherentie zijn bijzonder belangrijk. Aangezien het snel moest gaan, is het nu niet gelukt dit hierin op te nemen. We kijken hier naar uit en we zullen erover waken dat dit in orde komt.

Iets nieuws dat wordt ingevoerd, is het concept van de basisgeletterdheid. De eindtermen moeten normaal op populatieniveau worden bereikt. We streven ernaar die eindtermen met zo veel mogelijk leerlingen te bereiken. De invoering van het concept van de basisgeletterdheid betekent dat alle leerlingen over een bepaalde minimumlat moeten. Dit is leerlinggebonden, wat wij altijd hebben verdedigd. We vinden het een goed idee, maar we denken dat het ook belangrijk is waar die lat dan wordt gelegd. De lat moet zeker voldoende hoog worden gelegd, maar het moet ook realistisch zijn. Dat is iets wat we in het oog moeten houden en wat zeker een evaluatie zal vragen.

Ik denk dat dit ontwerp van decreet bijzonder goede zaken bevat, maar er zijn toch ook zaken die we nauw in het oog moeten houden. Hoe zit het met die basisgeletterdheid? Is zoiets haalbaar?

Zijn er niet nog steeds te veel eindtermen? Komen die transversale competenties in die eindtermen ook voldoende aan bod? Zullen ze niet verloren gaan bij die eindtermen waar ze integraal deel uitmaken van de inhoudelijke competenties? Ligt op alles voldoende nadruk? Er zijn opmerkingen gekomen van onder andere de Vlor en de SERV die vonden dat bepaalde zaken nog meer hadden kunnen worden uitgewerkt. Dit is een 'work in progress', het is een goede eerste stap, maar het is nog niet volledig voldragen en af. Om die reden gaan we ons onthouden.

De voorzitter: De heer Janssens heeft het woord.

Chris Janssens (Vlaams Belang): Drie belangrijke elementen zullen onze stemverhouding straks bepalen. Voor onze fractie zullen scholen ten gevolge van deze eindtermen al te zeer instellingen worden die in de eerste plaats moeten zorgen voor het psychosociale welzijn van kinderen. Vanzelfsprekend is dat heel belangrijk, maar ik vrees dat de in dit ontwerp van decreet geformuleerde competenties zoals lichamelijke, geestelijke en emotionele gezondheid, sociaal-relatieve competenties, zelfbewustzijn en expressie mogelijk te veel de aandacht zullen afleiden van de werkelijke kerntaak van ons onderwijs, namelijk kennis en cultuuroverdracht. Nu al wordt vastgesteld dat de kennis van de leerlingen op veel vlakken achteruitboert. Wij vrezen dat deze eindtermen die negatieve evolutie alleen maar zullen versnellen.

De eindtermen bevatten ook nogal wat verwijzingen naar de houding die leerlingen zouden moeten leren aannemen tegenover de aanwezigheid van andere, vreemde culturen in ons land. Het gaat erover dat men leerlingen wil aanzetten tot een beter begrip en respect voor andere culturen en zogenaamde stereotypes wil tegengaan, dat men onze eigen culturele identiteit wil doen nuanceren en leerlingen zelfs wil opleggen dat ze de onverdraagzaamheid en discriminatie in de samenleving kunnen toelichten. Ik vrees dat met deze eindtermen kinderen misschien nog meer dan tot op heden gebeurde, positieve meningen over massa-immigratie en multicultuur zullen worden opgedrongen, waarbij elke kritische ingesteldheid wordt verboden.

Ten slotte is het duidelijk en helder formuleren van eindtermen natuurlijk een zaak, maar de controle of de eindtermen wel degelijk worden bereikt, is een

andere. Eindtermen worden in bepaalde scholen massaal niet bereikt, en toch worden er vlot diploma's afgeleverd. Er schort dus wat ons betreft ook wel wat aan de finaliteit.

Uiteraard vinden wij niet alleen negatieve elementen in dit ontwerp van decreet, maar ik heb deze drie elementen eruit genomen om straks onze stemhouding te bepalen, en dat zal uiteindelijk een onthouding zijn op dit ontwerp van decreet.

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

Koen Daniëls (N-VA): Collega's, ik weet niet of iedereen het beseft, maar het ontwerp van decreet dat hier nu voorligt, is eigenlijk een cruciaal decreet, zowel inhoudelijk, maar ook voor dit parlement. Het is namelijk de basis, waarvoor we als volksvertegenwoordigers hier zitten, om mee te bepalen, om vast te leggen wat het minimum is dat onze Vlaamse leerlingen leren op school. En dat is cruciaal.

Ik wil eerst en vooral iedereen bedanken die hieraan heeft meegewerkt, want hier zijn hele processen aan voorafgegaan. Er zijn groepen scholieren en allerlei werkgroepen aan voorafgegaan. Ook de mensen uit de oppositie hebben hieraan meegewerkt, met ook een bijzondere reis in Denemarken. Ze hebben er net ook naar verwezen dat op dat vlak, op minimumdoelen, we eigenlijk moeten proberen om een zo groot mogelijke consensus te realiseren.

Collega's, in dit decreet staat het antwoord dat u binnenkort moet geven op het nieuwjaarsdiner wanneer iemand van uw familie vraagt: "Hoe komt het nu toch dat ze dat niet leren op school?" Collega's, ik raad u aan het ontwerp van decreet mee te nemen. U kunt er allicht het antwoord in vinden, zodat u kunt zeggen: "Excuseer, ze moeten dat wél leren op school." Dat is de kern van dit ontwerp van decreet.

Collega's van het Vlaams Belang, ik weet niet welke tekst jullie hebben gelezen. Ik kan alleen maar vaststellen dat kennis bij elke eindterm expliciet is opgenomen in dit ontwerp van decreet. Iedereen in dit parlement vindt dat kennis een belangrijk gegeven is. Het is manifest onjuist dat het er niet in zou staan. Het staat bij elke eindterm. Ik meen mij zelfs te herinneren dat sommige mensen het er niet volledig mee eens waren dat kennis er expliciet in staat.

Voor de N-VA en voor velen hier aanwezig was burgerschap een belangrijk item. We moeten meegeven hoe onze Vlaamse samenleving draait, hoe ze in elkaar zit en wat de basis is. Dat staat erin. De Vlaamse symbolen staan er letterlijk in. De gelijkheid van man en vrouw, de mensenrechten, de vrije meningsuiting: het staat er allemaal letterlijk in. Het is pagina 350, voor het geval u het zou zoeken.

Collega's, ik heb al gezegd dat de kennis er letterlijk in staat. Dat is een cruciaal houvast voor onze leerkrachten. Ze kunnen nu bij de minimumdoelen die we als overheid stellen letterlijk zien wat de overheid vraagt. Ze kunnen nu ook tegen alles en iedereen die zegt "Dit moet" zeggen: "Neen, dít moet." We hebben er niet alleen voor gepleit, maar we hebben het ook in dit parlement goedgekeurd dat die eindtermen letterlijk bij de betrokken doelen in de leerplannen komen. Daar is geen discussie over. Minister, ik ben zeer blij dat u in de commissie zeer duidelijk heb gezegd dat er geen leerplannen zullen worden goedgekeurd als ze niet voldoen aan het ontwerp van decreet, namelijk als de eindtermen niet in een of andere concordantietabel achteraan in een leerplan worden opgenomen.

Collega's, er is veel te doen geweest om basisgeletterdheid: die eindtermen waarvan we zeggen dat alle leerlingen ze moeten bereiken. De discussie die dan telkens opnieuw opstaat, is: "Ja maar ja, als we nu van al die eindtermen basisgeletterdheid maken, dat zou toch geweldig zijn, want dan moeten al die leerlingen dat kennen!" Collega's, er is een groot gevaar dat je de eindtermen

dan minder ambitieus kunt formuleren. Als je wilt dat iedereen ze haalt, en als iemand een eindterm niet haalt op een school betekent dat de financiering en de erkenning van die school in het gedrang komen, dan zitten we met een probleem. Daarom werd de keuze gemaakt tussen enerzijds basisgeletterdheid, waar we zeggen wat de minima zijn, en anderzijds de eindtermen die we hebben geformuleerd.

Collega's, we hebben het hier met heel wat collega's al eens gehad over de eindtermen, omdat we signalen kregen dat bepaalde eindtermen onvoldoende ambitieus zouden geformuleerd worden. Onder andere de talen waren daar bij. Ook was er wat debat over geschiedenis en aardrijkskunde. Wel, collega's, daar is gevolg aan gegeven. In deze eindtermen zijn ze ambitieus geformuleerd.

Mevrouw Meuleman zei terecht dat het hier enkel over de eerste graad gaat. De N-VA roept op om de eindtermen voor taal voor de tweede en derde graad die er nog zullen komen, ook ambitieus te formuleren. Diegenen die de leerplannen maken en er de uren in zetten, moeten daarvoor ook in voldoende uren voorzien. Wij kunnen in dit parlement wel ambitieuze eindtermen opleggen, maar ze moeten natuurlijk wel worden gerealiseerd, en dat kan alleen als in die leerplannen voldoende tijd wordt gestoken.

Collega's, iets opmerkelijks moet mij en mijn fractie nog van het hart. Ik heb het over de tegenstelling tussen de Vlor en de SERV. De Vlor zegt dat je deze eindtermen niet kunt gebruiken voor kwaliteitszorg en kwaliteitsbeleid. Het is opmerkelijk dat het orgaan dat advies geeft over onderwijs stelt dat de minimumdoelen niet de basis mogen vormen voor de kwaliteit van onderwijs. Dat is zeer opmerkelijk. De SERV daarentegen heeft het op dat vlak beter begrepen en zegt: "We hebben eindelijk een manier om de kwaliteitszorg af te stemmen op het minimumniveau in Vlaanderen." In het debat daarnet bij de actuele vraag over toetsen ging het ook over waar we nu in Vlaanderen staan, wat we moeten bijsturen, en dergelijke meer.

– Wilfried Vandaele, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op.

Collega's, de kern was: de ambitie moet omhoog. Voor al degenen onder jullie die de moeite gedaan hebben om die eindtermen eens door te nemen – en dat zijn jullie uiteraard allemaal: die eindtermen zijn ambitieus. Ik denk dat we niet kunnen zeggen dat de minimumdoelen in Vlaanderen die eraan komen in de eerste graad secundair onderwijs, niet ambitieus geformuleerd zouden zijn. Dat wil natuurlijk wel nog zeggen dat we de leerkrachten in de klas, degenen die de eindtermen en de minimumdoelen gaan geven, ruimte moeten geven om aan de slag te gaan. De grootste vakbond, de Christelijke Onderwijscentrale (COC), heeft de directies opgeroepen om hun leerkrachten actief te betrekken bij de uitwerking van die eindtermen. Wij denken dat dat belangrijk is, dat de leerkrachten zich eigenaar weten over die eindtermen.

We moeten ook niet te veel onrust zaaien. De voornaamste tip die we leerkrachten kunnen geven, is: "neem uw huidige manier van werken. Kijk wat je al geeft. Kijk wat je in uitbreiding al geeft en wat vandaag in de doelstellingen zit, in de minimumdoelen, in de eindtermen. Dan heb je eigenlijk al wat je vandaag doet. En kijk dan wat er nog bij is gekomen." Ik denk dat dat de beste manier is om op dat vlak geen onrust te zaaien.

Collega's, wat komt er nog verder? Het is niet onbelangrijk om dat hier mee te geven. Dit is voor de eerste graad. Wij zullen dit als N-VA met veel ambitie goedkeuren, omdat dit een basis legt om iets te zeggen over de eindtermen van de tweede en de derde graad, en ook over de specifieke eindtermen van de tweede en de derde graad. En het zegt ook iets over de eindtermen die we nog zullen maken voor het basisonderwijs. Dit is het richtsnoer. Staat dit nu voor

eeuwig en altijd in steen gebeiteld? Neen, ik kan u geruststellen, collega's: het parlement kan te allen tijde, als er wordt vastgesteld dat er iets moet worden gewijzigd, hiermee aan de slag gaan om dat bij te sturen.

Ik zou het ontwerp onrecht aandoen als ik zou beginnen op te sommen welke eindtermen wij met onze fractie allemaal belangrijk vinden. Want het onrecht is dan dat we andere niet gaan opsommen. Als ik zou zeggen dat we het heel goed vinden dat digitale competenties erin gaan zitten, zouden mensen zeggen: je zegt niets over Nederlands. Dat zullen we dus niet doen. Het is het geheel van alle eindtermen die er staan, die voor ons als partij belangrijk zijn.

Collega's, in de toekomst gaan we wel van heel nabij opvolgen hoe er aan de slag wordt gegaan met curriculumdossiers, namelijk, hoe die eindtermen worden vertaald in de verschillende studierichtingen. We zullen ook kritisch blijven ten opzichte van de eindtermen van de tweede en de derde graad in het basis-onderwijs, zodat hetzelfde ambitieniveau daarin behouden blijft.

Afsluitend, voor ons als N-VA is ook de bekwaamheid van de leerkrachten die dit gaan geven, cruciaal, en dus de koppeling aan een vak, de koppeling aan de vakbekwaamheid van een leerkracht. Er staat in dat men kan clusteren, maar er staat niet in dat men moet clusteren. Onze oproep aan scholen is dan ook: behoud alstublieft de vakexperten die leerkrachten zijn, om hen die eindtermen en die inhoud te laten geven die ze absoluut beheersen, en niet te gaan clusteren om één iemand die er in het beste geval iets van kent, dat te laten geven. Het vak 'Project Algemene Vakken (PAV)' is er het voorbeeld van dat dat niet altijd optimaal verloopt. En de leerlingen zijn daar het slachtoffer van.

Ik rond af, collega's. Dit is volgens ons, als N-VA, een sterk ontwerp van decreet, met sterke inhoud, sterke focus op kennis, sterke focus op vaardigheden, met een heel hoog ambitieniveau, en bovendien ook een heel sterke onderbouwing naar burger worden in de Vlaamse maatschappij, met de arbeidsmarkt als een uitgangspunt. We zullen dit dan ook goedkeuren. Ik dank u. *(Applaus bij de meerderheid)*

De voorzitter: De heer De Meyer heeft het woord.

Jos De Meyer (CD&V): Voorzitter, collega's, het ontwerp van decreet dat nu voorligt, heeft een lange voorgeschiedenis. Er ging een maatschappelijk debat aan vooraf over wat in ons onderwijs aan bod moet komen. Ik wil hier onze waardering uitdrukken voor iedereen die een rol heeft gespeeld bij het tot stand komen van de eindtermen die hier vandaag voorliggen.

Na het maatschappelijke en politieke debat keurde dit parlement begin dit jaar een kaderdecreet goed, dat zorgde voor een nieuwe architectuur van onze onderwijsdoelen en dat ook in een nieuwe procedure voorzag voor de ontwikkeling ervan. Dat kaderdecreet gaat ervan uit dat de eindtermen geformuleerd worden op basis van zestien sleutelcompetenties, die ervoor moeten zorgen dat jonge mensen gevormd worden om de uitdagingen van de 21ste eeuw aan te kunnen, en riep ontwikkel- en valideringscommissies in het leven die ze tot stand moesten brengen. Via een goede taakverdeling zijn het die commissies die samen met de onderwijsdiensten hebben gezorgd voor het kwaliteitsvolle resultaat dat vandaag voorligt. Ook hen wil ik daarvoor uitdrukkelijk bedanken.

De eindtermen zijn, zoals het kaderdecreet voorziet, niet onderverdeeld in vakgebonden doelen, maar worden geformuleerd los van de vakken. Daarmee krijgt het onderwijsveld ruimte voor eigen keuzes om ze te realiseren. In hun leerplannen kunnen de onderwijsverstrekkers zelf kijken hoe ze, vertrekkend van de eindtermen, verbindingen leggen.

In het werken met de eindtermen beperken we ons niet tot een inspanningsverbintenis, maar moeten er ook resultaten gehaald worden. Een van de belangrijkste doelstellingen bij het vaststellen van de eindtermen was soberheid: minder, maar helder en duidelijk, competentiegericht en evalueerbaar. Onderwijs is een samenspel van kennis, vaardigheden, inzichten en attitudes, waarbij elk element cruciaal is. Het is dan ook goed dat in het ontwerp van decreet nieuwe keuzes worden gemaakt, die onze jongeren voorbereiden op het zelfstandig functioneren in de samenleving – vandaar ook de specifieke aandacht voor basisgeletterdheid. Het is zeer belangrijk om aan te geven wat echt door alle jongeren minimaal moet worden bereikt binnen het onderwijs. Daarbij moet wel de haalbaarheid in het oog worden gehouden.

Voor het eerst liggen eindtermen voor de B-stroom voor die door zoveel mogelijk leerlingen bereikt moeten worden. En dit wordt een extra uitdaging voor de leerkrachten. Ook voor die eindtermen moet de lat op de juiste hoogte gelegd worden. Ze moeten voldoende uitdagend zijn, maar nog steeds haalbaar.

Zinvol is ook dat scholen en leerkrachten nog voldoende ruimte krijgen voor bijkomende doelen om vanuit hun eigen pedagogisch project met professionele passie ons onderwijs vorm te geven.

Voorzitter, onderwijs is nooit af. Samen met het werkveld zullen de volgende stappen gezet worden. Daarbij hebben we een groot vertrouwen in de deskundigheid en de betrokkenheid van de experts in de scholen: de leerkrachten. Die moeten zich gaandeweg eigenaar weten worden van de eindtermen, en ze vertalen naar de realiteit van de school, de klasgroep, en de leerling.

Daarbij worden ze geholpen door pedagogische begeleiding, en zullen ze feedback krijgen in samenwerking met de vernieuwde onderwijsinspectie. Diezelfde dynamiek zal ook spelen bij de eindtermen van de andere graden en onderwijsniveaus.

Graag spreek ik hier nu mijn vertrouwen uit in al wie het goed meent met ons onderwijs, en wie zich er dag in dag uit deskundig en creatief voor inzet. Door hen zullen we met deze eindtermen, in een productief samenspel tussen autonomie en dialoog, ons onderwijs in de 21^e eeuw realiseren. Collega's, het gaat er hem immers niet enkel om dat we leerlingen vormen die voorbereid zijn op de maatschappij, het gaat er hem om dat we leerlingen vormen die ook de evolutie in de maatschappij vorm kunnen geven. *(Applaus bij CD&V).*

De voorzitter: De heer De Ro heeft het woord.

Jo De Ro (Open Vld): Mijnheer Janssens, uw eerste opmerking verbaasde mij een beetje. Dit huis heeft hier op een bepaald moment gastheer mogen spelen voor meer dan duizend Vlamingen: leerlingen, leerkrachten, betrokken ouders, Vlamingen die graag hun zeg wilden doen over wat er in de toekomstige eindtermen moest staan.

En tot de verbazing van menig collega, was er in de vier groepen die ik beschrijf, telkens een thema, een groep competenties, dat als eerste naar voren kwam. En dat staat ook in de volgorde van de competenties en de uitgewerkte eindtermen op één – niet omdat dat het belangrijkste is, maar het is wel mooi dat dat er zo in staat: de competenties op vlak van lichamelijk, geestelijk en emotioneel bewustzijn.

– *Jan Peumans, voorzitter, treedt als voorzitter op.*

En iedereen die ook een beetje de commissie Welzijn volgt, of evoluties in onze maatschappij volgt, beseft waarom zowel jongeren, hun ouders, hun leerkrachten

als mensen uit het onderwijs dit belangrijk vinden. Je moet er de cijfers over de geestelijke gezondheid bij jongeren of de suïcidale gedachten bij jongeren maar eens bijnemen om te weten dat dit niet ver van hun bed is, noch van mensen die in het onderwijs staan, noch van de leerlingen.

Eenzelfde punt kun je maken rond EHBO, waarover in dit parlement tijdens verschillende legislaturen opmerkingen gemaakt zijn over de grenzen van partijen en van meerderheid en oppositie heen. Voor onze fractie is het heel belangrijk dat er rekening is gehouden met die inbreng van Vlaanderen.

Een tweede belangrijk punt betreft, in algemene termen, de voorliggende eindtermen. Onze studiedienst heeft alle eindtermen hoofdstuk per hoofdstuk opgelijst. Als je alle wetgevende ballast eraf haalt, kun je enkel vaststellen dat dat een zeer helder geformuleerde tekst is. En ik sluit ik mij aan bij de collega's die voor mij spraken en die vaststelden dat de eindtermen zeer ambitieus zijn, op heel wat terreinen: technologie, exacte wetenschappen, talen, mediawijsheid.

Het is in deze tijden niet onbelangrijk – ik heb het deze ochtend nog in de commissie voor de bestrijding van gewelddadige radicalisering gezegd en twee weken geleden in de commissie Onderwijs – dat de ambities die we erin steken en de formulering van de eindtermen rond burgerschap cruciaal zijn voor een Vlaanderen 2.0, een maatschappij van de toekomst. Daar zit een preventieve reflex in, maar vooral een samenlevingsreflex. Mensen die dat inkleuren als een soort aanval op onze waarden, stel ik voor om die competenties en die eindtermen toch eens te lezen. Ze kunnen zich misschien eens de vraag stellen of het spektakel dat we de afgelopen 48 uur hebben gezien, nog op die manier zou zijn gevoerd, mochten al die volwassenen die de afgelopen dagen zijn tekeergegaan die eindtermen hadden bereikt in het verleden.

Ik geef een paar voorbeelden van die eindtermen: de leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving; de leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving; de leerlingen lichten organismen van vooroordelen, stereotypering, machtsmisbruik en groepsdruk toe. En, ten slotte, 7.5: de leerlingen hanteren strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen.

Dit zijn zeer, zeer ambitieuze maatschappelijke eindtermen voor de groep 12 tot 14-jarigen. Ik kan namens mijn fractie alleen maar hopen dat ook heel veel volwassenen, die niet meer de kans hebben, voorzitter, om in de eerste graad secundair onderwijs te zitten, die eindtermen toch eens ter hand nemen en zien dat ze er zelf uit zouden kunnen leren. Ik dank u. (*Applaus bij CD&V en Open Vld*)

De voorzitter: Mevrouw Gennez heeft het woord

Caroline Gennez (sp.a): Voorzitter, collega's, de actualisering van de eindtermen en onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs maakt inderdaad deel uit van een belangrijk Onderwijsdecreet. Want de eindtermen en de onderwijsdoelen definiëren inderdaad de inhoud van ons onderwijs. En als we relevant willen zijn in ons onderwijs – en die ambitie hebben we, omdat onderwijs een belangrijke emanciperende factor is in onze samenleving – dan is het ook goed dat die eindtermen actueel zijn. Ze zijn al iets meer dan twintig jaar oud. De samenleving is de laatste twintig jaar ontzettend snel veranderd. En dan is het maar evident dat alle geledingen in dit parlement, alle partijen de verantwoordelijkheid hebben opgenomen om die actualisering zo bijdetijds en ambitieus mogelijk mee te realiseren.

Het is sowieso belangrijk dat kennis, vaardigheden en attitudes in gelijke mate als belangrijk naar voren worden geschoven in dit ontwerp van decreet. Het is

belangrijk dat we ons inderdaad in een internationale context positioneren en dat we de zestien Europese sleutelcompetenties in ons Vlaams onderwijs als richtinggevend meenemen.

Vanuit sp.a vinden we het belangrijk – ik heb het al heel vaak gezegd – dat de lat in ons onderwijs hoog ligt, dat we ambitieus zijn en dat we er voor zorgen dat elk kind gelijke kansen heeft in ons onderwijs. Want het belangrijkste om je toekomst te bepalen, zijn je talenten en je interesses en mag nooit je afkomst zijn. Daarom hebben er heel erg voor gepleit – dat is opgenomen in het uiteindelijke ontwerp van decreet – dat het behalen van eindtermen die minimumdoelen zijn, niet contextgebonden mag zijn. Afhankelijk van het onderwijsniveau en de studiekeuze is het uiteraard belangrijk dat de context niet bepalend is voor het halen van de eindtermen.

Wat we minder evident vinden, is dat we eindtermen inderdaad definiëren als te bepalen op populatieniveau. En een populatie is 100 procent, dat zijn alle kinderen, maar de vraag is: wanneer evalueer je het overbrengen van kennis, vaardigheden en attitudes als succesvol? Als 30 procent van de kinderen de eindtermen behaald hebben? 40 procent? 50 procent? 90 procent? We weten dat eigenlijk niet. En we gaan dit op basis van dit nieuwe kaderdecreet en deze concrete eindtermen ook nog altijd niet weten, en dat vinden we een gemiste kans, omdat eindtermen minimumdoelen blijven die ook belangrijk zijn om de kwaliteitstoetsing van ons onderwijs aan te kunnen doen. Dan is het vreemd dat we ons neerleggen bij een deel van de populatie die die eindtermen behaalt.

Het debat is daarover zeer uitvoerig gevoerd. Wij zijn inderdaad voorstander van het feit dat elk kind de minimumdoelen in ons onderwijs haalt: dat zou van een gezond ambitieniveau getuigen. Maar we hebben dat helaas niet kunnen halen. We stuiten daar op weerstand van de politieke meerderheidspartijen, maar blijkbaar ook van het onderwijsveld zelf. We denken dat we in een volgende ronde daar nog verder over moeten discussiëren.

Wat we ook een minpuntje vinden, is het gebrek aan transparantie in het geheel. Als eindtermen minimumdoelen zijn, is het vreemd dat we nog een nieuw concept invoeren middels basisgeletterdheid. Dat is een concept dat voor ons iets te veel tendeert naar de lat lager leggen, omdat dat een soort van minimum-minimorumdoelstellingen worden die dan wel door elke leerling moeten worden behaald. Dus het argument dat het onmogelijk is om scholen te evalueren en scholen de boodschap te geven dat elk kind elke eindterm moet behalen, maar dat dan wel mogelijk zou moeten zijn voor basisgeletterdheid dat elk kind dan moet behalen, is een beetje een gebrek aan transparantie, die het geheel en de voorspelbaarheid en het inzicht in de inhoud van onze eerste graad en het secundair onderwijs niet makkelijker maakt. Dat vinden we spijtig.

Wat we positief vinden, is dat eindtermen ook vakoverschrijdend geïnterpreteerd kunnen worden. We denken dat dat bijvoorbeeld voor de toch wel belangrijke STEM-eindtermen essentieel is, omdat technologie, toegepaste wetenschappen alsmaar belangrijker worden in een snel evoluerende samenleving.

Wat we daarnaast belangrijk vinden, is dat de leerplannen voor leerkrachten hanteerbaar blijven. Sommige leerplannen zijn vandaag echt wel heel dikke boeken die niet noodzakelijk voor leerkrachten goed hanteerbaar zijn om zich te beperken tot de essentie van wat de eindtermen zijn. Wij hebben afgesproken in het decreet dat de eindtermen letterlijk in de leerplannen terug te vinden zijn. De minister heeft zich daarvoor ook geëngageerd, we vinden dat positief. Maar een leerplan zou eigenlijk niet veel meer mogen zijn dan een instrument voor een leerkracht waarin hij heel duidelijk als onderwijsprofessional aangegeven krijgt: de overheid verwacht a, b en c van u, en we hebben daar een aantal pedagogisch-didactische

wenken bij vanuit de onderwijskoepel of het leerkrachtenteam, die wij zinvol vinden om die effectief te kunnen bereiken. Dit is ook een oproep aan de onderwijsverstrekkers en de inrichtende machten. Meer zou er in een leerplan niet mogen staan, laat staan een hertaling van eindtermen die geobjectiveerd zijn. Dat zou er ook niet in terug te vinden mogen zijn.

Tot slot hebben leerkrachten belang bij transparante en hanteerbare eindtermen, maar ook bij levenslang leren. We denken dat het belangrijk is dat ook met die component bij de uitvoering van de nieuwe eindtermen en de implementatie van de nieuwe leerplannen voldoende rekening gehouden wordt: dat leerkrachten ondersteund worden, versterkt worden in die toch uitdagende sleutelcompetenties voor de 21e eeuw met zin voor kritisch burgerschap en met zin voor vrije meningsuiting en vooral creativiteit en zelf nadenken. Dat is belangrijk en kan alleen maar onze jongeren versterken.

Onze fractie zal zich onthouden voor dit ontwerp van decreet net zoals voor het ontwerp van kaderdecreet.

Minister Hilde Crevits: Collega's, ik weet dat het voor ons nuchtere Vlamingen een uitspraak is die we niet snel in de mond nemen, maar ik zal het voor deze ene keer toch doen. Ik vind dat wij vandaag geschiedenis schrijven. Ik hoop dat we straks met heel veel een heel bijzonder ontwerp van decreet ter versterking van de kwaliteit van het Vlaams onderwijs zullen goedkeuren.

Collega's, het is een ontwerp van decreet dat niet alleen staat. Collega Meuleman heeft er al naar verwezen. Toen zoveel jaren geleden er verslagen werden gemaakt, onder andere door de heer Monard en zijn experts, over alles wat het secundair onderwijs nodig heeft, waren er een aantal elementen die deel zijn gaan uitmaken van een 'masterplan secundair onderwijs'. Intussen hebben we deze legislatuur de hervorming en modernisering van het onderwijs goedgekeurd, hebben we het decreet betreffende het duaal leren goedgekeurd, hebben we de hervorming van de lerarenopleiding goedgekeurd en is er ook een collectieve arbeidsovereenkomst afgesloten ter versterking van de positie van de leraar. Dit vormt samen met het ontwerp van decreet over de nieuwe eindtermen een schitterend klavertje vijf, voor zover dat bestaat.

Met de definitieve goedkeuring van deze eindtermen voor de eerste graad van het secundair onderwijs zullen we hebben vastgelegd wat de komende generaties jonge Vlamingen minstens zullen leren op de schoolbanken. We zijn hierbij niet over één nacht ijs gegaan. Ik heb aan het parlement gevraagd om een breed maatschappelijk debat te houden over wat we als samenleving mogen verwachten van het onderwijs. Het was een zeer boeiend debat met leerlingen, met leerkrachten, met onderwijsverstrekkers, met het middenveld, met de bedrijfswereld. Het is een debat geworden dat de essentie raakt van wat goed onderwijs moet zijn.

Het kaderdecreet 'onderwijsdoelen' van januari 2018 was er het eerste resultaat van. Ik weet dat dit wat rimpelingen heeft teweeggebracht tijdens een buitenlandse missie, maar ik ben er echt van overtuigd dat je soms door een beetje storm moet als je iets goeds wilt maken. Collega's, de rimpelingen nemen we er graag bij als je weet dat je uiteindelijk tot een kwaliteitsvol werkstuk kunt komen.

We vullen nu de eerste graad in. Het mooie aan het geheel is dat in de commissie die de nieuwe eindtermen heeft gemaakt, er voor het eerst ook leraars in betrokken waren. We hebben dat netjes vastgelegd. We hebben gezien dat het een echte meerwaarde is als je – naast de experts – ook input krijgt vanuit de lerarenteams zelf.

Snelheid en kwaliteit kunnen best wel hand in hand gaan, blijkt uit het advies van de SERV die zijn waardering uitspreekt over de grondigheid waarmee aan de

nieuwe onderwijsdoelen is gewerkt. Ook de Vlaamse Onderwijsraad geeft aan dat het voorliggende pakket heel interessante nieuwe elementen bevat die leraren-teams in staat moeten stellen om kwaliteitsvol en eigentijds onderwijs aan te bieden aan leerlingen.

Ook de Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media verwelkomt het ontwerp van decreet en apprecieert de inspanningen die zijn gedaan om binnen een heel complexe materie een werkbaar kader te definiëren dat ten goede komt van leerlingen, leerkrachten, scholen en de samenleving.

Met die eindtermen komen we in het hart van het onderwijs. Ik ben er echt trots op dat we een evenwicht hebben gevonden tussen de ruimte geven aan leraren in scholen enerzijds en duidelijk aangeven wat onze minimale verwachtingen zijn anderzijds.

Collega De Roo heeft al verwezen naar een aantal specifieke interessante eindtermen. Ik zou voor hen die twijfelen aan de sterke ambitie en de sterke basis die wordt gegeven, er eentje willen meegeven die voor mij belangrijk is. Het is eindterm 4.7: Leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten. Betrouwbare informatie, geen fake news dus.

Zo leren zij het onderscheid maken tussen feiten enerzijds en opinies en meningen anderzijds. Voor wie twijfelt of het mogelijk is in ons onderwijs om een eigen mening te vormen, blijkt hier wel zeer duidelijk dat dat absoluut een van de basisdoelstellingen is.

Het is door verschillende collega's aangehaald dat de eindtermen ambitieus zijn. Ze zijn ambitieus omdat ze nieuwe thema's bevatten. Ze zijn ambitieus omdat elke eindterm duidelijk de kennis bevat die we verwachten en een heel expliciet beheersingsniveau omschrijft. Ze zijn ook ambitieus omdat ze allemaal te bereiken zijn.

In een advies dat de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) zopas nog gaf, lees ik dezelfde ambitie over de operationalisering van het begrip populatieniveau, mevrouw Genez. De Vlor heeft daar duidelijk gesteld dat het onderwijs een maatschappelijke opdracht heeft om een brede vorming van alle lerenden te bewerkstelligen en dat aan iedere lerende, iedere jongere, maximale vormingskansen moeten worden geboden. Een percentage plakken op populatie wil men liever niet omdat men vreest dat dit op een aantal plaatsen zou leiden tot een verlaging van de pedagogische ambitie in scholen en klassen of ten opzichte van sommige leerlingen. Ook dat is een uiting van ambitie, namelijk een stevige basis bieden aan iedereen.

Zo kom ik bij het begrip basisgeletterdheid, de lat waar iedereen sowieso over moet. De redenen waarom we dit invoeren, collega's, is jullie wel bekend. Als jullie de resultaten van de PISA-testen (Programme for International Student Assessment) hebben bekeken, dan zullen jullie gemerkt hebben dat één op vijf van onze jongeren op 15 jaar de basislat om normaal te kunnen functioneren in onze samenleving vandaag niet haalt. Wel, collega's, dit is een echte schande. Het is dus hoog tijd om daar op in te grijpen.

Waar doe je dat het best? Uiteraard vanaf de kleuterklas, maar zeker bij de hervorming van de eindtermen van de eerste graad. Jongeren die na het lager onderwijs een aantal basiszaken niet mee hebben, mogen we niet in de steek laten. We moeten ervoor zorgen dat in de eerste graad de basislat effectief wordt bereikt. Uiteraard zal nauwgezet worden gekeken hoe scholen omgaan met die basisgeletterdheid, maar de tijd was er echt rijp voor om hier met dit nieuwe begrip aan de slag te gaan.

Collega's, de kleutertjes die vandaag hun eerste stappen op onze speelplaatsen zetten, studeren af in het jaar 2033. Onze eindtermen dateren grotendeels van 1991. Dat is een tijd waarin smartphones, sociale media of elektrische auto's grotendeels onbestaande waren. Vandaag is dat al bijna dertig jaar geleden en tegen 2033 zal dat bijna een halve eeuw geleden zijn. Het was dus hoogdringend om onze eindtermen in een nieuw jasje te stoppen.

We leggen, zoals sommigen al zegden, de lat hoog. De lat wordt hoog gelegd voor wiskunde, talen en wetenschappen. Er komen eindtermen voor STEM, met dank aan de collega's die daar hun appreciatie voor uitdrukken. We voorzien in eindtermen rond burgerschap, financiële kennis, EHBO en reanimatie, stuk voor stuk competenties waarvan we vinden dat ze vandaag essentieel zijn om sterk in de samenleving te staan. En we voorzien voor het eerst in een set eindtermen voor de B-stroom en basisgeletterdheid voor iedereen.

De eindtermen moeten onze jongeren de noodzakelijke rugzak meegegeven om sterk, kritisch en weerbaar in de samenleving te staan, om zich persoonlijk te ontwikkelen, om gewapend te zijn voor hoger onderwijs, of voor de arbeidsmarkt, of voor beiden, op weg naar een succesvolle carrière op de arbeidsmarkt of een succesvolle levensloopbaan, en liefst beide.

Collega's, ik ben bijzonder blij dat dit ontwerp van decreet vandaag ter stemming voorligt. Ik hoop dat het de basis kan zijn voor heel veel leerkrachten om met zeer veel enthousiasme opnieuw aan de slag te gaan. Collega's, besef dat jongeren die vandaag naar school gaan, zouden moeten weten dat je niet voor de school leert maar dat je leert voor het leven. Dat is wat onze eindtermen ook uitstralen. *(Applaus bij de meerderheid)*

De voorzitter: Vraagt nog iemand het woord? *(Neen)*

De algemene bespreking is gesloten.

Artikelsgewijze bespreking

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de artikelsgewijze bespreking van het ontwerp van decreet. (Zie *Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1752/1)

– *De artikelen 1 tot en met 5 worden zonder opmerkingen aangenomen.*

De artikelsgewijze bespreking is gesloten.

We zullen straks de hoofdelijke stemming over het ontwerp van decreet houden.

MOTIE van Katrien Partyka, Björn Anseeuw, Gwenny De Vroe, Jelle Engelbosch, Valerie Taeldeman en Piet De Bruyn tot onderzoek door het Rekenhof naar de wettigheid en regelmatigheid van de uitgaven die gedaan zijn in het kader van de activiteiten van huisvestingsmaatschappij Vitare
– 1764 (2018-2019) – Nr. 1

Bespreking

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de motie van Katrien Partyka, Björn Anseeuw, Gwenny De Vroe, Jelle Engelbosch, Valerie Taeldeman en Piet De Bruyn tot onderzoek door het Rekenhof naar de wettigheid en regelmatigheid van de uitgaven die gedaan zijn in het kader van de activiteiten van huisvestingsmaatschappij Vitare.

De bespreking is geopend.

Mevrouw Partyka heeft het woord.

Katrien Partyka (CD&V): Voorzitter, collega's, het is een van de taken van het parlement om toe te zien op de correcte uitgaven van middelen. Dat zou zeker zo moeten zijn als het gaat over middelen voor de meest kwetsbare groepen in onze maatschappij. In dit dossier is er duidelijk een probleem op dat punt. Er werd 40 miljoen euro uitgegeven zonder dat er één woning of huis voor in de plaats is gekomen. Dat is een probleem waarop we moeten reageren. In de commissie hebben we hierover al een bespreking gehad. Het blijkt duidelijk dat er heel wat problematische momenten geweest zijn. Er moet een en ander uitgeklaard worden. Op verschillende momenten en aangaande verschillende beslissingen is er niet of niet afdoende gereageerd. We zouden graag willen vragen aan het Rekenhof, dat als taak heeft om samen met ons toe te kijken op de goede besteding van overheidsgeld, op het doelmatig en doeltreffend gebruik ervan, om een onderzoek in te stellen.

Er loopt een gerechtelijk onderzoek, maar we denken dat het nuttig en nodig is om zoveel mogelijk objectieve informatie hierover te verzamelen. Er zijn al beslissingen genomen die ervoor zorgen dat dit in de toekomst niet meer mogelijk is. Maar we moeten er alles aan doen om te vermijden dat er in de toekomst nog geld verspild wordt. Een objectieve analyse van het Rekenhof zou daar alvast bij helpen. We vragen dus aan het Rekenhof om dit te onderzoeken.

De voorzitter: De heer Anseeuw heeft het woord.

Björn Anseeuw (N-VA): Collega Partyka heeft al toegelicht waarover het gaat: 40 miljoen euro belastinggeld, dat eigenlijk moest dienen om woonnoden van kwetsbare Vlamingen te lenigen, is verloren gegaan op een manier die bovendien heel veel vragen oproept. Het klopt, we hebben hierover al een bespreking gehad in de commissie Wonen, waaruit blijkt dat de Vlaamse overheid intussen zelf al verschillende maatregelen heeft genomen om de kans dat dit zich nog eens zou voordoen tot een minimum te herleiden. Zoals gezegd roept de manier waarop het met Vitare is gelopen, heel veel vragen op. Bijkomend onderzoek lijkt ons dus geen overbodige luxe. Het gaat om heel veel geld, heel veel geld dat we veel beter hadden kunnen besteden, maar dat op zeer twijfelachtige manier verloren is gegaan. Vandaar deze motie met de vraag om het Rekenhof hierover meer onderzoek te laten doen.

De voorzitter: Mevrouw De Vroe heeft het woord.

Gweny De Vroe (Open Vld): Voorzitter, de collega's hebben het dossier inderdaad al correct geschetst. Er zijn nog heel wat vragen te stellen. Er is een serieuze financiële kater in dit dossier. Het is belangrijk dat goed wordt onderzocht wat er juist misgelopen is. We stellen ons in dit dossier nog heel wat vragen. We hopen dus dat er nog meer duidelijkheid verschaft kan worden.

Er loopt inderdaad ook een gerechtelijk onderzoek. Beide onderzoeken mogen elkaar uiteraard niet kruisen. Het is belangrijk dat we die opdracht aan het Rekenhof geven. We hopen dus in dit dossier, met een zware financiële kater voor de belastingbetaler, toch meer duidelijkheid te kunnen krijgen.

De voorzitter: Mevrouw Moerenhout heeft het woord.

An Moerenhout (Groen): Voorzitter, zoals de collega's al zeiden, is het inderdaad de taak van het parlement om toe te zien op de correcte uitgave van middelen. Daarom zullen we met Groen het onderzoek steunen naar de uitgaven en de aankopen van Vitare. De aankoop door een socialehuisvestingsmaatschappij van gronden die niet ontwikkelbaar zijn, is onbegrijpelijk. Zoals mijn collega's reeds zeiden: gelet op de schuldenput die Vitare nalaat aan onze overheid en met

het oog op het vermijden van dergelijke scenario's in de toekomst, zullen wij de motie tot onderzoek naar de uitgaven door het Rekenhof steunen.

De voorzitter: De heer Vandenbroucke heeft het woord.

Joris Vandenbroucke (sp.a): Collega's, onze fractie zal dit initiatief ook steunen. Het is een dossier dat al een zeer lange aanloop kent, meer dan tien jaar geleden. Zelf heb ik er in 2015 een aantal kritische bemerkingen over gemaakt in de commissie Wonen. Het lijkt me dan ook goed – en het Rekenhof is daar zeer goed voor geplaatst – om dit eens van voren naar achteren helemaal door te lichten, zoals u zelf schrijft, in functie van de wettigheid en de regelmatigheid van de uitgaven.

De voorzitter: De heer Janssens heeft het woord.

Chris Janssens (Vlaams Belang): Om de evidente redenen die de voorgaande sprekers genoemd hebben, wil ik meegeven dat wij deze motie zullen steunen om het Rekenhof het, mijns inziens, noodzakelijke onderzoek te kunnen laten voeren.

De voorzitter: Vraagt nog iemand het woord? *(Nee)*

De bespreking is gesloten.

We zullen straks de hoofdelijke stemming over de motie houden.

ONTWERP VAN BESTUURSDECREET – 1656 (2017-2018) – Nrs. 1 tot en met 5

Hoofdelijke stemming

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de hoofdelijke stemming over het ontwerp van decreet.

Stemming nr. 1

Het resultaat wat betreft de gemeenschapsaangelegenheden is als volgt:

106 leden hebben aan de stemming deelgenomen;
106 leden hebben ja geantwoord.

Het resultaat wat betreft de gewestaangelegenheden is als volgt:

103 leden hebben aan de stemming deelgenomen;
103 leden hebben ja geantwoord.

Dientengevolge neemt het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet aan. Het zal aan de Vlaamse Regering ter bekrachtiging worden overgezonden.

ONTWERP VAN DECREET betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs – 1752 (2018-2019) – Nrs. 1 en 2

Hoofdelijke stemming

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de hoofdelijke stemming over het ontwerp van decreet.

Stemming nr. 2

Ziehier het resultaat:

106 leden hebben aan de stemming deelgenomen;
77 leden hebben ja geantwoord;
29 leden hebben zich onthouden.

Dientengevolge neemt het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet aan. Het zal aan de Vlaamse Regering ter bekrachtiging worden overgezonden.

MOTIE van Katrien Partyka, Björn Anseeuw, Gwenny De Vroe, Jelle Engelbosch, Valerie Taeldeman en Piet De Bruyn tot onderzoek door het Rekenhof naar de wettigheid en regelmatigheid van de uitgaven die gedaan zijn in het kader van de activiteiten van huisvestingsmaatschappij Vitare – 1764 (2018-2019) – Nr. 1

Hoofdelijke stemming

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de hoofdelijke stemming over de motie.

Stemming nr. 3

Ziehier het resultaat:

106 leden hebben aan de stemming deelgenomen;
106 leden hebben ja geantwoord.

Dientengevolge neemt het Vlaams Parlement de motie aan. Ze zal aan het Rekenhof worden overgezonden.

MOTIE van Björn Rzoska, Bruno Tobback, Joris Vandenbroucke en Johan Danen tot besluit van het op 5 december 2018 in plenaire vergadering gehouden actualiteitsdebat over het klimaatbeleid van de Vlaamse Regering – 1773 (2018-2019) – Nr. 1

Hoofdelijke stemming

De voorzitter: Dames en heren, aan de orde is de hoofdelijke stemming over de motie.

Stemming nr. 4

Ziehier het resultaat:

105 leden hebben aan de stemming deelgenomen;
23 leden hebben ja geantwoord;
82 leden hebben neen geantwoord.

Dientengevolge neemt het Vlaams Parlement de motie niet aan.

MEDEDELINGEN VAN DE VOORZITTER

De voorzitter: Alvorens te eindigen, heb ik nog twee mededelingen.

Ten eerste, mevrouw An Moerenhout is vandaag jarig. (*Applaus*)

Ze heeft de leeftijd van mijn jongste zoon. Dat wil wat zeggen.

Ten tweede, voel u vanavond nog eens kind en zet uw schoen klaar voor Sinterklaas. *(Gelach)*

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

De voorzitter: Dames en heren, hiermee zijn we aan het einde gekomen van onze werkzaamheden voor vandaag.

We komen opnieuw bijeen op woensdag 12 december 2018 om 14 uur.

De vergadering is gesloten.

Ik wens u een behouden thuiskomst.

– De vergadering wordt gesloten om 19.47 uur.

BIJLAGEN

Aanwezigheden**Aanwezig**

Imade Annouri, Björn Anseeuw, Lionel Bajart, Rob Beenders, Jan Bertels, Franc Bogovic, Robrecht Bothuyne, Karin Brouwers, Bart Caron, Vera Celis, Lode Ceyssens, An Christiaens, Sonja Claes, Griet Coppé, Paul Cordy, Cathy Coudyser, Guy D'haeseleer, Rik Daems, Johan Danen, Koen Daniëls, Sabine de Bethune, Piet De Bruyn, Mathias De Clercq, Herman De Croo, Dirk de Kort, Kurt De Loor, Ingeborg De Meulemeester, Marnic De Meulemeester, Jos De Meyer, Ortwin Depoortere, Jenne De Potter, Annick De Ridder, Jo De Ro, Gwenny De Vroe, Matthias Diependaele, Bart Dochy, Michel Doomst, Jan Durnez, Jelle Engelbosch, Martine Fournier, Cindy Franssen, Caroline Gennez, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Jamila Hamddan Lachkar, Marc Hendrickx, Michèle Hostekint, Lies Jans, Vera Jans, Chris Janssens, Sofie Joosen, Ward Kennes, Marino Keulen, Kathleen Krekels, Renaat Landuyt, Jos Lantmeeters, Bert Maertens, Lieve Maes, Marius Meremans, Elisabeth Meuleman, An Moerenhout, Bert Moyaers, Katrien Partyka, Lorin Parys, Lydia Peeters, Peter Persyn, Jan Peumans, Ingrid Pira, Joris Poschet, Grete Remen, Els Robeyns, Tinne Rombouts, Axel Ronse, Björn Rzoska, Freya Saeys, Hermes Sanctorum-Vandevoorde, Willem-Frederik Schiltz, Katrien Schryvers, Katia Segers, Willy Segers, Stefaan Sintobin, Elke Sleurs, Nadia Sminate, Tine Soens, Bart Somers, Valerie Taeldeman, Martine Taelman, Emmily Talpe, Bruno Tobback, Güler Turan, Wouter Vanbesien, Ludo Van Campenhout, Wilfried Vandaele, Steve Vandenbergh, Elke Van den Brandt, Joris Vandenbroucke, Koen Van den Heuvel, Francesco Vanderjeugd, Anke Van dermeersch, Tine van der Vloet, Orry Van de Wauwer, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde, Jan Van Esbroeck, Christian Van Eyken, Tom Van Grieken, Karl Vanlouwe, Bart Van Malderen, Peter Van Rompuy, Mercedes Van Volcem, Manuela Van Werde, Daniëlle Vanwesenbeeck, Sabine Vermeulen, Johan Verstreken, Elke Wouters, Peter Wouters, Herman Wynants.

Afwezig met kennisgeving

Karim Van Overmeire: ambtsverplichtingen;

Yamila Idrissi, Ann Soete, Freya Van den Bossche, Paul Van Miert: gezondheidsredenen.

Afwezig zonder kennisgeving

Jean-Jacques De Gucht, Yasmine Kherbache

Individuele stemmingen Vlaamse Volksvertegenwoordigers**Stemming nr.1:****JA-stemmen:**

Imade Annouri, Björn Anseeuw, Rob Beenders, Jan Bertels, Robrecht Bothuyne, Karin Brouwers, Bart Caron, Vera Celis, Lode Ceyssens, An Christiaens, Griet Coppé, Paul Cordy, Cathy Coudyser, Guy D'haeseleer, Rik Daems, Koen Daniëls, Sabine de Bethune, Piet De Bruyn, Mathias De Clercq, Herman De Croo, Dirk de Kort, Kurt De Loor, Ingeborg De Meulemeester, Marnic De Meulemeester, Jos De Meyer, Jenne De Potter, Annick De Ridder, Jo De Ro, Gwenny De Vroe, Ortwin Depoortere, Matthias Diependaele, Bart Dochy, Michel Doomst, Jelle Engelbosch, Martine Fournier, Cindy Franssen, Caroline Gennez, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Jamila Hamddan Lachkar, Michèle Hostekint, Lies Jans, Vera Jans, Chris Janssens, Sofie Joosen, Ward Kennes, Marino Keulen, Kathleen Krekels, Renaat Landuyt, Jos Lantmeeters, Lieve Maes, Marius Meremans,

Elisabeth Meuleman, An Moerenhout, Bert Moyaers, Katrien Partyka, Lorin Parys, Lydia Peeters, Peter Persyn, Jan Peumans, Ingrid Pira, Joris Poschet, Grete Remen, Els Robeyns, Tinne Rombouts, Axel Ronse, Björn Rzoska, Freya Saeys, Hermes Sanctorum-Vandevoorde, Willem-Frederik Schiltz, Katrien Schryvers, Katia Segers, Willy Segers, Stefaan Sintobin, Elke Sleurs, Nadia Sminate, Tine Soens, Bart Somers, Valerie Taeldeman, Martine Taelman, Bruno Tobback, Güler Turan, Ludo Van Campenhout, Orry Van de Wauwer, Elke Van den Brandt, Koen Van den Heuvel, Tine van der Vloet, Anke Van dermeersch, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde, Jan Van Esbroeck, Christian Van Eyken, Bart Van Malderen, Peter Van Rompuy, Mercedes Van Volcem, Manuela Van Werde, Wilfried Vandaele, Steve Vandenberghe, Joris Vandenbroucke, Francesco Vanderjeugd, Karl Vanlouwe, Daniëlle Vanwesenbeeck, Johan Verstreken, Elke Wouters, Peter Wouters, Herman Wynants

Stemming nr.2:

JA-stemmen:

Björn Anseeuw, Robrecht Bothuyne, Karin Brouwers, Vera Celis, Lode Ceyssens, An Christiaens, Griet Coppé, Paul Cordy, Cathy Coudyser, Rik Daems, Koen Daniëls, Sabine de Bethune, Piet De Bruyn, Mathias De Clercq, Herman De Croo, Dirk de Kort, Ingeborg De Meulemeester, Marnic De Meulemeester, Jos De Meyer, Jenne De Potter, Annick De Ridder, Jo De Ro, Gwenny De Vroe, Matthias Diependaele, Bart Dochy, Michel Doomst, Jelle Engelbosch, Martine Fournier, Cindy Franssen, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Jamila Hamddan Lachkar, Lies Jans, Vera Jans, Sofie Joosen, Ward Kennes, Marino Keulen, Kathleen Krekels, Jos Lantmeeters, Lieve Maes, Marius Meremans, Katrien Partyka, Lorin Parys, Lydia Peeters, Peter Persyn, Jan Peumans, Joris Poschet, Grete Remen, Tinne Rombouts, Axel Ronse, Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz, Katrien Schryvers, Willy Segers, Elke Sleurs, Nadia Sminate, Bart Somers, Valerie Taeldeman, Martine Taelman, Ludo Van Campenhout, Orry Van de Wauwer, Koen Van den Heuvel, Tine van der Vloet, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde, Jan Van Esbroeck, Peter Van Rompuy, Mercedes Van Volcem, Manuela Van Werde, Wilfried Vandaele, Francesco Vanderjeugd, Karl Vanlouwe, Daniëlle Vanwesenbeeck, Johan Verstreken, Elke Wouters, Peter Wouters, Herman Wynants

ONTHOUDINGEN:

Imade Annouri, Rob Beenders, Jan Bertels, Bart Caron, Guy D'haeseleer, Kurt De Loor, Ortwin Depoortere, Caroline Gennez, Michèle Hostekint, Chris Janssens, Renaat Landuyt, Elisabeth Meuleman, An Moerenhout, Bert Moyaers, Ingrid Pira, Els Robeyns, Björn Rzoska, Hermes Sanctorum-Vandevoorde, Katia Segers, Stefaan Sintobin, Tine Soens, Bruno Tobback, Güler Turan, Elke Van den Brandt, Anke Van dermeersch, Christian Van Eyken, Bart Van Malderen, Steve Vandenberghe, Joris Vandenbroucke

Stemming nr.3:

JA-stemmen:

Imade Annouri, Björn Anseeuw, Rob Beenders, Jan Bertels, Robrecht Bothuyne, Karin Brouwers, Bart Caron, Vera Celis, Lode Ceyssens, An Christiaens, Griet Coppé, Paul Cordy, Cathy Coudyser, Guy D'haeseleer, Rik Daems, Koen Daniëls, Sabine de Bethune, Piet De Bruyn, Mathias De Clercq, Herman De Croo, Dirk de Kort, Kurt De Loor, Ingeborg De Meulemeester, Marnic De Meulemeester, Jos De Meyer, Jenne De Potter, Annick De Ridder, Jo De Ro, Gwenny De Vroe, Ortwin Depoortere, Matthias Diependaele, Bart Dochy, Michel Doomst, Jelle Engelbosch, Martine Fournier, Cindy Franssen, Caroline Gennez, Danielle Godderis-T'Jonck,

Andries Gryffroy, Jamila Hamddan Lachkar, Michèle Hostekint, Lies Jans, Vera Jans, Chris Janssens, Sofie Joosen, Ward Kennes, Marino Keulen, Kathleen Krekels, Renaat Landuyt, Jos Lantmeeters, Lieve Maes, Marius Meremans, Elisabeth Meuleman, An Moerenhout, Bert Moyaers, Katrien Partyka, Lorin Parys, Lydia Peeters, Peter Persyn, Jan Peumans, Ingrid Pira, Joris Poschet, Grete Remen, Els Robeyns, Tinne Rombouts, Axel Ronse, Björn Rzoska, Freya Saeys, Hermes Sanctorum-Vandevoorde, Willem-Frederik Schiltz, Katrien Schryvers, Katia Segers, Willy Segers, Stefaan Sintobin, Elke Sleurs, Nadia Sminate, Tine Soens, Bart Somers, Valerie Taeldeman, Martine Taelman, Bruno Tobback, Güler Turan, Ludo Van Campenhout, Orry Van de Wauwer, Elke Van den Brandt, Koen Van den Heuvel, Tine van der Vloet, Anke Van dermeersch, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde, Jan Van Esbroeck, Christian Van Eyken, Bart Van Malderen, Peter Van Rompuy, Mercedes Van Volcem, Manuela Van Werde, Wilfried Vandaele, Steve Vandenberghe, Joris Vandenbroucke, Francesco Vanderjeugd, Karl Vanlouwe, Daniëlle Vanwesenbeeck, Johan Verstreken, Elke Wouters, Peter Wouters, Herman Wynants

Stemming nr.4:

JA-stemmen:

Imade Annouri, Rob Beenders, Jan Bertels, Bart Caron, Kurt De Loor, Caroline Gennez, Michèle Hostekint, Renaat Landuyt, Elisabeth Meuleman, An Moerenhout, Bert Moyaers, Els Robeyns, Björn Rzoska, Hermes Sanctorum-Vandevoorde, Katia Segers, Tine Soens, Bruno Tobback, Güler Turan, Elke Van den Brandt, Christian Van Eyken, Bart Van Malderen, Steve Vandenberghe, Joris Vandenbroucke

NEEN-stemmen:

Björn Anseeuw, Robrecht Bothuyne, Karin Brouwers, Vera Celis, Lode Ceysens, An Christiaens, Griet Coppé, Paul Cordy, Cathy Coudyser, Guy D'haeseleer, Rik Daems, Koen Daniëls, Sabine de Bethune, Piet De Bruyn, Mathias De Clercq, Herman De Croo, Dirk de Kort, Ingeborg De Meulemeester, Marnic De Meulemeester, Jos De Meyer, Jenne De Potter, Annick De Ridder, Jo De Ro, Gwenny De Vroe, Ortwin Depoortere, Matthias Diependaele, Bart Dochy, Michel Doomst, Jelle Engelbosch, Martine Fournier, Cindy Franssen, Danielle Godderis-T'Jonck, Andries Gryffroy, Jamila Hamddan Lachkar, Lies Jans, Vera Jans, Chris Janssens, Sofie Joosen, Ward Kennes, Marino Keulen, Kathleen Krekels, Jos Lantmeeters, Lieve Maes, Marius Meremans, Katrien Partyka, Lorin Parys, Lydia Peeters, Peter Persyn, Jan Peumans, Joris Poschet, Grete Remen, Tinne Rombouts, Axel Ronse, Freya Saeys, Willem-Frederik Schiltz, Katrien Schryvers, Willy Segers, Stefaan Sintobin, Elke Sleurs, Nadia Sminate, Bart Somers, Valerie Taeldeman, Martine Taelman, Ludo Van Campenhout, Orry Van de Wauwer, Koen Van den Heuvel, Tine van der Vloet, Anke Van dermeersch, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde, Jan Van Esbroeck, Peter Van Rompuy, Mercedes Van Volcem, Manuela Van Werde, Wilfried Vandaele, Francesco Vanderjeugd, Karl Vanlouwe, Daniëlle Vanwesenbeeck, Johan Verstreken, Elke Wouters, Peter Wouters, Herman Wynants